

~~K34/82~~

Bongaka ditaola.

16

1

1, Mehuta ya dingaka ke tla e ngwala ka go latelana ga yona le mediroya bona. Ke tla thoma ka bo-tshokgotshokgwana ke dingaka fela a di itii moloi, ba tshaba go rutla metse ya batho. Diema tsona ba di rena, ba re go bona sekete ke sekete, sepelang bathokeng ba tlaya ba le botsha bjalo ga ba e ya ba hwetsha gore ke therešo.

2, Botshokgotshokgwane ba banna. Ke dingakanyana, tseo di se tse ego selo, bjalo ba etira dingaka ka go tšana ba fora batho. Ba bile ba leka le go nyaka go tsa baloi, bjalo ka gobane koo lo ya motho e e tletsego, o nyaka go kwa kudu yowe a mmolayago. Ge a ka fo ya a mo laola a se ke a mmotha moloi, ke moka a mo fa ditlhare pelo ya gagwe a e we.

2

3, Ge a tlare motho ke ngaka o nyaka gore a mmothe moloi, ka morago ga mowe a agone a mo fa ditlhare. A be a mo lukisetse le ditlhare tsa go bolaya moloi ga a tllilo mo loya. Gona mowe molaolwa o tla thaba kudu. Bjalo dingaka tsa mohuta owe ke dingakana.

4, Bongaka bo a rutwa, bjalo bogologolo yo monyana o be a sa dumelwa go rutwa bongaka. Go rutwa banna ba ba golo bwe ba fetsego ba tshela bopuul. Bawe ba tllile ba ka swara bongaka, le gona dingaka e be di sa tlala naga, motlhomong selete ga a setee, o a hwetsha dingaka di re kee.

5, Molemô Haganya, monna yowe batwadi ba gagwe e fu e ke e be dingaka, bjalo yo monwe wa bogologolo ba gabo e be e le ngaka le ga lein la gagwe le sa tsibje, fel tshwenyana e gona ya gore e kile a ba gona bjalo o hwa tshena nwana ka baka lewe lein la gagwe le leba wago.

3 6, Moya wa mohu wa tsena moyeng wa Molemô. Monna yowe Molemô e be e le motšuni, bjalo mowe ba tsomago gôna gobe gona le sethekgwana sa maraga, ke gore feretse, bjalo e le mabitleng a Mametša. E be ba sa rate go epela bahu, ba fo ya ga fate maraga a we ke moka ha fikele bahu ka borogeng bjalo ba se bitša ka gore ke sethekgwana sa ga Mametša.

7, Gôna mowe e be gôna le diphôfôlô tše dintši. Bošego batho ba sa robale, balala ba fela borôkô ka bako la ditau dilala di lla bôšego kamoka, di bile di feta magole, di ba fatela mowe ba robotšego. Ba sa kgomela, monlô o lala o tuka bošego kamoka.

8, Ka moswana bja asa, ba tšwa ba ya go tsoma, ba bolaya diphôfôlô, bjalo ba khutša ka fase ga setlhare. Monna yowe Molemô le batšuni ba bangwe, ke mo a ba kwašla ka dikgôsi ba kgomela. Bawe ba goba ba sa kgomele, ba tloga ba dula go wa bôna morithi wa go ulama ba re re tla bôna gore ba tlareng.

4 Gôna mowe borokong bjowe, Molemô a lora a na le monna wa gabô wa kgale, monna yowe a mmotša gore ke nna makgolo wa gago kamoka ba ga Raganya ke ditlogolwana tšaka. Bjalo ke tlile mo, ka go go kwêla botlhoko, kabaka la gore le lala le tswenya ke dibata.

9, Gase dibata ke badimo, felo mowe ba epetše batho gôna, bjalo ba ba laela, ba re e ke be le re baga dilô tšewe le tletšego tšôna. Ge le tla hwétša borôkô lehono, o re, go tsoga, o špe gôna mowe tšôgo ya gago e seametšego gôna, o tla hwétša mudu, mudu owe o o ribe. Ke moka o o rwale, o ye naô mošafeine, o fitlha o tšeye maropô a diphôfôlô tšewe le di bolalego. O a kgobakanye ke moka o a tšhube, o fikele mudu o rwe natšo.

10, Ge o dirile ka mokgwa o we, ke mo a go lukile le tja rôbala borôkô le ka se ke la di kwa di sa tlilo go dira mokgwa o la, di hlalago di o dira. Bjalo motlhantš le boya go tlilo go tsome, le re go bolaya phôfôlô ya pele le e bope mowe sethekgwaneng le se ke la tsena ka gare ga sethekgwa le tšeye nadi le mala a

5

e we, kemoka le dibee ka nga ya botlhabatšatši lere, rena a re bone selo, ke sōna sewe re sebōnago sewe.

11 Marapō a phōōfōlō e we, ke moka le fitlhe lebee mowe madi le mokgopa la go beya gōna. Le seke la pjatla marapō a we, a o wa bōna badimu batlatla ba pjatla ka noši. O seke wa lebala lenna nka go lebala. Monna ka mabakanyana a we, a re, ke lorile thōrō bjalo ereng ke diré ka mokgwa a we thōrō yaka e moutšitšego ka ōna.

12 Monna a dira ka mokgwa ola bjalo a ba a ēpa mudu ola a goba a o seametše. A fo dira fēla ka marapō a diphōōfōlō, bošego bjowe tša seke tšaatlā, erile matlagosa tša fitlha, tša dira ka mokgwa owe tša goba di dira ka ōna. Bjalo bateumi bare go yēna, o nyakilo dira, fēla go dira gōna o dirile ka gobane a tšaetša ka metlha. O šeetšitše mo gongwē.

6 13 Monna are le a kwala, ke šille mudi owe ba gore ke ēpē, matlhogong ga tlhōgō yaka. Tōrō eile ke ēpē mudu ke tšhubē naō bjalo ge ke tsoga ke tloga ka lebala. Keile ka lebadiša ke bawe ka gore ge ke tsoga ka hwetšana ele gore ba rešille bjalo ge ke tsoša bjale ka se sa gopola.

14 Monna a gopola mowe a goba a robetše, ke moka a nyakišiša le bateumi ba gabo, ka gobane manaka ga gona motho yo a rego o wa go tseba. A owa ba ile ba gošona, a thōma go ēpa. A ya a fitlha a o tšhubella mola a go tšhubella marapō. Bošego bjowe ba rōbala borōkō go fitlhela boesa gosa kwale selo.

15 Bošego bjowe tōrō ela ya boya go monna yare lehōno o dirile mowe ka go go lašla. Byalo o ntšhe melōra o ē nayō gae, o fitlhē o e bee kantlē ga maforo. Ke lethabong diphōōfōlō di a hwa, ditau kamoka a disea tawenya bateumi. Motlhang ba tloga ba fitlha gae, monna a thōma gotia ke letswalō, bjalo ge a gopola a hwetšana gore o šille melōra ela bjalo a seke a kgona gogoma kabaka la bogole.

7

Móya wa mohu wa mo étéla, wa re go yéna, o diretéen, ge o saka wa tšea melóra ela. Monna a boléla bakeng sa go lèbala, bjalo móya wa mohu wa re go yéna, sepela a ngaka o kédélé gore a go nweše pelo ya legodi, ke tla go botšá ditaba o ka seke wa di lebala.

16, Ke moswana ke moka o tsoga a boléla tóro ya gagwe, a bamotlhókómela. Papašwe o be a šetée a hwile. Monna bjalo ka ge e sale yo monyana le yéna a seke a éla taba ewe tlhókó. Ka tsatši le lenšwe, ngwana wa gagwe a thóma go babja, bjalo tóro ya fitlha ya mmotšá motlhare, a ya a épa motlhare, a tla a alafa ngwana ka óna, ke moka ngwana a fóla.

8

17, Bolwetši bja ngwana e be e le bolwetši bja makgoma, monna a napa a tšeba motlhare gore motlhare o, ke wa makgoma, a thóma o alafa bana ba fóla, bjalo a ba a laola. Ba thóma go makala gore monna e kaba o rutila kae, ke mang, a thóma go laudiša ka mokwa owe a hwetšanego bolaudi ka óna. Molemó e be e sefu e be ngaka, e kabe a thaeletše tóro e ya gore a é e mofe pelo ya legodi. Bjalo monna a re go tšeba maó a ditaola a napa a dira gore ke yéna ngaka. A tlogéla matlhatše a we badimo ba goba ba tla mofa, a thóma go tona, ge motho a hwile a féla a boléla gore ke nna sonyola balala.

18, Ge motho a ile go yéna go laola, o kwé a épéla kopólo e, pele ga gore a laole motho, a re wa tšha wa lóya. O dira modiró o we wa go laola e le gore e šu a gafelwé ke molaó wa móya wa badimo. O lebetše o hwetša e ka lešedi lewe o le hwetša ka botlhale. Ka baka la go nyatša dingaka a bile a boléla gore yéna ke sonyola balala.

19, Ga a ka a ba le moloi, le ge motho a ile a fiwa bongaka ke badimo, ba gabó a nape a e tumiša, le góna o swanetše go ya ga dingaka, táo napa a tšetša bongaka bja gagwe. Ke mowe a tlogo hwetša le melaó le boetšharó bja bongaka, bjalo a seke a dira bjalo a hwetša gore yéna o lukile.

9

20, Leina le la gagwe la Sonyolabalala, le ile la bitša batho ba ba ntšhi, gore ba tle ba bōné ngaka e we Sonyalabalala. Bjalo ka tsatši le lengwé motho yo mongwe wa ga Sekgobéla a lōya motho yo mongwé. Bjalo ba bo mohu ba senya mohu wa bōna, mosadi yo we wa moloi a swara ke letšwa bjalo a hwa. Be ga Sekgobéla ba ya go Sonyolabalala gore motho wa rena o hwile bjalo ka go rialo mowe re re o ka re ndiša.

21, Sonyolabalala a thōma kōša ya gagwe yaka metlha, a re wa tšha o wa lōya. A ntšha ditaola tša gagwe ke moka a di tšhela. A re nna waka motho a a tloge, nna Sonyolablala. Mamondi a re, ge o ka ntidiša, nna ke ne le kgomo, ke tla go fa, yōna. Monna a re go lukile ke tla fitlha ka mowe gageno bošego, mōla batho ka moka ba robetše, ke tle ke diré modiré waka ke gome ke tlogé bošego mo ba sa mpōne.

10

22, Bōna bjalo ka ga ngaka ba tseba gore e a tla, ba seke ba rōbala ka pela go fitlhéla ngaka e fitlha. Ba mo šupa lebitla la mohu, monna a ya a le swarella ka diatla tša gagwe. A dira ka mokgwa o we yēna mong a tsebago ke moka a tloga, a seke a laelana le bōna.

23, Monna o ile ge a re o tsena gae, ke moka tša monyaoga dinyao diboko tša motantane. A thōma go swara ke madi, o kilore ke dinyane, ka moswana a tsoga a mo katéla fase. A thōma go tšwa madi ka ganong le ka fase. Ae mang yowe a tlogo mokitiméla, ga gona ka gobane yēna ke Sonyolabāala le yēna a dikwé. Mosadi Mosadi wa gagwé a thōma go tsama a laola monna wa gagwe.

24, Ditaola tša boléla gore yowe ga llelwe, o e polaile ka noši, ka baka la gore ke a kgōna. Ke boléla ke rialo wēna mosadi, monna wa gago o ile a tloga bošego a ya motseng wa ba bina-noko. Mosadi a duméla, a re go mosadi, ba bina-noko bawe ba ile ba fitlha motseng wa gagwe ba tllilo laola motho wa bōna.

ser 851.

11

25, Motho yowe ba goba ba-molaola, o be a sa phele, o be a hwile, a bile a leka lebitleng, bjalo motho yowe a hwa ka lehu la gagwe o hwile ka baka la boloi bja ga we, bjalo ba gabô mohu ba bôna motho wa bôna a hwile ba einya lebitla la gagwe. Ga gona setlhare se nka go fang, monna wa gago o bolaile ke Matlhale.

26, Mosadi, tsebô e ôna ya gore monna wa gago o ile a ya bjalo o gakantšha féla ke go ngaka e sa nore ditlhare. Pelo ya seke ya mmeya, a gopola gore ngaka e gana le ditlhare. A se saya le ka gae, ka baka la gore motho ge a tšwa ngakeng, ba bôna ka gotšwa a rwele ditlhare.

12

27, A ya a teena ga Magomane a fitlha a ditšhela ditaola tša ga we, Magomane a mmotša bjalo ka ngaka ela ya mathômô, a re, nka seke ka gofa selô. O theeletše mosadi ge o ka fiwa setlhare sa go tihabêla bolwetšê ke moka le wêna ge monna wa gago ge a e hwa le wêna o mošala nthagô. Ke gofa féla segokgo, empa a se sa go dira selô e noba féla gore ge motho a e tšwa ngakeng ba bôna ka ôna.

28, Mosadi a futlha ditsebe tša gagwe, a kwa. A tšea segokgo, e rile mo a re o wa tloga, ngaka ya re, go mosadi, ge o fitlha gae, o tla gofa setlhare se sengwe o tla re go wêna o mo tihabêlê, bjalo o seka wa dumêla. O mo apêlê se ke go filego. O mmotše o seke wa mo utêla, gore wêna o be o dirang ka kôle lehôno o nyaka gore di fete lenna. A e moka o tla kwa monna a homola.

29, Ge mosadi a fitlha ke moka monna a galefêla mosadi wa gagwe a re, botala bjole o be o ile kae? Mosadi a re, e be ke ile go tšama ke go laola, bjalo monna a re go mosadi, latlha dilô tšewe tša gago ga ke dinyake. Monna a dira go mosadi wa gagwe taba e we ka pefelô e kgolo, mosadi a di latlha, bjalo a re, go mosadi, tšea setlhare sela o ntlhabêle, mosadi a gana ka mokgwa o la ngaka e ilego ya mmotša ka ôna, monna a homola.

30, Monna a lala a bina selala-seeme, le bošego bjo bo latêlago. E rile ge boesa, mogwera-mogolo a kgaola tlhókwa,

TM/

13

a kgomela bōrōko bja mafellō. Ke yōna bongako bja botšhōkgo-tšhukgwane. Monna mola a kwē teélō ya tōrō le go nyaka dikeletšo go dingaka e be e tli ba ngaka ya makgonthe, ka gobane o filwē ke ke badimo, bjalo a seke a bega badimo bjalo le bōna ba mo huralla.

31, Monna o be sepela a rarakantše marapō a diphōfōlō le manakana a dipudi molaleng, a rwele mongatse wa mokgopa wa tšhwene. Dilō tšewe ke tšhupō ya gore monna yo mongwē le yo mongwē goba re kare mang le mang a mmōne gore ke ngaka. Bjalo motho wa mothuta o we, mang le mang o wa mo tseba, motho yo mongwe wa o kwa a butšiša yo mongwē, o fo nyake go tseba fēla gore ke ngaka ya makgonthe. Ka matlhō ōna o mmōna gore ke ngaka.

32, Motho ge ele ngaka ga a e tumiši, wa bōna ke batho, wa fēla o bolēla gore a se dingaka, nna ke nna nna, aowa, o filwē, ge motho a phela lefaseng a phele ka matla a gagwe. Ke gore, bodimo ba sale naē, ge ba ka re ba mmitšā, ba fo mmitšā a tlogēla ditlhare tša gagwe. Motho o kwe ka batho gore ge a bōna motho yo, ke ngaka, wēna ge o sa motsebe o ka seke wa mo tseba.

14

Monna yo mongwē wa ga Matlhakwana, monna yo o ile a kwa motho yo mongwe a re motho ge a swere ke letšwa, nna ke fo motlhabēla ka seke ka dira ke selō. Monna yowe wa ga Matlhakwana a thōma go butšiša gore, ka mokgwa mang? Monna a re go yēna, nna ke na le lešaka la dikgomo ka mokgwa owe. Le wēna ge o rata nna go ruta.

33, Monna a re go yēna lenna ke be ke rata gore o ka nthuta, bjalo a ke tsebe gore o ka ntifa bo kae. Monna yowe wa ngaka ya matšwa a re, wa tseba gore ge motho a rutiwa bongaka ke kgomo, bjalo yola a re kgomo a ke nayō. A re go yēna, a ke bolele gōna bjalo, gapē motho o alafa pele ke moka kgomo ya mothōmō o tlhilo fa nna, ka moragō ke ya gago. Monna a kwana go rutiwa bongaka.

15

34, A re go morutiwa tšea lerofenyana kele, fela lona ke la mo o hwetša gore ba motse ga gona yowe a nago letšhidi ya letšwa, le go o ka hwetša le ge a le ona, bo o fe yona. Ka gobane o wa tseba gore ga gona motho yowe a ka tllhabéla go motho wa letšwa, tšena, o mo tllhabéle ka noši. Monna a theletša, a re go monna wa ngaka bjalo mokó mo tllhabéla laka seke al boya gaka? Monna a re wa kwala le ka boya, bjalo ntheletšee ke sa go botša. A o mo tllhabéle ka seatla sa nago, o nyakla katse, ke moka wa e swara, wa tllhabéla motho ka dinala tša yo, ke moka wa gona wa sitlhéla setlhare ka lerofa la yona, ge o fidišee wa e lesetše la tswara yona ke moka ya hwa.

35, Monna a kwa gore ke nnete bjalo, a re mphe, a mo fa. A thoma go sepela a boléla gore, motho yo a llago a tle go nna. A fela kgóro ya ga Sekgóbéla ke baloi, monna wa motse a kaka Mathetše, a swara ke letšwa, bjalo morwa wa gagwe, a re, ke ile ka kwa monna wa ga Matlhakwana a re yéna ke gomang ka nna ba wa ba llago. Papa we a re, o ke o kitimé ngwana'ka o mpitšetša monna yówe.

16

36, Morwa wa mokgalabjé yowe a kitima a ya go monna wa ga Matlhakwana, bjalo a boléla naé, monna a duméla, a napa a tloga le yéna, a ya a fitlha a hwetša gore ke nnete, mokgalabjé le mo swere. A re go bóna, e kaba lena le nkatse, moo ba dumela, ke moka a re, e swareng le e tlišee, ba e swara.

37, Monna a tsena le molwetši ka ngwakong, a fitlha a tllhabéla molwetši ke lenala la nkatse, a goma o mo sitlhéla ka lerofa la yona. A e lesetša ya tšwa ya téhaba, bjalo mokgalabjé wa ga Sekgóbéla a tia kgomo a e fa Matlhakwana. Matlhakwana a bóna kgómo e le botse bjalo a seke a nyaka go e fa Mokunyulla.

38, O dira ka mokgwa owé ele gore monna e-šu a ke a mošupa nnete ya mokunyulla. Monna a no kwa ka ditsebe gore monna o tšo gaba kgómo ga Sekgóbéla, a lebéla fela ge a tllilo mo fa kgomo, bjalo monna a seke a ifa kgomo e we. Monna a ka a moréna kgomo

o ile a nomola, a re yo monyana a ke a e ba yo mogolo go mong wa gagwe.

17

39, Monna a ka a dira ke selo kgomo ela ya moana. Selemetse-go go gora se mosela nkgopó. Matlhakwana a dira mosadi yo monfwé wa ga Haganya ka mokgwa ola a go dira monna wa ga Sekgóbéla. Mowe monna a ka a gapa selo, o ila a gapa tshelété féla. A tšea tshelété a isa kowa ga monna yéla, bjalo monna a re aowa, go lukile sepele o e sumise, nna ke nyaka kgomo féla, ya bothasana bja gogo. Monna a goma nayó.

40, Monna a seke a gopola gore monna o réma seema. E ka be a gopole go botse a tšee kgomo ela a ye a fe mokunyundi. A seke a dira bjalo. Moloji a a latlhe modiró wa gagwe. Mathetše Sekgóbéla a lóya monna wa ga Forose ba re ke Mokopu. Ke motlogolo wa ga Sekgóbéla, wa kgóro ya ga Jakété. O molóya a tseba ga botse gore ona le sephémó.

41, Jakété ka tsatši le lengwe, a gatlhana le monna yowe wa masela-motse, bjalo e be ele pele ga lehu la Mokopu, a thoma go boléla mabapi le botlhale bja motho, a re, motho ga a tlhalefe letšatši ka le tee. Bjalo Sekgóbéla a re, o ra go reng ga o rialo. A re ke ile ka fora ke monna yo mongwe wa ga Matlhakwana, mabapi le go kunyulla motho, ka tshépišanó.

18

42, Monna ke tshépišano nae gabotse, ka mmotša gore, taba e we ke lehumó, dikgomo tše o di bone, o ke tša modiró o we. Ka ge e be ke kwana nae, ka mmotša gore ge yéna a rata modiró o we, a ka ntšha kgomo ke morute. Ke sa bolele ka kgomo ya maatla a gagwe. Ke boléla ka maatla a kgomo ya maatla a ditlhare tšaka.

43, Mokgalabjé yowe wa ga Sekgóbéla a beya taba e we ka mahubeng a gagwe. Monna yowe wa masela-motse ke Mophala-borwa-a Malatši. Ka moragó ga ngwaga ke moka Mokopu a loiwa a hwa

Ga a ka Babja, o ile a tllhabéga go etša lehono, ka moswana a tsoa a hwile.

44, Jakete Sekobéla a ya a mo rwala ka selei, a fitlha a mmeya motaen, wa gagwe, ke moka a bjela-bjela. E be e sale gosasa, banna ba sala ba duletše setoto. O ile go tšama a kwella lehu la motlogolo wa gagwe.

19

45, Mokopu e be ele monna wa motsumi a dutši le kgaitšedi ya Mathetše e se mosadi wa gagwe, a filo mošegšela. Ditaola tša boléla gore monna o hwetše diphōšfōlō. O re o ja a nkōna, ke monna wa mmina-noko, o re a thuti go tšwara phaga o tšwere pedi ditlhagala. Monna yōwe o kile a swariwa ke letšwa, bjalo monna wa tlou a fitlha a mo tllhabéla ka sebata sa mabala e ke ke nkwe empa a se nkwe.

46, Le lehono o ka kitima le banna le tla moswara empa monna yowe wa mmina tlou o tla ya a mo lokolla, motho šo, o mmitša le yēna wa mmōna o a dumela. Bjalo monna yo wa mmina tlou, a se ngaka ke lethosana, bjalo o re a le lethosana a a kwane le moruti wa gagwe. Ka tšatši le na, monna yowe o bile a rēpa monna yōwe wa mmina tlou o le nae.

20

47, Ke moka ngaka ya re a re di olle, re laoléle monna yowe re bone ge nke a ka seke a tanya, monna yōla wa mmina tlou. A tšamago a reolla difu tša batho. Ba laoléla monna ditaola tša duméla, féla monna wa mmina tlou o tla fita ke tsela ya go bošja gae. Sefu se tla tanga bat o ba babedi, Maphetola le kgaitšedi ya gagwe Mathetša, mosadi o tla hwa, Mathetše o tla tsoga, bakeng sa gagwe, go tla hwa mmina tlou.

48, Kowa gae, banna ba sala ba du a, ba re go bona letšatši le sokologa, ke gore ka merithi, ba re, go fula ka diat a ga go botse, bjalo re swanetše goba re špa lebitla. Ba babngwe ba re le a kwala bjalo ge leka aga motse o we la dikéla a sešu e boya letla dira bjang bakeng sa motse o we. Ka gobane o agile gore o rōbale o le noši, monna wa ona a se ona ka gare.

Bala ba re, ga gona tana, dipolai ditla leta motse, ba dumelana ba thoma go éla lebitla.

49, Ba ba ba fetša lebitla, ba dula fase, ga gona naka e e ka agago lebitla ka ditlhare, bjalo lebitla le letiwa ka mmele, ba dula ka mowe lebitleng, ba bangwe ba yo dulella setoto. Go litiwa ga lebitla ba tšhaba gore ba tloga, motho yowe a loilego motho yowe a ka ntšha mobu e mohubedu.

21

50, Mobu o mohubedu, ke mobu wa mong fase, bjalo ke mowe mohu a yogo róbala gona. Bjalo ge a ka ntšha ona kemoka o ba etile pele, o se phórola ka ona, bjalo ngaka le ge e ka fitlha ya senya ke moka a ba mo dira selo. Ae lebaka lewe ba letago lebitla ge mong wa lona a sefu a tsena.

51, Jakete a tloga a ya a fitlha ga Mophalaborwa, a boléla nae, mosinyi wa letšwa a duméla, a re, féla o tsebe ke go nyaka kemo ge modiró wa ka o ile wa phéthea. Mamondi a duméla, bjalo a tsena ka nkwakong a laoléla ditlhare tša gagwe, ditaola tša duméla, a laole le mamondi, o laola a le tše. Ka morago a tšea ditlhare a difa mamondi.

22

52, Ditaó a re, o a kwa, o theletše ga botse, a yé o dirék ka mokwa o ke go botšago ona. O swanetše gore o re go fitlha o tlotše mohu ka ona, o boléla gore ge nae o bolalle ke motho a go letše e, bjalo a tšé molalats'hika o fotlé, o mo khupariše ke lerumo la gagwe la go tshana ka lona e be ona le moša lebitleng. O seke wa šia setlhare o se feletše kamoka, na gobane, ge o ka se šia a saloka, motse wa gagwe o ka swa. Ae manó a naka o bōna gore ge a ka se šia a ka ya a dira yo mongwe ke moka a hwetša kemo.

53, Monna yowe a loilego motho yowe ge o fitlha, o tla kwa a go bolediša ka go ómana, a re o ba o sale kae kgale le, o seke wa mo fetole. Dipolai tšewe di bolelwago go leta lebitla, go bolélwa ka dišpa ka tšona, ba di bitša gore ke dipolai. Letšatši leya madikélo, a boeletša a mmošša a re le ge o ka sepela wa kwa motho a go ubela o sete wa mo fetola, o no mo tlogéla a le bjalo

wa mmolabediša ke noka o mo alafile le ge o ka kwa ba re mokete wa bēbja o seke wa ya go mmōna.

23

54, A e moka monna a thōma a a gae, erile ge letsofi le thōma go tšeatšea a fitlha. Go tšeatšea ke gore go swara ga letsofi. Ka nnete monna yola a thōma go ōmanyana monna yōla a re: "Molato ke eng o e ya wa dula?" Monna a se ke a mo fetola, a ba a no swaba.

55, A bitša bo morwa-rragō mohu ba tsēna ka n.wakong, ga mmōgō le yēna Mathetše, ba tsēna. A dira mothogolo wa gagwe ba mo lebeletše, ka gobane ge a ke tsēna ka ngwakong a le noši a ya a modira ba sa mmōne, ba ka tloga ba re o mo šennē. Ba rwala mohu ba mo iša ga gabō, ba goma ba boya ba dula kgōrōng.

56, Banna ge ba felegeditše mohu, b rōbala kgōrōng, ka moswana le gōna ka moragō ga mašego a mararo goba a mane, ke moka ba bitša ngaka ya go alafa legu ya tla ya alafa. Banna bawe b go ya ba swarēla mohu, ba ōretša diatla téa bōna ka pitšeaneng ya dišetla. Bjalo ge go fedile yo mongwē le yo mongwē a ka sepōnēla, ba palakana ba ya metseng ya bōna.

24

57, Ka moragō ga beke ya bobedi, sefu sa tanya lepala la tshaadi, ba kitimēla ga monna yola wa mmine tlou, bjalo ba hwetša a sa etile, ba re o boya tšatši le gore. Aa lōna letšatši lewe a boyogo ke lōna, mosadi a hwa. Ba boloke mosadi, bja o tšatši le batho ba palakanago ka lōna, sefu sa tanya lepala la pholo. Ba roma motho a ya a bitša monna wa mmine tlou.

58, Morumiwa a ya a mo hwetša a boya nae, monna a fitlha a re: "Ke tihwa ke rialo, ke rialo." A tšea dithébēle téa gagwe a wēla tsela, monna o ile ge a re o tsela noka ya Mounwana, téa mo namēla, monna a re leoto tseleng leoto lefokeng. A hwetšana ke monna wa ga šaai, ke moka a kitima a ya a bega ba ga Matlhakwana gore motho wa lena o paletšwē.

59, Ba kitima ba ya ba hwetšana monna, a šita le go sepela. Ba mo rwala ba ya ba fitlha nae, gae. Monna a thōma go tšwa madi ka dinkōng le ka ganong bjalo ka ge e ke ke kgomo e

tlhabilwe. Mafel'ó a hwa e letšatš'í le m'edikéló. Monna ga a llelwe, o dirile ka kgóle, a tsama a reolla difutša batho. O be a tlhabilwe ka lerumó le la la go fa mohu ge a e ya ga gabó. Ke lóna lewe la go tlhaba monna yowe wa ga Matlhakwane.

25

60, Tséwe di ngwadilwego ka mo matlakaleng a ka godimo, ke tšóna botšhogotšhwane. Ba tsama ba re mponeng, kganthe ge ngaka e ka mo leka ga a na bošla-moragó. Ke moka le lehu la ga we. Mong ngaka-ngaka, ge motho a ka mo leka o na le mahuló o bošla mahulóng.

Bjalo ka monna yo Mphoko Matididi, o kile a ya a tšhaba pudi ya sedimu yéna mong a ile ba e tlhabe, bjalo ba e tlhabe. Erile ge ba bega gore pudi e fádile go tsuiwa, ge a fitlha a re ba tswuíš pudi a hwetšana gore pudi ga ana tša ka teng. Monna a tšwa ka sa mafuri a tšhaba. O be a sa rutiwa bongaka bjalo yéna ge ana le lesedinyana a hwetšana e ke eke yéna ngaka.

61. Bongaka ke seló se segolo, a se nyake go swariwa ke bana, se nyaka motho yo a godileng, aowa, yowé ke ngaka. Motlhankana a ka se ke a ba ngaka le ka motlha o le tee. Monna wa ngaka ke yo mogolo, ka gobane le melaš ya bjóna e a imšla.

26

Bongaka bja Lekgowa Mašumu.

62, Lekgowa Mašumu, mphathó wa gagwe ke Ledikwa, papagwe e be e le Ntiš'í, mmašwe Ngwarokwane. Ngwarokwane ke ngwana-Moeng, bjalo ba ga Moeng makgolo wa bóna Moeng, e be e le ngaka e kgolo. Motlogolo wa bóna Lekgowa a rutiwa bongaka ke ba ga makgolo wa gagwe. Monna yowé thuto ya bongaka ya mo tsena ga botse, a thóna go laola go fitiša morutiš'í, batho ba kitimšla ga gagwe.

63, Monna a tšwa a ya go šaba, bjalo pele ga gore a téwe, Malome wa gagwe a mmošša gore: "Wa kwa, dingaka ga di ratane, ge o etšwa mo, o hwetšana dingaka tše dinwe. Di tla go leka ka nekwa e mentš'í, ka go rialo mowe, o tlhókómélé, féla be ka se ke ba go šira seló, ba tlabá ba ntšha matlhó ba go lebella."

27

64, "O sale ngwana, molaō ke o, o se ke wa ba e lekgeewa, ke taba e kgolo ya mathōmō e we ke go botšago yōna. Wa ya wa ba le matlhō a matelele, re tla tla re go rwala o hwile. Taba ya bobedi kgōši ga se selō, selō ke ngaka, ke mowe o kwago ba re, ngaka ke kgōši. Ka gobane ge o ile wa fitlha seleteng, dilō kamoka di tla go wēna, o ja nama, a o šebe ka morōgō, mabjalwa ke mabjalwa, ga gona taba a o tloke selō. Batho ga bana taba, dingaka tše dingwe di lebeletše wēna, le go nyaka ditšela tša gore ba go bolaš."

65, "O se ke wa nwa bjalwa kudu, o fo nwa bja go lekanēla gore o tlhalefē, o dirē modirō wa gago. O se ke wa ba le le-hufa, ge ngaka engwē e ka fitlha wa bōna batho ba kitimēla ga gagwe, wēna rwala dithēbēlē tša gago o fetele pele. Go tlogana ge yēna mong a go thōma, mowe o swanetše go lwa naš, o tla mo kata ka gobane o go thōmile pele."

28

66, "Kgwēdi ge e ile tshufing, o se ke wa likeša wa laola, le ge motho a ka tla a ena le tšhalētē e ntšhi, o gane. O e lese e balame, bjalo mowe ditšhawēne kamoka di o bone, o di tlhatswē, o kgōne o laola. O seke wa tšea legare wa tllhabēla motho, ba fe ditlhare bōna beng ba tllhabēlane ka nōna k'noši. Go senya matēwa, o se ke wa ya mowe motseng wa bo manmondi, wēna o ba fe ditlhare ba yo dira ka noši. Le ge motho a swere ke letšwa, o se ke wa mo tllhabēla, bōna ge ba nyaka setlhare ba fe, ba yoba ba tllhabēlana ka noši. Kudu o swanetše go gane ka gobane motho yowe ke moloi, o bolēlē gore a ke di tšebe, ka ro rialo mowe o tla ratana le batho ba naga e we."

67, "Moruti a tšwēla pele le go bolēla le motlogolo wa gagwe a re; " ke epha sebaka sa go go botša mabothatha a bongaka. Ge o ka sepela ka teela e ke go botšago, bongaka bja gago bo tla go lokēla. Taba ya go tanyolla difu tša batho bawe ba swerego ke letšwa le ka motlha o le tše o se ke wa likiša. Wa dira taba e we, o nape o tšhabē mowe nageng e we ka gobane wēna a o moalafi, o mmolai ka gobane o šma le baloi."

29

68, "Ke boletše lentšula gore a ka fo mo fa ditlhare bōna beng ba yoba ba tšhabélane. Ke le boletše féla ka baka la gore lena bana le nyaka kudu ditseheka tša batho. Ka nnete o seke wa dumelana le t ba ya mohuta o we."

69, "Taba e bapšwa ka engwé. Go be gona le monna wa ga Raganya, monna yowe leina la gagwé ke Mateu. Monna y e be e le monna y mogolo, ele mong ngaka. Lešaka la dikgomo tša bongaka e be le fo tlala, a tla a bolaya ke seló se senyana. Molato ele go tšana a reolla melabo ya batho. Bajalo ba moleka ka mekunyó ya bōna, e sa mo diri seló e thala bjoeng."

70, "Banna ba dula fase ba mologéla maanó, ba dira bjalwa, ke moka ba roma mosadi wa motse gore a rwale pitša, ya bjalwa a yo fa ngaka ka ngwakong o we a dulago go óna. A e gobane ngaka a e nwé le batho ka kakala, e nwéla ka ngwakong. Mosadi a rwala pitša a e isa ka ngwakong wa ngaka, a fitlha a e beya a molótšha monna a duméla. Mosadi a dula naé, a nwa bjalwa le mosadi."

30

71, "Mosadi a tloge a nwa le monna yóla wa ngaka njalwa, monna a fo bōna gore ke la mosetla-moladi, a thóma go boléla le mosadi bjalo ka ge mosadi a rumilwé, a no thóma a dira go gana-gana, mafelló a duméla. Ngaka ya beya mosadi ka leka, mosadi a loméga monna ke moka modiró wa féla."

72, "Yaba mosadi o phumutše ditšhila tša gagwé le monna ka lelapi a di swara. A dula le monna yóla wa ngaka, ka moragó ga lebaka, ke moka mosadi a laéla monna wa ngaka a mo tlogéla. A ya a fitlha a ba fa, bjalo ba re o kgonné, mosadi ba napa ba dira ka mokgwa o we ba tšebago, ba rakéla mosadi diéta, nōka tša mmele wa gagwé."

73, "Ba thóma go dira ka mokgwa o we bōna beng ba tšebago. Ka moswana monna yo mongwe wa bōna ba diri ba taba e we, a tsoéla go ngaka go laola. O be a e ya go bōna monna gore o bjang, a hwetšana monna a le noimeng bjo bogolo kudu. A lwala

ser 51.

motho yowe a goba a dula labeng la gagwé, a mo laudišetša gore aowa, motho wa batho le borókó ga a bo bóna, a re tsebe gore molato ke eng."

31

74, "Motšheko ga a e tšhekole, ditaola tša gagwe le dithébélé a hwétšana e le manaba a gagwe. Monna a goma a ya a ba botša gore eefu se tantše, ke hwétšana mogwéra-mogolo a tlišaaka."

75, "Monna o ile a fo ya, e le gore o ile a feta kgorōng ya ga Mohlabe a hwétšana ba tšhetše ditaola. A fitlha a dumedišana nabó, ke moka ba mmege ditaola. Ba di ólla ba ditšhela e be ba laola tša mesó, bjalo ditaola tša mo abéla, tša mmotša ge leštó la gagwe le sa loka, a yo gobala, e seng go gobala mowé tlišogo e tla tsogago. Ba mmotša gore a gome, a seke a ba a dumela le yéna ka noši o be a di bóna, monna a laéla a feta."

76, "Mokgalabjé yo Magotha Mohlabe a re go monna: "Ge o ka boya gabotse, ke tla ke go fa kgomo." Monna a re: "Tau e ja motlholla." Ka morao ga go tšhabéga ga monna e rile ge letšatši le eya madikélló ke moka monna a na šiya. Ba ile ba rwala e le setoto, bjalo wa bóna ngwana yowe a sa kwégo o wétše moloreng wa mohwélóre, lehono e kabe a kwé, bjalo ke eng tsóna tsé."

32

77, "Batho ba we a goba a eya goba tanyolla e be ba tšhoka kgomo, bjalo ba mo fa mosetsana, gore o tla tšea yéna goba mosadi wa gagwe. Ga baka ba šala ba tšhamoga morwa wa gagwe Makwéné o ile a šala a tšeya mosadi".

78, "O kwile gabotse motlogolo, lekgeswa le bongaka a di šomelane. Ke moka ke go butšitše bjalo o ka tšwa wa tšama o šaba." Monna a hunéla a tšwa a sepela, a fitlha a bo hwétšana a ya nabó. A hwétšana dikgomo le dipokolo ga mmogó le dipudi. Monna go bónagala gore o be a sa ya go šaba, o ile a hwétšana motlhologadi yo mongwé a dutši naé, ngwaga wa féla a sa ile.

79, Papa'gwe a šala a e hwa, bjalo be romo motho gore a yo tšama a mo nyakela, aowa, a ya a ya a mohwetšana, a mmotša lehu la papa'gwe. A boya naé, ke moka a fitlha a lla lehu la papa'gwe, ka moragó ga selló monna a gopola go bošla nthago. Malome wa gagwe a re: "Ngwana, a wa kwa ka mokgwa ola ka go boléla? Mošabi ga a róbale wa róbala ba tšeya le tšagogo, o tla boya le nku e tswilwe."

33

80, Monna a se ke a kwa, ke lehu le thibile ditšébé. A goma a mmotša a re: "Wa bóna mosadi yowe o dutšigo naé, mo-tlhang a go melela o mosela ke lehu la gago. O tšaba a nyaka go tšeya lefa la gago." Monna a loka a sepela. Kgwédi ga yaka ya féla, ba fo o kwa batlhabelwa mokgoši, wa gore monna wa gotšwa ka mowe boróka wa ga Masumu ga a sa phela. Ba phara dithaba ba ya ba boloka motho yowe wa bóna ka dithabeng.

81, Ka nnete motlhankana a ka se ke a ba ngaka. Ke mowe ba kgale e be ba a dumele gore motlhankana e be ngaka. E kaba ngaka ka moragó ga lehu la papa'gwe, mowe góna a kaba ngaka, ka gobane bongaka bjowé botšwa tswalong. Go ena le bongaka bja go rutiwa, bjowe bo nyaka monna wa go tia. Seló ge se sa go lebana, motho o hwetšana a kganya, bjalo bongaka bja tswalong, ngwana le ge a sale yo monyana ga o belaitše o tla šoma ka mokgwa o we papa'gwe a mo laetšego ka óna, wa bóna a dira modiró wa go seloke, le papa'gwe o be a le bjalo.

34

82, Ngaka ge a sena ditaola a ba e bitái gore ke ngaka, ba re ke motsibi. Ke gore o tšeba bolwetši bja gore. Bjalo ka motho yo a ka go tšebago ditlhare, motlhomong a ditšeba ka ditšóré, a lóra tšóré e mmotša gore sepela o épe setlhare sa gore, ke moka a ya a épe, a se šumiša ka mokgwa o we tšóré ya gagwe e mmotšitšego ka óna. Ke moka molwetši a fóle ke motlhare.

83, Bjalo ka mokgalabjé yo Thate Tselane, e be e le monna wa go tšeba ditlhare. O ile a ditšeba ka baka la

ditšrō, a alafa bolwētšī, bjalo ka gobane o be a sene ditaola, dirola o be a sa dibōne. O be a teebe go alafa bolwētšī bja teng a kgwēbedu, le bolwētšī bja tlhōgo le ge motho a ile a khutla ka basadi.

35

84, Teng e kgwēbedu. Mosadi wa ga Mathaba ba re ke Manku, o ile a swara ke teng e kgwēbedu, bjalo monna wa gagwe Malebogo a kitima le dingaka tša ditaola. Dingaka tša leka go alafa bolwētšī empa tša pallwa. Monna a tlhakana tlhōgo a se sa tseba gore setlhare se se ka alafago molwētšī e kaba sa mohuta mang. Ka baka la gore dingaka kamoka o enetšitše.

85, Aa tšatšī le lengwē, gwaba le bjalwa motsen, wa ga Tselane, bjalo monna a ya go kgopela bjalwa. Ge a fitlhile a hwetšana mokgalabjē yowe a dutšī kgorong a fitlha a dumediša. Ka moragō ga moo ba dumedišane, ka moka ba tsoššana, Tselana a re: "Aowa rena re tsogile, re ka kwa lena Mathaba?" Mathaba a re: "Aowa rena a re teoge, ke fōkōlla ke moapei, o bolaya ke teng e kgwēbedu." Tselane a re: "Tse di tswenyago ke tšewe."

86, Thete a napa a bitša mokgōnyana a tsena naš ka dinkgōng tša bjalwa. Ke mokgōnyana ka baka la gore moratho wa Mathaba o tšere mosadi ka lapeng la ga Tselane. A mofa ngalwa a nwa, ba goma ba tšwa ba dula kgorong. Ka moragō ga mogang a we ba go ba ba gšere, Thete a re go Mathaba: "Ke a kwa ge o re mosadi wa gago o bolaya ke teng e kgwēbedu."

36.

87, Monna wa ga Mathaba a re: "Go bjalo, teng e kgwēbedu a se bolwētšī bjo bo tswenyego le swarella motho wa batho bawe. Mathaba a theešetša di polšlō tša mokgalabjē, empa a seke a re ke selō". A tlhwa a kgopela bjalwa la dikēla a boēla gae ga gagwe.

88, Ka moswana a re go tsoga a gopola mokgalabjē rola. A fitlha a dumedišana naš bjalo Mathaba a re: "Ke tšilo kgopela setlhare sa teng e kgwēbedu, mosadi wa ka a bolaya ke teng e

kgwébedu." Tselane a re go yéna: "Ga ke ngaka." Monna a re: "Ke ra gore motlhomong e kabe le tseba ditlhare tša mohuta o we." There a re: "Féla ka tla leka, bo thono éita bjalo kage bo éitile dingaka."

89, Mokgalabjé yowe wa ga Tselane a tšea kepi ya gagwe a tsena sethekgweng, a fitlha a épa mebantane ya gagwe. A ,oma a tla a e fa monna wa ga Mathaba a re: "Bepela o yé o mo apeéle, a nwé ka moswanyna le ka mabanyana". Setlhare ga ba leboge, monna a tloga a ya a dira ka mokgwa o we ngaka e boletšego ka óna.

90, O ile a mo laéla gore ka moragó ga motšatši a mabodi wa bóna a se kaone, a gome a boš. Bolwétši bo tswenya go téwa go tsena ga bo téwenye, aowa, a thóma go róbala borókó ka letšatši la bobedi.

37

91, "Ka letšatši la boraro monna a goma a boéla go motsibi wa bolwétši, a re go yéna: "Mosadi o kaonenyana." A e moka a tšea téhidi a mofa a mo laéla gore, a fagélé ka buušwa bja kgothi ya lehó, a féle a ija setlhare ka bjóna. A ya a dira bjalo, ka moswana mosadi a seke a ya kantle. Le tšatši la dikéla ba ba ba róbala.

92, Taba e we e ile ya kwešá monna botlhoko, a tsoga ae sale gosafa a boéla ga motsibi, a fitlha a boléla taba ye. Tselane a re go yéna: "Bjalo go lukile, molwétši o fodile, ke gore go seyé kantlé, kateng ga molwétši go kamile, ka go ria o mowe go tšile, ka moragó o tla bóna a sethóma wéna o seke wa féla pelo sepele o dule."

93, Mosadi a tlhwa a borwetšwe, bjalo go letšatši le ya madi éló, ke moka mosadi sethóma. Aowa ke moka monna wa ga Tselane o alafile, ke moka mosadi a napa a fóla. Monna a goma a boéla ga Tselane, a mmotšá gore molwétši yóla wa gago o fódile. Tselane a re: "Ke tše dibotse, féla nna a se nna ngaka, ka gobane a kena ditaola." Monna wa ga Matha a re: "Ke wéna nga." A ntšha pudi tše pedi a mofa ke moka gwa féla.

38

Go khutliwa ke basadi. Monna wa ga Mohlabe o be a sa bolele mabapi le gore mokgalabjé a mo alafe, aowa o be a boléla le mokgalabjé yowé f'la, ka go mo tihalošetša bolwétéi bja gagwe. Ke lebaka la mo go nwéwa mokgape, bjalo monna yowe a gora tseleng kabaka la go tihabiwa ke madi bjalo a gatlhana le Tselane.

95, Mokgalabjé yowe wa ga Tselane a re go yéna: "Boléla théréfo mesepele ya gago. Masogana le banna ba hwa kabaka la go uta nnete ya bóna." Monna a leka go utaméla mokgalabjé, bjalo mokgalabjé a re: "Ge nke o ile wa sepela ka phóšó lehono o uta phóšó ya gago o tla di kwa o le nofi." Monna a thešetša polélo ya mokgalabjé, ya mo tsena ditsebeng.

39

96, A thóma go dula fase, a re: "Ke a kwa mo o bolélago bjalo ke a boifa, ka gobane a se seló saka." Tselane a re: "Wa kwala ngwana'ka, a ba boléle ka leina, o fo tihaloša gore ke ile ka sepela ka mokgwa wa gore ke moka ba tla kgón' go go fa ditlhare tše di lebanego."

97, Monna yowe a re: "Leka nthuša papa, ke tšhaba ka gore dingaka di ya tša re, boléla mosadi yowé a go dirilego reye tšea madi a gagwé re kgóne re go alafa." A re go yéna: "O wa kwala, go bjalo, bjalo taba ya mohuta o we ga se taba." Tselane a re: "Wa bóna ngwana'ka, ke bolotše le papa'go, ke kwana naé, ke mokgwa o we ke go kwélago botlhoko. Thakgaga re ye gae."

98, Ke moka a thakgaga a sepela le mokgala-bjé, ba fitlha ka gae. Bjalo mokgalabje a re: "E no boléla mokgwa wa mosadi féla, o seke wa boléla leina la gagwe." A re: "Aowa, motho yowe ke mog'era waka, bjalo ke ile ka mmitša a tla mowe ka go gatlhana naé, bjalo ka re go mosadi ke go tihologetše." Mosadi aare: "Go lukile o wa mpóna."

99, Ka mmotša gore a ka mo tihologéla ka mathó, ke go tihologetše ka mokgwa o mongwé. Mosadi a re go nna, go ka se ke gwa kgónéga, ka ba ka la gore ke bone kgwédi, bjalo nna ka mmutšiša gore o e bone go thóma neng, a mpotša gore beke ela

40

ya go feta." "Bjalo a o e fu wa ya nokeng?" A re: "Ke ile."
"Ka re: "Bjalo lehono o nyaka go nkona ka maano."

100, Mosadi a re: "Ga ke go kone ka maano, ke gore molafo waka,
madi a re go fela, ka fetša beke ya bobedi, monna a sa mpatamele."
Nna ka seke ka kwa mowe mosadi a go bolalago, bjalo ka kateletša
mosadi, bjalo moeadi a re gonna: "O dira ka kang." Ka seke ka
mo fetola. A re: "O tla di kwa o le noši motšefa wa matšhidi."

101, Ya ba a ke ne lebaka le pololō ya mosadi, nna ke
holofetše sewe ke se nyakago, bjalo kaba ka se hwetša. Ka
moragō ga modirō o we, mosadi a re gonna: "O seke wa bola nna ka
gobane ke go butšitše, wena wa gana, lege o ka mpola nna ke tllilo
gana." Ke mokgwa o we ke sa tatego go bola bjalo lehono ke
kwile ge le tllhaba nyepō ela ya go tllhaba ke mosadi ya gore, o
tl di kwa ole noši.

41

102, Tselane a re: "Batho ba ba ntši ba hwa ka ona mokgwa o
we, wa go se kwē, wa kwa motho a re a ka loka motlogēle, matšatši
a fele go tllhaba o tla no tsoga o gatlhana nae. A o ke o e kwa
seema se ba rego pōpōtšela e e sa kwēgo e wetše moloreng wa
mohwilere, ke ona mollō wa mohwilere."

103, "Mohwélere wa o tšeba ke motlhare wa molera o montši,
bjalo ka gore ga molera wa ona gona le magala. O tla no bona
e foba molera, wa gopola gore magala ga a gona ka gare, o seke
wa lekiša, magala a gona. Ba-sadi le bona ba bjalo ngwana wa
mogwera waka, o seke wa kwa ge a bolela gore madi a fedile ka
tšatši la gore, wa ya, aowa molese, a fetše beke, makgono a
tlaba a fedile, bjalo o kgone o tsena malaona a gagwe."

104, Ke moka a tšwa metantane ya gagwe a mofa, a tšea tshidi
engwe a mofa, e we yēn mong a soba a koma. A tšea engwē
a re go yēna: "E ga e lewe, ba go tllhabšle dišta-noko, ba go
šitlhšle ka yōna. Makhura a go šitlhšla ke motlhapologō wa
gago, bjalo ba apšš segokgo se, ke moka ba fele ba soba batšhšla
ka kegokgong o enwa nayō."

42

105, Monna a ya a dira ka mokgwa o we, ke moka bolwétái bja mo hlogéla. A boéla a botée Tselane gore motlhare ola o nthuétée kudu eke ke mo e be ke likile ke wéna. Mosadi o ile go ntira ka mokgwa o we ke moka ka róbela borókó. Tselane a re: "Féla nna ga se nna ngaka, dingaka ke téa goba le ditaola téóna ba di fa diló. Ke lebugile ge o fodile ngwana'ka."

106, Monna yowe wa ga Mohlabe a tloga a ya makgoweng, a ya a shoma. A goma aboya, a lebala mothuí wa gagwe, mokgalabjé wa ga Tselane a fo homola, kabaka la gore, a ka a moreta gore a mo alafe. Monna a goma a boeletéa, a gopola mokgalabje yola wa ga Tselane. Bjalo Tselane a re go yéna: "Aowa, nna ga se nna ngaka, sepela ga dingaka di go alafe." Monna a goma a ya a boya a tawére "dipóntó" téa pedi a fitlha a kgopéla gore mokgalabjé a mo alafe, "dipóntó" o lefa molato ola wa pele go rialo Mohlabe.

43

107, Mokgalabjé a re: "Mola o be o se ngwana waka, nkabe ke sa go fe setlhare, bjalo ka gobane o ngwana wa mogwéra waka ke tla go fa." Ke moka a mofa, a mmutéa gore wa bóna ngwana'ka le ge o ka fo moha le "sokiei" go lukile. Monna a ya a dira bjalo ka pele a fóla. Go tloga ka lóna téatái lewe a se sa lebala mokgalabjé yowe la yéna a seke a mo lebala. Bogwéra bo sinya ke setlaéla.

108, Ngaka ya gae, gae tlhalibje, sewe ke sefma. Ke nnete ngaka ya gae e lamoléla motho. Thóka ya kgole a e lamolele. Ge o kitima o tehela dinoka le Mino ana, ge o re ke a boya o hwétéa gore nóga e téhabile. Ke óna mokgwa o we go bolélwago gore thóka ya kgole a e lamolele motho. Ngaka ke ngwana e a foraforantéhefisa, bjalo a o dira o mofa go lukile.

109, Tselane o teebe le ditlhare téa no motho a ópa ke tlhógó, bjalo ditlhare téa go rola tlhógó a go órediée bjalo ka dingaka, aowa, o sítlhéla setlhare go dikuléa tlhógó ya gago, bjalo a go tlema ka lenti. Ge o wa go thóma gore ke a fisá ke moka wa tlmolla ka gobane o ka tloga wa swa tlhógó. Le ga

44   gole bjalo Teelane a se ngaka, kabaka le gore ga a na ditaola.
ke motsibi fêla.

110, Mamele Mabakane. Monna yowe le yêna a se ngaka, ke
motsibi fêla. Ke lona lebaka la go tihôka ditaola. Bjalo
Mabakane o tseba go alafa molwetšî a mohuta o: motlhapô, melala
le sefolo. Sefolo a se bolwetšî, ke motlhare wa batsumi, gore
ge ba tšeweê, ba e ba bolae diphôfôlô. Bjalo ka gorialo
mowe re ka go bolêla gore ke bolwetšî ka gobane motsumi a ya
a dumala o a lapa.

45   111, Go lapa ga gagwe o tla fo sepela ka go e kgôga, bjalo
ka go lapa mowe ke bjôna bolwetšî, le dimpja tša gagwe o tla
bôna di sa thaba, ka gobane di ka seke tša kokona lešano. Ka
nnete gore motsumi o wa babja ka moswana ge a thoga, o tla bôna
a e y ngakeng go a yo go laola a kwe gore mol to ke eng diphô-
fôlô di mo tlhalefela. Mowe ngakeng a ka seke a boya fêla,
o tla boya a swere ditlhare a fitlhê a e k'lafe ga mmôgô le
dimpja. Ka moswana ge boesa ke moka o tšea melamo ya gagwe o wa
thôna o ya go tsoma, ge a boya a bolaille, motsumi a wa thaba.
Bjalo ba ya ga Mamêlé o bakgahla. Monna yowe ona le mpholô wa
maatla kudu, bjalo motsumi e a ile a bolaya, phôfôlô engwê,
o swanetše go e fa mokgetli. O rifêla gore ge ditlhare dika
mo fella, a kgône ga boêla gapê.

112, Motlhapô, ke bolwetšî bja ba banyana, fêla le ba bagolo
boya ba tsena, kudu bo hwêšwa baneng. Motsibi wa bjôna ke
yêna Mamêlé fela ge la a be a na le ditaola e be a tla bitêwa
ka gore ke ngaka.

113, Melala, ke bolwetšî, bja melala, ke gore botlhaba ka
madi mo melaleng, molwetšî a dula a tlekaletše. Ge a nyaka go
lebella motho o sokošoga ka mmele kamoka a kgône a go levella.
Bolwetšî bjowe ngaka ya bjôna ke yêna Mamêlé.

eer 851.

114, Mamélé boteibi bjowe bha go kgóna go alafa malwetši a a ka godimu o ile a rata ke panagwe. Go bjalo ka bolwetši bja mokóló bo alafa ke yéna Mamélé.

46

115, Matšokotša Mangaale, ke monna wa go ntšha batho méné, ke gore ge motho a opiwa ke leinó, o kitiméla go yéna, ke moka a fitlha a mo ntšha ka morokola. Ke mokgani, ga se ngaka. Bjalo monna yo wa ga Mongaale o na le ditaola tše nné, ga a nyake gore a tsibiwe ke batho gore yéna ke ngaka. Di laolélwa ka ngwakong.

116, Monna yo Mamélé, o ile a hwetša a laola ka ngwakong, bjalo monna ge a fitlha a re tama kgóši, monna a phuthéla ditaola tša gagwe ka legogwana la tšona. Y ba monna o mmone. Mongaale a tšwela kantle a dula le Mamélé. Ba butšišana ma hēlo.

117, Bjalo Mamélé a napa a popola gore ke nape ke bōné ga botse gore na monna yo ke ngaka. A re go Mongaale, ke tšilo kgóšela ditaola, Mongaale a re nna ga se nna ngaka. Mamélé a re, mokgalabjé ke a kgópela, ke nyaka go kwa gore e kabe botlomi bo tšona.

47

118, Mongaale a bitšá monna a tsena naš ka ngwakong. Mokgalabjé yowe wa ga Mongaale ke nga a ya botala, empa ga a tsibji ke batho, o tšeba féla ke basadi. Ga a nyake monna ge a laola mowe go yéna, o thaba féla ge go laola basadi.

119, A ra Mamélé gore a óllé ditaola, ke moka a di ólla, a re, go yéna di huwetše ka móya a dira bjalo. Ke moka molaolwa a boléla sewe a nyakago gore ditaola di mmotše tšona a ditšhéla godimu ga legogo. Ke moka a thóma go mo laola, molaolwa a féla a re seafoma, a mmotša dika tšewe monna a ditšebago, a ba a bōna monna a širašira a dula ga botse.

120, Ke go rialo mowe ke gore monna ditaba di mo tsena ga botse. Bjalo monna wa ngaka ka gobane ga a nyake gore a tsibiwe a dira taba engwé gore le ka motlha o le tšee a seke a boya. A

bee a mo nyatše gore ga se ngaka. Ditaba tše a mmotšago tšona e be e le ditaba tše nnete, tše molaolwa a go kgōlwa ka tšona.

48

121, A goma a re go monna di ōllé, monna a di ōlla, a goma a dittšhela, a di lebella a re go molaolwa, aowa, ba motseng bōna baphela gabotse, fēla ga ele wēna, aowa, bophelo ga bo gōna. Matšatši a mararo a ka seke a fēla, a o bone ke banna ba, ba go rwele le ke lebatla, ba go felegešša, a o bōne Modimo a go horaletše, e ke phiri a re nna ka rwala ke rwele, morwalo waka o tšille. Monna, ba go bolaille.

122, A retse, o ke o di ōllé re bōne gore re ka seke ra nyaka morana. Bjalo ba thōma go laolēla dipheko. Dipheko kamoka tša gana, phiri ya tšwela pele le morwalo wa yōna. Monna a mo laolēla tšhidi yo lekgōpo, re tšea yōna, o e phorola ka yōna, botlomi bo gōna. Re botše wēna wa mathō a go bōna, monna ke moka a dittšhela faee.

49

123, Ngaka ya re, monna go boima, e fēla ke moka o re šille. E no tšea yōna tšhidi e yo lekgōpo, o tšogélé ka nobeng, o é o tšhabe. O re go boya ka gae, ke moka o re mosadi wa gago a ale legogo ka nkwakong a go phōrōlé ka tšhidi ee. E noba gōna gore ge motho a tšea ke noka o leka go swarella medi ya no thaoga. Monna a goma a bošia gae, a sa thaba mantšū a ngaka a mo tsentšhitše bolwētši. A rōbala a sa epeini, a tšoga e sale gosasa a ya nokeng go tšhapa, a boya mosadi a mo phōrōla ka mokwa o we ngaka ya go bolēla ka ōna. A tšwa ka atlong a dula kgorōng a re tuu!

124, Dikgogo tša ba di sela mowe kgorōng, a bōna mokoko wa gagwe o mogolo o we a re go o be a motšotša bošego, a napa a o itiya ka pat a a o bolaya. Mosadi ge a ekwa o phatšhela ka kgorōng a tšwa ka lapeng a re go monna, a molato ke eng, mon a a re ke nyaka go ja, a seke a motšea gore o alla lebitla la gagwe ka baka la gore mosadi a ka tšoga a lla.

ser 851.

50

125, Kgogo e wa a yaka ya rutherforda metai. Yaba monna o nabile o a e tihaba, a e apha, kgorōn. Mosadi wa monna yo wa ga a ji kgoro, go ja fela monna l-bana. Ka mabanyana a tla a e fetšisa, bošego bjowe monna a lala a sa rōbala kabaka lago bipelwa,,o llé kudu, bjalo a seke a gopola gore o bipetšwe, a gopola gore lebake le fitlhile la gore a hwé, a no bōna bo bile boesa.

126, Monna a goma a bolaya kgogo e ngwé ya tshadi ya lese-ge-sela kantle le go otša mosadi wa gagwe. Mosadi a thōma go ōmana bjalo monna a re go mosadi, mogatšaka, ke nontšha lebitla laka. Bjale ka ge a ka seke a dira molato, ke mo a mosadi a homola. Monna a apha kgogo a ja. O be a e ja lōna la mpana-paléga, bošego a lala a khāba megōšane.

127, Monna a bōna bo mo setše, bjalo ngaka e mmaletše matšatši a mabedi goba a mararo. Monna a bolaya mmago dikgoro, bjalo mosadi a thōma go makala gore monna e kaba o wa gafa. A seke a boléla seló a re nka fetelwa ke diló. A e apha a eja a e fetša, bjalo dikgo go šetše meretlelana, monna a re tša ba tla šala ba di lela.

51

128, Monna a re go mosadi wa gagwe, a ke tsebe gore kgōmo nka e bōna kae, ke be ke nyaka go bolaya yōna. Mosadi a re go monna, a o tsene ke le tshelane, a re o kile wa bōna monna a eba le letshelane, bjalo wēna o dira ke eng, a re ke go nyaka go ja.

129, Letshelane ke takatso, bjalo letshelane le feta takateo. Ke seló sa basadi, go mosadi a thōma go feta ke kgwédi, ke moka ba tla bōna tše dingwe dijó tše a goba a di ja a sa di nyake. A nyaka sejó ka setee bjalo ka buušwa bja lehea, a nyaka bjōna, goba a sa bo nyake a nyaka lootša. Ba bangé ba nyake go šeba neme, goba ba nyaka morógó, bjalo o tla kwa basadi ba re, mosadi yo, ona le letshelane. Ka go rialo mowe ke gore mosadi o imile.

52

130, Dikgogo ga sale teng, bjalo gošetše merétšélana. Monna a seke a bōna gore nama a ka e bōna kae. A thōma go éeba ka morōgō, mešōšane ya féla, a tewara beke ya bobedi. Monna a thōma go botša mosadi wa gagwe, gore o bone kowa ke bolaya dikgogo, masadi a duméla, a re e be ke sa diri ka kgōle, ke ile ka ya go ngaka gore ko laola mmāpa, bjalo ngaka ya mpotša gore ke hwile matšatši mabedi a ka se fele. A e mokgwa o we wa go bōna ke bolaya dikgogo bjalo wēna ke be ke tšhaba go o botša ka baka la gore o be o ka lla. Bjalo mosadi a re, o gopola gore ngaka e we e go buditše maaka, monna a re ee, e mpotšitše maaka. Mosadi a re, gopola sešma se, ba re ga gona gōga galégalé pulaya modupi e etla.

131, Modupi ke wa pula, ke pula e e tlhwago e ena letšatši kamoka, le bošego, motlhomong ya tšea matšatši a mabedi le mašego a mabedi. Batho ba gokae! ka lebaka lewe, ba dutši ka dintlong ga ba tšwele kante. Modupi ke bolwetši ka gobane wa tseba gore, motho ge a babja, o babja a le ka ngvakong, wa bōna a le ntle ke molwetši wa bathong.

53

132, Mosadi a napa a tlhaba monna wa gagwe, ka sešma sewe. A re go mosadi seke wa boléla ka mokgwa o we, a le kwane le monna wa ngaka gore, ke hwe, le beile letšatši la lena le we le tšago go mpolaya ka lōna? Mosadi a re, aowa, nna ke kwa éna seo o se bolélago. Monna a se sa fetola mosadi a mo tlogéla a le bjalo.

133, Monna yowe wa ngaka a hwa bjalo monna yōla a re, o be a se taolela, nna ke sa šatše. Monna yowe Maméle obe a boléla ka noši taba tše. O re gore monnayowe wa ngaka a ntlholetše lehu, ke šetše ke feditše menwaga e mentši, dišego ke feditše dišego tše dintši. Motlhōlla mongwe ga tsibji, monna o ile o ntlhōlla legu kganthe o a se tlhōlla.

134, Motho wa go ntšha raino ge a špa, motho yowe ga a bitšwi gore ke ngaka, aowa, ke mokgōni, o kgōna go ntšha méno.

Ménó a ntšha ke banna fela. Bjalo ménó a be a ntšha ke Kleyase Mongale, meno a be a ntšhiwa ka morokola. Matšitší a metlheng eno, ba ntšha ka ditšhioi tša makgowa. Montšhiwa o ya a swere kgogo, ke yón tefó ya góna.

135, Malwetší a diruiwa. Diruiwa di na le malwetší. Dikgomo di na le mehuta e mararo ya malwetší, ke ena: Lehwélé, tšhakwane le lešika. Malwetší ana a mararo ana le batho bawe ba kgónago go a alafa ke batsibi. Bolwetší bja lehwéle, bolwetší bjo gore kgomo e bolaya ke bolwetší bja lehwéle, o tla bóna ka masepa a yóna, e thóma e enya dikgokolwana bjalo ka masepa a dipudi, ka moragó ke moka e a šma. Mona wa kgomo o swanetše go nyakiša motho yowe a tsebage bolwetší bja lehwélé. Motsibi a špé ditlhare a morfe a yo alafe kgomo e fóle.

136, Kgale, ge dikgomo tša gago di ehwa, ka bolwetší bjwe bja lehwéle, bjalo motho a tla a di alafa tša fola, o be a lifiwa ka kgomo. Bjalo matšatší a bo lehono, monna yo mongwe le yo mongwe yo we a nago le lešaka, o tseba ditlhare tša lehwélé, le ge motho a sa tsebe, a bóna kgomo agwe e eme a ya go yo mongwe yowe a kwago ba re o tseba bolwetší bjowe.

137, Ge a e ya a kgopela ditlhare tša bolwetší bjowe o a napa a mmotša maina a ditlhare tšewe. Ke gore ba re kgóma ga ena mona, ka moswana o tla hwetša ba bolaila ke moka ba mo šegela a ja. Motlhomong kaba le molato ka ya ka "kólóta". Ditlhare tša bolwetší bja lehwélé, ke tšena: Lehwéle la thóló, tšhikginyane le kgópa bjalo di bolaelwa ke serokolo le phela. Batlhankana ba ga metei, k moka a a tš hēla ka moeteng, bjalo monna a dira ditlhare tšewe ditšetla. A di šnéla ka moeteng gore dilale di koloba. Ka moswana ba kga metei a ditšetla ba a tšhēla ka lenakena, bjalo ba nwéša dikgomo kamoka le tšewe tša goba di sa tlo babja ke moka di ka se sa babja.

ser 851.

138, Nama. Nama ya kgomo ya lehwélé, a ena mokgwa, ke gore a e nkge. Bjalo marapó a yóna swanetée gore a téhubellwé. Ka gobane ge a ka seke a téhubellwa, dikgomo di tla a kokona téa teena ke bolwétái. Bolwetái bjo bja lehwélé e be bo tseba ke ba ga Moeng, ba sa nyake go botša batho. Kgomo ya go hwa a e na moabé.

139, Tshakwane. Ke bolwétái bjo kotsi ka maatla bja teena dikgomo, dikgomo di ka féla kamoka ka lešaka. Kgomo yo bolwetái bja tshakwane wa bōna e eme ke moka e hwile. Ge o bōna e eme napa o tšee lerumo o bolae.

56

140, Bolwétái bjowe bja tshakwane ke bolwetái bja madi, gore kgomo e bolaya ke bolwetái bja tshakwane o tla e bōna e thōma go tlohōtša letsōgō. Bjale ge a hwile, o lebelle ditshika téa letsōgō lela ya goba e tlohōtša ka lōna o tla bōna tshika engwé e tletše madi go fitlhela yo dira ditshikanyana tše ditshesane magetleng go bontšhagala gore di napa die ka pelong.

141, Mmele wa yōna kamoka e foba madi, letsōgō lela ya go thōma ka lōna go tlohōtša lōna le bodile. Nama ya kgomo ya go hwa ka bolwétái bja tshakwane ga e tsefe, e bile e na le monkgō. Ga e thathafe, e fo sobogana le ge e sale tala, ge e apeilwé gōna ga a bolelwe. E no butšwa e saphela.

142, Ditlhare. Bolwétái bjo bja tshakwane, bo ile bja fetša dikgomo, go sa tsibji ditlhare, téa go alafa bolwetái bjowe. Dikgomo téa šaai di ile téa hwa ke mokgwa o o makatšego. Gwa thōma ka dikgomo téa dipholo, ba bōna e eme ke moka ba fo tseba gabotše gore ke moka ke lehu la yōna. Dikgomo tšewe di ile téa hwa kudu. Mowe batho ba gore ba réka dinama téa tšōna ba ba ba ntšha matlhō ba lebella. Nama ya ba lepoo.

57

143, Ba o kwela monna wa ga Rakgale ba re ke Sebešeletše gore o kgōna go alafa bolwétái bja mohuta o we. Ba molata, monna a ya a ba fa ditlhare, a re go bōna le dirile ka gore kgomo ya mathōmō yare go hwa ke moka la ja. A re tsebe, a re go lukile.

sepelang le yo kunyetša ka tšona ditlhare tšewe. Ba tloga le ditlhare ba ya ba nweša dikgomo, ke moka dikgomo tša se sa hwa.

144, Monna yowe wa ga Rakgwale ga a ka a ba šupa ditlhare. K moragō ga moo dikgomo di fodile, ke moka a fitlha a gapa kgomo ya ditlhare tša gagwe. Monna wa ga Kaganya ba re ke Makhukhu a tšea medi a e lebella gabotse. A tšeba ditlhare tše, a thōma go botša batho gore monna o re gapela dikgomo ke bolwetšinyana bja phaku.

58

145, Rena a ra tlwaela mokgwa o wa gore kgomo ge di fōkōla, re lefišane, dikgomo ga di na mong. Batho kamok bawe ba nego le mašaka ba tšeba ditlhare tšewe tša bolwetši bja tšhakwane. Ditlhare tša bolwetši bjowe ke tše: Morothō makgota a šna, medi ya mpale botlhoko bja makola.

Lešika.

146, Lešika le lōna ke bolwetši bja dikgomo, bjalo bolwetši bjo ga bo kotsi, ka gobane kgomo e ka tšwa lebaka a tlhotša. Ke gore e fo tlhotša letsōgō la pele go fula, e fula. Ke gore kgomo owe e bolaya ke lešika. Bolwetši bjowe bo alafiwa ka lešika fēla, ka lešika la kgomo, ba re ga ba kowa leotong lela e tlhotšago ka lōn ke moka ba thula ka morokola, bo folēla lešika ba e tlemella ka lōna ke moka kgomo e a fōla.

Dinthō.

147, Dinthō tša dikgomo le tšona di na le ditlhare. Ge kgomo e nyetše diboko, ba thōma ba e fata diboko pele. Ba ruthe-tša metei, ke moka ba fata ba tlhatawa ka šna. Ba kgōne ba tšhēla setlhare mola diboko ba di fetile mamoka. Setlhare sa dinthō, ke motlhare o tee owe o teibjago, lina la šna ke legotlhotša. Ke motlhare o o m lago dinokeng le dinokaneng le meeding. Motlhare owe o baba kudu le šna o bile o a fērēlla. Ba špa medi ya šna

59.

eer 851.

ke moka ba e kgatla, bjalo ba o áila, yaba lerole. Ge motho a a áila óna, o thóya phefó gore o seke wa mo tupéla, ka gobe wa go tupéla o tla go férélla tée nkego ga se ga féla.

Kwabéló ya Motlhana.

148, Le bjóna bolwetái bjowe bo tsibja ke mang le mang. Bo alafiwa ka motlhare o moretswa le óna o mela dinoken. bjalo ke o mosetlha a wa tia. Ea épa medi ya óna, ke mokaba e kgatla, o a thephoga, ba o tshéla ka metsing ba a ruthetáa, ba e nweáa ke moka motlhana o wa táva.

60

149, Dinku, diruiwa tée a tsa tlhóya ke malwetái kudu. Go hwa gona di noya tsa hwa bjalo bolwetái bja tsona ga bo tsibiwi. Nku ke phóófóló ya swele kudu, ka gobane le ge e babja o ka seke wa kwa e tsetla bjalo ka pudi.

150, Ge e ile ya baba ke nthó, mong wa yóna a seke a ohakiáa a e lemoga, nthó yaba ya tsena kudu. E tshaba le naga, ke moka e se e e neéla leáóka go fitlhéla yo hwéla ntshe.

Dipudi.

151, Ke diruiwa tée di tloilego ke malwetái, bjalo ka bolwetái bja dikgwatla. Bolwetái bjowe bo bakiwa ke masepa a tsona. Moruiwi wa dipudi go nyake gore a be le tlhokóméló e kgolo. Ka mokgwa o, a agé leáka ka tlase, ka godimo a age ngwakwana, gore ge pula e ena di tshabele ka go yóna. Le góna go nyakéga gore gobe le mafeika di eme godimo ga óna.

61

152, Dipudi ke dithakga ga dinyake leréa, bjalo ge go sena le mo dike tshabélago góna, téa ema godimo ga mafeika, téa ema mowe godimo ga malókó a tsona ke moka di tshagélwa ke bjóna bolwetái bjowe bja dikgwatla.

153, Dikgwatla téattsona di a phatlalla, ke moka tsa thóma go tlhotáa. Go gona setlhare sa go alafa bolwetái bjowe, mefelió ke moka di ya hwa.

TM/

Setlhowana.

154, Setlhowana ke bolwetši bjo bongwe bja dipudi, bolwetši bjowe, bo kotsi ka maatla. Pudi ya bjona a e babji, wa kwa e re mme!!! ke moka e hwile. Bja teena lešakeng dipudi di ya fela ka lešaka. Bolwetši bjo bja setlhowana a bona moteibi.

Tabišo

Ke kwele morena, mabapi le go twenyiwa ke dilétéré ga mmogó le diphóšó téa sepeleng ke tla leka ka maatla.

155, Molebógó Matlhaba, o be ana le dipudi téa dintši. Dipudi téwe téa gagwe téa teena ke bjona bolwetši bjowe bja setlhowana. Monna a se sa teeba le gore a ka dira bjang. Ge a tswia pudi lehono ka moswana ba tswia engwe bjalo, bjalo.

62

156, Monna a kwella gore gona le monna yo a tsebago bolwetši bja mohuta owe. Monna e sal- yéna Sebešeletše Rakgwale yola wa go teeba bolwetši bja dikgomo bja tšhakwane. Monna a napa a ya mowe go monna yowe. Monna a ya a mofa ditlhare, ke moka a fitlha a nweš dipudi téa gagwe. Dipudi téa tšwela pele le go hwa, go fitlhela dipudi di fella ka lešaka. Mowe gwa supagala gore bolwetši bjowe bja dipudi ga bona setlhare.

Makhiné

157, Monna yowe leina la gagwe ba re ke Makhine Thobetšane. O be ana le lešaka la dipudi bjalo a kwa botlhoko belong ya gagwe a re, ka moswana go tlilo hwa tšakadipudi.

Tóró.

158, Thobetšane a re go a fóbala a gopola kudu ke lehu la dipudi. Monna a lóra bofego ana le mohu wa gabó, a mošupa ditlhare téa go alafa bolwetši bjowe bja setlhowane. Bolwetši bja dipudi e be bo tlile ka buima. A tsoga gosaca a boléla tóró ya gagwe, a bile a gópola le ditlhare téwe. Monna a téa kepi, a téama a epa ditlhare téwe. A thóma go nweša dipudi, aowa dipudi téla a go di nweša ke moka téa "sonta".

TM/

63

159, Ge dipudi dithōma go hwa ka leru lewe la setlhogwana, ke moka baruiwi ba dipudi ba kitima ba e y^h go yēna. Monna a ba fe ditlhare tša go alafa dipudi, ke moka dipudi difōle. Bawe a ba alafetšego dipudi tša bōna, ba mo lefa ka pudi, pudi, ke moka lefaka la monna le napa le gōla.

Dilō tša batho di va bolaya.

160, Ke tōrō ya bobedi, ge a be a robetše, e re go monna o gapile go lekane, dilō tša batho di va bolaya. Seruiwa ga sena mong, wena o ka thuša ka mokgwa o we o laetšwego ka ōna fēla o seke wa tšea dilō tša batho.

161, Monna a gopola malwetši a dikgomo, ka mokgwa o we batho ba bantši ba filo butšwa kantle le tefō. Le yēna a thōma go botša baruiwi ba dipudi bolwetši bja dipudi. Yo mongwe le yo mongwe a e kalafelē dipudi tša gagwe, aowa o ile a dira ka mokgwa owe tōrō ya gagwe e ilego ya mmotša ka ōna. Batho karoka ba tšeba ditlhare ka yēna.

64

Maina a ditlhare

162, A na ke maina a ditlhare tšewe di alafago bolwetši bjowe bja sebokwana, ke a: molaka, motlhapa-tšhila (mosetlha) le morothō-mabela ba phatlhagantše le sebokwana sa pudi ya go hwa pele. Serokolo le phela le mailane tšona ke molaō wa gore di tsene mowe ditsetleng.

Seboko

163, Pudi e na le seboko ke gare ga tlohō ya yōna. Ke go rialo mowe, dikgopolo tša batho ba be ba gopola gore bolwetši bjowe be baka ke sōna seboko sewe. Monna yōwe wa ga Thōotšana, a ba tlhlošetša gore, a se sōna, aowa ke bolwetši bja madi. Le ga gole bjalo lein la madi a le tsene dipelong tša batho, leina ke sōna sebokwana.

ser 851.

Dipókóló.

164, Dipókóló, ke diruiwa tée di tloilwego, molaro wa tšona ke gona go se lewé. Kganthe pókóló ena le modiró o morolo. Le ge ba e bōna e eme, e sa fule, ga ba na taba nayó, e tla ba ya no hwéla gona mowe, kganthe diruiwa tée tša go lewa, e no hwa ba e fa ditlhare.

Dinthó tša Dipókóló.

65

165, Dinthó tša dipókóló tšona ba bangwe ba leka go di tlhókómela. Ba bangwe ba áisingwa le go di tšhela ditlhare, go fitlhela e bile e bolaiwa ke nthó. Nthó ya pókóló a e fole kapele, e nyaka motho wa sédi kudu.

Dikolobe.

166, Dikolobe di ya lewa, bja o tšona ga di šetšéwi, goba kolobe e tšoga bjang, a ba na taba nayó. Ga gona le motho ka o tee, yowe a tšebago ditlhare tša go alafa dikolobe. Le ge ba ka no bōna e sa ji moroko, e tla no epónela.

Dimpja.

167, Dimpja le ge di sa lewe, empa tšona tlhókómélonyana e gona. Ba bōna gore e ya ba šebetša, empa di lhare tša go fa dimpja ga di gona. Bjalo mowe go bolélwago tlhókómélonyana, ke gore ge mpja e babja ba e ripa tšebé gore maai a fallé. Motlhomong e tla gōla, féla le ge e ka no hwa, a e no taba, ba gōga ba yo go latlha molatlhwa-digola. Mong wa yōna pelo e tla no ba e baba ka mokwa owe a tšebago mpja ya gagae ya goba e šoma ka gona ge a ile go tšoma.

66

168, Gore nnete dimpja di ya šetšéšéwa, o ka bōna ge dimpja e sale dimpjanyana. Ka gobane ka lebaka lewe di ba le dibokwana. Dibokwana tšewe di bakéla dimpjanyana bolwetši. O tla bōna mpjanyana e sa nyake go ja. Dibokwana tšewe di etšwa mmele hamoka bjalo mon wa dimpjanyana, o swanetše go pitla dibokwana

di tšewe mmeleng wa mpjanyana. Ge di tšewe, o tla bōna mpjanyana e ija dijō.

Letlhabula.

169, Dibokwana tšewe di tšwa dimpjanyana lebakeng la letlhabula. Ke baka la gore letlhabula ke lebaka la go fīša bjalo matsetse a tlala kudu. Ke ōna awe a dirago dibokwana. Dimpjanyana tša marega ga di be le dibokwana.

Sebokwana.

170, Sebokwana, se tšwa dimpjanyana mola di tšetše dile tše di kgolwanyana. Se di tšwa ka fase ga leleme, bjalo gona le basile ba go kgōna go ntšha sebokwana sewe, mong wa yōna o kgōpela motho yo a kgōnago ke moka a ntšha. Ke moka gore ba ntšhe bolwetši bja mpja bo fodile.

Lekgwakgwa.

171, Le bjōna lekgwakgwa ke bolwetši bja dimpja. Bolwetši bjowe bo dira gore mpja e tihobegē bōya ba yōna. Mmele wa yōna e noba lekgwakgwa fēla, go e ngwaya ga yōna gago fele.

Ditlhare.

172, Ba leka ka maatla go e nyakela ditlhare tša go e alafa. Bjalo setlhare sa yōna ba e tlotša ka mahura, gore lekgwakgwa la yōna le ologe. Metlheng eno, bjalo ka ge gona le "ditipe" tša makgowa, ba di tšeya ba ya ba di "tipa" ka "ditipeng". "Tipe" ke sōna setlhare sa makgōnthe.

Dikgogo.

173, Dikgogo ke dinonyana, bjalo le tšōna di na le bolwetši bja tšōna bjowe bo bitšiwago gore ke sebete. Wa bōna e teoga e enamile, ke moka e hwile ga go sana setlhare sa go e alafa, bokaone ke go alafa tšewe di sa phelago.

174, Kalafó ya dikgogo, di alafiwa ke sebete-more, ba phatlhagantšé le molaka, ke óna motlhare wa madi. Ba di síla ba di tšhélá ka gare ga metsi, ke moka tša nwa. Ke moka tšewe di sétségo di tla éala di ohela.

Go thiba difate.

68

175, Go thiba di fate, ke gore ba thibéla malwetši a go tšwa ka difate. Owe ke modiró wa ngaka le kgoši, ba thiba kgótló tše nné tša lefase. Ba diréla gore malwetši a seke a teena mono lefaseng la gesú. Bjalo ka ditšhupó tše di tlogo ngwadiwa ka mo fase.

Sekgagane.

176, Sekgagane ke bolwetši bja batho, ke bolwetši bja go tšwa ka difate. Bjalo bolwetši bjo bja teena lapa le lengwe, ke moka ba tloga bayó bega ka mošate, gore motse wa bokétš o tsene ke sekgagane bjalo batho kamoka ba taibišwa gore ba seke ba tsena mowe motseng owe.

Mphokó.

177, Kgoši e tlaya ya foka mphokó mowe motseng owe, ke moka bolwetši e tla fo ba nga motse owe, metseng e mengwe bo ka se sa tsena. Bjalo ba tlo fo ba ba alafa góna mowe.

Kalafó.

69

178, Bolwetši bjo bja sekgagane bo alafiwa ka letsoaku le moretó wa tšhwéne. Ba lala ba enetšitšé morotó wa tšhwéne, ke moka ba tsoga ba tlótša molwetši ka óna, bjalo ba síla letsoako ba le phatlha,anya le morotó wa tšhwéne, ba ba tlótša, a se lapiši ke moka o a fíla.

Bekókónyane.

179, Bolwetši bjo le bjóna ke bolwetši bja go téwa ka difate, le bjóna bja tsena motšeng ba swanetše go bega mošate, ke moka ba mošate ba tle ba foke mphokó mowe motšeng owe.

Motse wa Makókórópó.

180, Motse wa ga Makókórópó, bolwetši bjo bja sekókónyane bo ile bja tsena ka monna, monna yowe leina la gagwe ebe ba re ke Matšké Makókórópó. Ba ya ba tsibiša ba mošate, bjalo ba mošate ba ya ba foka motse owe. Go alafiwa batho ba motse owe.

Kalafó.

181, Bolwetši bjowe ba bo alafa ka mokgwa o, ba tlhaba madi a motho yóla wa go tsena ke sekókónyane pele, ke moka ka madi a gagwe ba thémela bawe se ešú go ba tsena. Le yéna ba tla no go mo alafa ka óna mokgwa owe, féla yéna se tla modira kotei gobane se tsene ka yéna. Bala ba bangwe bóna aowa ba tla "aónta".

70

Setlhare.

182, Setlhare se segolo ga bolwetši bja sekókónyane ke madi a motho yowe wa go tsena ka óna pele le mphokó féla. Bjalo bolwetši bjowe le bjóna bo nyakile go swana le sekgagane. Ke bjóna bolwetši bja go téwa ka difate le bjóna bo a fukiwa.

Mokgwa wa bolwetši.

183, Sekókónyane sena le dintšó tše dikgolo tšewe di senyago motho. Bolwetši bjowe bo nyaka ludu matlhong, bo senya motlhó a motho e seng matlhó sefathogo, mowe sefathogong sa motho góna go a nape gwa senyega.

Sekgagane.

184, Sekgagane sóna, ga se téwe dišó tše di bóna galago, aowa, ke mmele féla o ro éiša, bjalo wa keketla.

ser 851.

Mabadi a maso.

185, Monna yo Mateke Mokókórópó, se ile sa mo senya kudu, matlhó a gagwe, le ge a ile a fôla. Motlhó go boletlwa ka sefatlhogo sa gagwe, go ile wa ba dipabedi tša mabadi a maso. Ke mabadi a di retelešea a mogolo a maso.

Kóša.

71

186, O ka mokwa ge a bina kóša ya mantšhégélé, ka gobane kóša ewe ke ya go tšhabakanya dišma fêla. Yêna sešma sa gagwe ke sa bolwetšai bjowe bo ilego bja mo senya. O re: "Dumela Serithé Makókórópó, ke be ke le ngwana yo botse ka senyala, sekókónyane se ntile matlhong."

Serithé.

187, Ga se leina la gagwe, mong leina la gagwe ke Mathéké bjalo le la Serithé, o e-theya ka moragó ga moo a fetšea a lle ka róna sekókónyane, o boléla gore se ritetšea matlhó a gagwe. "Le se ke la boléla gore ke bifile, ge ke sale ngwana ke be ke le motho yo mo botse."

Thibéla malwetšai.

188, Bagologolo ba re, thibéla malwetšai e phala kalifó. Sewe ke sešma, bjalo ka go rialo mowe keloši e swanetšea go tšhókóméla naga ya yóna. Ngwaga o monšwe le o monšwe, o thiba difate, gore bolwetšai bjo bongwe le bjo bonwe bja seke bja tsena nagenš ya gagwe ka matla.

Ntwa ya Jeremane.

189, Ka moragó ga ntwa ya Jeremane, go ile gwa ba le bolwetšai bjo bogolo, bjalo batho ba ile ba hwa, mono nagenš ya gešú, ga baka ba hwa ka bolwetšai bjowe bja Jeremane. Ke baka la gore

ser 851.

72 bo ile ge bo fitlha, bja hwetša gore kgoši e šetše e thibile difate. ke mowe go hwetšwago gore thibela malwetši e phala kalafō.

Bathuši.

190, Mohuta owe o ilego wa thusa kudu bakeng sa bolwetši bjo ke makgowa, le bona ba šumiša sešma sewe sa thibela malwetši e phala kalafō. Ba thōma go bitša batho ka buntši gore ba kgobakane, bjalo batho ba dira bjalo.

Sekōkōnyane.

191, Batho ba re kowa ba kgobakane, ka bontši, bjalo ba thōma go ba botša gore, gona le bolwetši, bolwetši bjowe ke bolwetši bja dišō. Bjalo ka go rialō mowe mmušō, o ntšhitše ditlhare tša gore motho yo mongwe le yo mongwe a tlhabiwe, ka go rialo mowe ke go thibela bolwetši bjo bo tšago.

73

Dikgopolō tša batho.

192, Dikgopolō tša batho e be di sa kgolwe, di gopola fela gore ba tšilo baka bolwetši. Makgowa a re fentše, ga gona sewe motho a ka se dirago, aowa, go a kwala banna ba makgowa le ka go dira ka mokgwa o we lena beng le ts-bago ka šna.

Leina la bolwetši.

193, Leina la bolwetši bjowe le re ke eng? Ke sekōkōnyane, se kōkōnya, se kōkōnya matlhō a motho. Go lukile re le tlhaba sekōkōnyane. Ba thōma go ya nabō ba ba tlhaba difaka banna, basadi ga mmōgō le bana. Ba ba tlhaba kamoka, ke moka ba goma.

Go baba

194, Ka moragō ga mo makgowa o tšugile, ka morago ga matšatši a se makre, ke moka mōla ba tlhabilego gwa thōma go baba, ba bangwe gwa fōla. Bjalo batho ba thōma go dumaduma bakeng sa

go baba, ba re re boletše ra re, ba tšilo gore tšhela bolwetši. Bawe go ilego gwa se babe, ba bolšela gore ba ile go ntlhaba, ba phakiša ba phumula. Hena re tšhabile ka gore ba ile le se phumule.

Dipetšeka.

74

195, Dintho tšewe tša baba go fitlhela di fōla, mabedi a gōna ya fo ba dipetšeka. Le badi la ntehe ga le hwelle. Mabapi le makgatla gōna e be go kwisa botlhoko bawe ba ilego ba ba ke dilō tšewe.

196, Ka ngwaga o morwa, mokgowa ba ntšho tašlō ya teena go kgoši gore ka tšatši la gore batho kamoka ba kgobakane gōna kua la go kgobakana ntehe. Go tšhabiwa sekōkōnyane, se sale kgole se a tla, batho ba ka tla ba gobana.

motlhōmi-seferō.

197, Phalafala ya lla, molitši a tšhaba mokgoši a re kotokoto, phuti šala le lenaka, ka tšatši la gore ro go tšhaha motlhōmi-seferō. Go tšhabiwa sekōkōnyane, dipelo tša batho tša thōma gore kōkō! kgoši o dirēlang ge a sa gane taba e?

Phuti šala le lenaka.

198, Phuti šala le lenaka, ke gore motho yo a sa ego, o tšilo ntšha pudi. Mang le mang o swanetše go ya, maogana, methapa, batšwadi ga mmōgō le bana ba bōna. Ke tašlō ya go tšwa ga makgowa, kgoši o e fa batho ba gawe.

75

Batho ba kgale.

199, Batho ba kgale e be ba e kwa molaš wa kgoši, kamoka ga bōna ba tla ya mowe phalafala e ilego ya ba šupa gōna. Ba ya fēla ka go tšhaba molaš, dipelo tša bona ga tša lokologa. Yo

mongwe le yo mongwe a re nna ge ba ntlhaba ke tla phumula. Ka go rialó mowe o diréla go e go seke gwa baba.

Go phumula.

200, Kamoka bana, masoana, methepa, basadi, makgatla, banna, bakgalabjé le bakgekolo ba ya ba kgobakana motlhomiseferó. Makgowa a fitlha a ba tlhaba, bjalo yo mongwe le yo mongwe a phunula a utamile ka gobane e be ba rakéla.

Madi a magolo.

201, Le ge ba ile ba phumula, ba we ba nago le madi a magolo kudu ba re mmele-mobe, go ile gwa no baba. Aowa go fitlhéla mowe batho ba bago ba kgóla gore ke nnete banna ba makgowa ba thibéla bolwetéi, kabaka la gore bolwetéi bjowe bja sekókonyane a bo sale góna.

Motlhomiseferó.

Motlhomiseferó ke letšibugong le lepolo la noka ya Makhut'wi, ka fase ga thaba ya Lephatéi, ka godimo ga letšibugo lewe go tlhaka Segwai le Makhut'wi. Bjalo ka fase ga letšibugo lewe gona le teela e kgolo e ntshwa e e napago e leba Matloumeng, Lepellé. Motlhomiseferó e be go e tla teela ya botala. Ke góna feló mowe ba go thóma go tlhabiwa sekókonyane ntshé.

Thibéla malwetéi.

202, Bjalo ka mo matlakaleng a ka godimu, go tlhaluáitwé ka malwetéi a batho. Bjalo thibéla difate a se go thibéla malwetéi féla, aowa, le bonaba, bóna ke manaba awe a ka tlogo a dira kotsi, mo nagen, ka gobane manaba awe a tla a dira kotsi ke moka go teena bolwetéi bjo bogolo bja batho kamoka. Mana awe a tla ngwadiwa ka go latelana ga óna ka mo tlase.

Lenaba la pele ke Ledimu.

77

203, Ledimu (phefō e kgolo) ke lenaba kudu ge e kare le tlhaga la hwetša mabélé e sale thōbe goba a budule ba fetše ba tla thōma go buna. Ge fo ba ledimu féla aowa, ga le kotai gagolo ge mebé é a budule la gobane mabélé a tla wéla fase bjalo basadi ba a éala ntago ka go tsama ba tšpa awe a velego.

204, Ledimu la pula le kotai kudu, ka gobane mabele a tla wéla fase, bjalo ke moka ka moswana pula ya tšoga e ena. Mowe gōna ke moka ke tlala e kgolo, ka gobane mabélé a tla mela. Ge pula e kare go na, maru a fo bipa, go kaba kaone ge e kare go na, ke moka la goma la fiša ka moswana ga pula ewe, óna mabélé a tla óbela.

Ledimu le baka ke ena?

205, Ledimu le bakwa ke go réma ditlhare tšewe di ilago, ditlhare tše: mokhudi, mogamaka le mphatlha. Ditlhare tšewe di a ila, bjalo di na le lebaka le e ba rémago ka lōna. Ba di réma ka moragó ga mo ba fetše ba lumile, mowe ga gona taba, ka gobane le ge ledimu le katla, le tla hwetša gore mabélé a budule. Motho a réma pele ga molaš a hwetšwa o lifešwa ke kgošé ka kōmo.

78

Ditlhaga.

206, Ditlhaga le tšona di baka ledimu, motho ga a dumélélwa gore a tšhuba tlhaga le-tlhabula, ka gobane aiphula ledimu. Ge motho a ka tšhuba tlhaga a bōnwa, le yēna o lifišwa ke kgošé ka kōmo.

Matsobe.

207, Basadi ba fo lema masamo a bōna ba bokella matsobe a bōna téhemong. Ga gona mosadi le ka o tee yowe a ka tšhubago matsobe kabaka la gore matsobe ke ngwanabo tlhaga, ke motlogolo

ser 351.

ka gobane ge a ka tshuba letsobe, o phulega phéfô.

208, Mateobe a thoma ke ba mošate go tshuba, e seng basadi ba mošate kamoka, mohumagadi ka gobane ba tla ba hupile gore moši wa lôn lege o ile odimu, wa seke wa baka ledimu. Letsobe le baka motlogolo wa ledimu e lego phéfô. Ka morapô ga moo mohumagadi a tshubile letsobe la gagwe, se gona bjalo batho ba ka tshuba letsobe a bôna.

Sefakô lenaba la bobedi.

209, Sefakô ke lehaba le lengwe lewe le senyago dibjalo téa batho ga mmô ô le diruiwa le motho ge se mohwetša se a mmolaya. Gona le sefakônyana sewe ga sena kotsi, kabaka la gore sena le mafikana a manyane bjalo mong sefakô se segolo sena le mafika a mago

Mona nengeng ya

no fela go

gore kôši e be e tshiba difate.

Naga e hwile.

210, Naga e hwile kab-ka la gore, batho ba letlhile melaô ya gabô, ba rakadiša sekgowa ba sa tsebe sekgowa gore se sepela b'lang. Ka ngwaga wa 1949, letlhabula la ôna, ba bagolo ba hwile go šetše b' banyane. A ba sa dira modirô ewe bo apa bôna ba goba ba e dira.

Ke tša kgale.

211, Marafana a ba-kgalabjê bawe ba šetšego ge ba ba botša gore bo papago sena naga e be ba e aga ka mokgwa o, bjalo bôna dikgoši ba re ke tša kgale. Ka ôna ngwaga owe go ile gwa na sefakô se segolo, sewe se ilego sa dira ditshaba, mabêle e be e sa ditalane.

80.

212, Sefakô sewe se ile sana bošego, ka morwana ge bo esa, ba hwetša e ke dikgomo ditlhagetše kgale, maseamong le mowe lebêlé

eer 851.

la goba le e góna o ka seke wa le bóna. E be se ena ka ledimu le leqolo. Ga gwa ka gwa ba le molimi ka o tee yowe a ilego a tóna seló.

Difate.

213, Difate ba di thibéla, malwetáí ga mmógo le óna manaba awe ástégo a ngwadilwe ka mo matlakaleng a ka godimu. Go thiba difate ke modiró wa kgoáí, o fótla diphate téa mothiba-difate, ke moka a di fa mokómana a téama a thiba difate. Diphate téewe ba di hupa ba di tlema ka dinti.

214, Batho ba kgale, e be ba tseba molaó ga mmógo le bana ba bóna e be ba sepela molaong. Kabaka la gore diphate téewe e be ba sa di tloée, ba di táhaba ba re ba ka golofala. Metlheng ya bo lehono, le ge ba ile ba re ba likeáa go etéa ba kgale, a ba thuée seló, ka gobane batlhankana ba tlo fo ya ba thoáa ba re, a di na seló. Ka nnete ba thoáa ba bóna ba sa tlhagelwe ke seló.

81 215, Kgathe ga go bjalo, a ba di beele gore di bolaé motho, aowa, ba di beile féla go thiba bonaba bjo bongwé le bjo bongwé bjowe bo ka tlhaga. Diló téa go tlhagiéetéa motho kotsi ke melekó. Go thiba difate ke modiró wa ngwaga o mongwé le o mongwé ge o thóméga.

Go Hupa.

216, Manaba a go tlhaga a se óna féla awe a ngwadilwego ka mo godimu, awe elego ledimu, sefakó, le ditlhaga ga mmógo le matsebe aowa. Manaba a mangwé ke a: téie, dinonyane le sefenefene. Bjalo manaba awe kgoáí e swaneté gore e a hupé a diréla gore o seke a senya temó ya batho ba agwe. Téa tsena nageng di baka tlala.

Tšie Segóngwane.

217, Ditšie di na le mehuta e mebedi, e seny le ditšie tšewe re phelago natšó, aowa, go bolelwa ditšie tšewe di tlhagago lewatšé. Ditšie tše Segóngwane le mekerere, ke yóna mehuta ya tšona. Ditšie tšewe ke dira kudu ge di fitlha natšeng, di nyaka gore kgoší a di hupé ka phaa-bašemane.

Phaa-bašemane.

82 218, Phaa-bašemane ke setlhare sewe leina le lengwe ba rego ke moromélla. Moromélla ke mesobó ya mašoboro, ewe kgoší a e hwetšago ge go bolla kóma. Ge a ile a hupa ka phaa-bašemane tšie e tla feta e akaletše godimo ke moka ya ya ya róbala kgole le témó ya batho.

Segóngwane.

219, Segóngwane ke tšie e nyan, e tšhetlha, b'alo tšie e, e kotsi kudu, ka gobane ga e róbale godimu ga ditlhare, e nyaka kudu go róbala fase le godimu ga matšane. Tšie ga e na lebaka le e sa jigo, bošego le mosegare go fo swana e a ja. Ya róbala tšhemong ya motho, mony wa tšhemo ewe ke moka o lobile fela ka gobane e sepela ke motlhape, e ka seke ya ba tšhemong, e tla ba temóng.

Bašadi.

83 220, B'jalo tšie ke lenaba empa batho ba e gola. Ge ba ka e bóna e fofa godimu o tla kwa bare: "Bele, bele, bele, tšheng." Mokgoší o tla lla ke mokgwa owe o e ya mowe tšie e yago góna. Masogana a kitima ka moragó go lebella mowe e róbalago góna, ke moka ba gome ba yo ba botšá gore e róbe tše molaleng wa bokáté, ke moka bašadi ba tšee mekótla ya bóna ba yo e gola.

Banna. Basadi.

221, Banna, basadi, mosogana le methepa, ba tšwa letsoló

la go gola tšie, bjalo batho ba e ke lšaba, ka gobane e ka se noba bano ba mono ga gešú fšla. Go tla boya Motšokwš le ba ga Makhutšwe le bšna ba ga Mohlabe ga mmšgš le ba ga Barška, ke gore batho ba go aula molaleng. Ba phalla mokgšš wa tšie.

222, Ge ba fitlha mowe e ršbetšego ššna, ke moka ba gotša mellš ba ršbala. Ge mahube a hubala, ke moka ba thšma go tsoga, bjalo ba gola tšie, bošego ba ka seke ba e gola, ka gobane e ka fofa ka gore a go tonyš. Ge e godiwa gare ga tšmš, tšie e šinya dibjalš, bjalo batho le bšna ba senya. Ke gobane a se molno ke lšaba.

Mašwelebethe.

223, Bagodi ba tšie bjalo ka ge go ngwadilwe gor bošego ga e godiwi, lebaka la gore e ka fofa, ke nnete. Bjalo lebaka le lengwe ke gore o kare ke gola tšie wa gola le mašwelebethe. Mašwelebethe ke digagabi ka mehuta ya tššna, bjalo ka dinšga le methathaphala, mašegešege le tšš dingwš.

84

224,

Ge punš e bunnwš.

Ka moragš ga moo punš e bunnwš, ššna kgošš a e phae ka phaa-bašemane, o fo e lešetša. Ke moka ya ršbala kšaufš, ka gobane ga ššna selš sewe e ka se senyago. Mowe ke le thabš ka gobane ba tla e gola ba e dira mokhušš ba dika ba ššba ka yšna.

Makerere.

225, Makerere le tššna ke ditšie tšš go sepela ka setlhšha bjalo šna ke a mahubedu, a bila ke a magolo. A ršbala godimo ga ditlhare, a lala a ija diphšphš tšš ditlhare. Ge ngwšdi o tagile a fofa le bošego, ga a tlhoe ke phešš ka maatla.

226, Makerere a kaone, bakeng ša go senya dibjalš tšš batho ka baka la gore a rakšga bošego a ršbala godimo. Le šna ba a gola kowa boesa, ka gobane go tla ba go tonya a ša kššne go fofa.

85 227, Le ge e ile ya fitlha lebaka la marega, ya róbala matlhakeng, batho ba lala ba e gola gola ba e gola matšatši a mabedi. Le tšatši la boraro, kgoši e swanetše go phaya tšie, e tloge nageng ya ga,we.

Bogokgola.

228, O e phaya gore e tlogš, ka baka la gore, lehu la tšie letšwa tewalong. Eka špela mae a yōna ke moka ya hwela mo, bjalo mae a thōma a phaphaša bogokgola mo nageng, ke go rialo mowe bja senya dibjalo tša batho.

229, Bogokgola bo phaphaša selemō le gōna ke morogō ga pula e kgolo. Pula ya mathōmō e alama mae a ditšie, e seng pula ya kgokgola-mooko, aowa, pula ya mathōmo ya go tllhabolla lefase gore ditlhare le mabjang di tsogē ka boewa. Ditlhare marega di ya ologa, bjan, boya hwa gwa šala dirithe fēla.

Go potlha.

86 230, Ka pula ya bobedi bjalo mae a ditšie a potlha, bjalo ka yōna batho ba lema mašemo, metlhaka ba ridetše. Go tloga mowe go tla no fēla go ena dipula, mabélē le ōna a mla, bjalo mae a ditšie le ōna a phaphaša. Bogokgola botšwa mabung, bjalo ke moka bo thōma go ja, dibjalo. Ga bo rakege, ka gobane ke dilō tše nnyane. Ke lebaka leo kgoši e rakago tšie marega.

231, Dinonyana.

231, Dinonyana ke kakaretša-ina, ke gore leina, gona le mehuta e mentšī ya dinonyana, bjalo nonyana ewe elego lenaba ke mohuta ka o tee, ka gobane o sepele ka mebanō-banō. Mohuta o we ke teane, bontšī ke diteane.

Diteane.

232, Diteane di bešla mae a tšōna ke gare ga ditlhaga. Ditlhaga tša tšōna di aga goumo-dimo ga ditlhare tše dikgolo,

tša di lekeletša, mowe motho a ka sekego a fitlha. Le, ōna ka fase ga ditlhaga tšewe tša tšona, o t e hwetša gona le bodiba. Di bešla melaleng dinokeng tše dikgolo tše bjalo ka Makhutšwi, Lepellé le Salate fase melaleng.

Ditlhōpha.

233, Di bešla ka ditlhōpha-tlhōphana, bjalo di tllilo sepela ka ditlhōpha-tlhōphana tšewe tše tšona. Ge di fofa o tla bōna setlhōpha se feta, ka morapō wa bōna se senwe, ka morapō se sengwē, bjalo, bjalo. Mowe e lego ōna o tla kwa e re tšeke-tšeke, a e diri e sa ji, aona e bolēla e eja, ge motho a fitlha a e raka, ga go fofe ka e tee, e fofa kamoka ka setlhōphana sa yōna.

87.

Kgaleke.

234, Nonyana e teane ke kgaleke, ke gore e phakiša ka pela go ja. Ge e ka teana tšhemong ya ba o kgolēle tšhemo, ga o fitlha e fofa wana mong wa tšhemo o tla šala o rwele megōnō e llé, e feditše. Megōnō ke go swarella tlhōgo ka diatla tše pedi. Bjalo e rōbale dinokeng tša letlhakanoka. Kgošī o hupa nonyana e we ka ohaa-bašemane gore ya se ke ya teana nageng ya gašwe.

Sefēšfēš.

235, Sefēšfēš ke diboko, diboko tšewe di belega ka dikulukutla. Dikulukutla ke diboko tše dikgolo tša dirabaraba. Ke lenaba le dikgolo, a se rakiwi, bjalo mohuta o we wa diboko tšewe ba re di tšwa le bathōka. Lebaka ke l, ge batho ba lla ba re sefēšfēš bjalo bathōka ba re le se ke la re ke sefēšfēš le ka re ke bakgekolo. Lare ke sefēšfēš, le napa le se baka.

Go upa.

236, Bōna bentšhotha ba re, ba se upa ka ditlhare, ga ba nyake go upa naga kamoka, ba upa mašemong a bōna, le mašemong a batho ba we ba ya go go motho yowe a kgonago go upa ke moka a tle

88

a mo upélé tshemo ya gagwe.

Go felewe.

237, Ge mong wa tshemo ewe, a ile go mo upéla yóna, se ile sa seje, mong wa tshemo o swanetše go fa moupí moputso wa gagwe. Go a kwagala gore moputso ke kgomo, bjalo e šu go ke gobe le motho ka o tee yowe a ilego a likiša ditlhare tše we tša bathóka.

Mong wa naga.

238, Mong wa naga ke kgóši lerumu le lengwé le le lengwé le le lengwé le bóna ke kgóši. Kgóši a e šiti ke seló, ge a bóna gore bakgekolo (sefēšēfēšē) ba tsene nageng, o neša pula e kgolo ke moka tša hwa. Ke sóna setlhare sa bakgekolo.

239 Kgóši ke Ngaka.

89 Kgóši ke ngaka ya dingaka, ga góna ngaka e e ka fetago kgóši. Fela ge gona le ditlhare tše a sa di tše ego, yaba gona le ngaka e e di tšebago, o a mmitša ke moka a tla a mo ruta tšóna, kantle le tefó. Ngaka e ngwé le engwé ditlhare tše dikgolo ba féla ba kgopéla go kgóši, tše bjalo ka mebobó le diló tša basadi, ka gore mašene a batho kamoka a ga kgóši.

Go tšhabanéla naga.

240, Ga go motho le ka o tee yowe a ka tšhabanélago naga ka ntle le kgóši. O ka bóna ka mowe matlakaleng a ka godimo, ka mokgwa o kgóši e swerego boima ka góna bakeng sa go thibela disinyi tša naga. Ga gona tefó mowe mediróng e we kamoka, ka baka la gore naga ke ya gagwe.

Modiró o monwé wa Kgóši.

241, Gore nnete kgóši ke ngaka ya dingaka, o bile o kgóna le go neša pula, ke óna modiró o mongwé wa kgóši, ke modiró o mogolo wa kgóši. Ge motho e le kgóši, a sa tšebe go neša pula, motho yo we a se kgóši ke moka kgóši. Dingaka tše dintši tša mehuta huta di góna, e moa a dikóne go neša pula.

Matape.

242, Gana le batho ba ba tsebago matape, bjalo batho bawe ga ba ba bitš'i gore ke dingaka, ba ba bitš'a gore ka batsibi ba matape. Bjalo o ka hwetš'a motho a tseba letape, motho yowe re ka se ke ra re o tseba matape, aowa, ke motsibi wa letape.

Sekgomathole.

90

243, Monna yo Sekgomathole e be e le naka, bjalo o be a na le letape la noga. Meraba ya gagwe e be e leta ke noga, o fa fitlha a e beya a tloga. Ga go motho le ka o tsee yowe a ka fitlhago a tšiya meraba ewe. Ge a kare o likiš'a go tšiya, ke moka o tla bona noga e morakadiša, ka mowe noga e tšwago a sa e tsebe.

Lepara.

244, Monna ge a sepele o se ela le lepara, bjalo lepara lewe o le beya kgaufai le mokotla wa gagwe. Lepara lewe ke lona lewe le fetogago noga. Le dithibeng tš'a gagwe e be go le-ta noga, ge motho a gopotš'e go ya go utšwa, ge a fitlha, ke moka o tlhakana le noga ke moka e thoma go morakadiša.

Sekgomathole sa borwa.

245, Monna ke ge a e ketlile bjalo e théta, o tla kwa a re: "Ke nna Sekgomathole sa borwa, ka le fetš'a nka le fetš'a Sekgomathole." O belš'la gore ke na le dinoga tš'e dintš'i, ka di bulš'la di ka le fetš'a.

Mmoledi a bulš'la go tšwela pele.

91

246, Sekgomathole e be le naka, bjalo a tseba gané letape la mosepadi, mosepadi ke eng? A tshaloea gore mosepadi ke leseba. Ke letape le lengwé.

Mosepadi.

247, O be a o dira bakeng sa batho ba go utšwa dijô, ka

Matape.

242, Gona le batho ba ba tsebago matape, bjalo batho bawe ga ba ba bitš'i gore ke dingaka, ba ba bitš'a gore ke batsibi ba matape. Bjalo o ka hwetš'a motho a tseba letape, motho yowe reka seke rare o tseba matape, a o wa, ke motsibi wa letape.

Sekgomatholé

90

243, Monna yo Sekgomatholé e be e le ngaka, bjalo o be ana le letape la nōga. Meraba ya gagwe e be e leta ke nōga, o fo fitlha a e beya a tloga. Ga go motho le ka o tee yowe a ka fitlhago a tš'iya meraba ewe. Ge a kare o likiš'a go tš'iya, ke moka o tla bōna nōga e morakadiš'a, ka mowe nōga e tš'wago a sa e tsebe.

Lepara.

244, Monna ge a sepela o sepela le lepara, bjalo lepara lewe o le beya kgaufsi le mokōtla wa gagwe. Lepara lewe ke lōna lewe le fetogago nōga. Le dithibeng tš'a gagwe e be go leta nōga, ge motho a gopotš'e go ya go utawa, ge a fitlha, ke moka o tlhakana le nōga ke moka e thōma go morakadiš'a.

Sekgomatholé sa borwa.

245, Monna ke ge a e ketlile bjalo a e thēta, o tla kwa a re, ke nna Sekgomatholé sa borwa, ka le fetš'a nka le fetš'a Sekgomatholé. O bolš'la gore ke na le dinōga tš'e dintš'i, ka dibulš'la dika le fetš'a.

'Moledi a bolš'la go tš'wela pele.

91

246, Sekgomatholé e be e le ngaka, bjalo a tseba gapé letape la mosepadi, mosepadi ke eng; a tlhalosa gore mosepadi ke lesepa. Ke letape le lenwé.

Mosepadi.

247, O be a o dira bekeng sa batho ba go utawa dijó, ka

gobane batho ba bangwé o ka gopola gore ba sepela ba kgonéla mabjalwa féla kganthe ga go bjalo, ba sepeléla dibedi. Ba tsena ka ngwakon, ba nóna nama, ke moka ba rwala goba melatéa ya bana ba rwala. Bjalo ke mowe letape la gagwe e bego le éana ntshe.

Mmago Mapulé.

248, Mosadi yowe mmago Mapulé, e be e le mosadi wa go buéwa ke bjalwa, a tsoga ke moka o ya bjalweng a seúu a ja seló, o nwéla bjalwa tlaleng. Mosadi a no phela ka óna mokgwa o we. Ba nwa bjalwa ka morago ga moo lešaba le palakane, bjalo badifá ba tlhatlhéla dikgomo ba gópola melatéa ya bóna.

Melatéa.

249, Batswadi a ba na taba le melatéa, ba na le taba le bjalwa. Modiáí yowe mmagwe a dirileng bjalwa ke moka ge a yo tlhóla molatéa wa gagwe, o hwetéa gore molatéa ga o góna, ke moka a goma a butfífa mmagwe. "Mmane molatéa waka o go kae?" Mmagwe a rumaáa dibóné go nyakela ngwana wa gagwe molatéa wa gagwe, ke moka a hwetéa gore molatéa wa ngwana ga o góna.

92

Mmago Mapule.

250, Mosadi yowe a no tsama a dira ka mokgwa o we. Batho ba lla ka batho ba mabjalwa, gore batho ba bangwé ga ba tlele mabjalwa, ba tlela mauéwa. Mosadi a utswa melatéa ya bana ba motse wa ga Mabakane, bana ba lala ba lla kabaka la tlala.

Mabakane.

251, Mabakane a ya go monna yo wa ngaka Sekgomotholé, o be a eya go kgópéla matane a nóna. A fitlha a dumedišana naé, ke moka a motlhalofetéa ka mokgwa o we a tswenyiwago ke batho ba mabjalwa mabapi le melatéa ya bana ba gagwe. Bjalo ka go rialo mowe ke tlile go kgópéla letape le le ka letago melatéa ya bana baka.

Sekgomotholé.

93

252, Sekgomatholé are, go yéna taba ya gago ke a e kwa, bjalo nka gofa féla mosepadi, a ba a motlhalošetša gore mosepadi ke eng. A duméla a mofa, are go yéna, o seke wa ya wa o šumiša lehóno. E tlare ge mosadi wa gago, ge a dirile bjalwa ke moka, o mmotše a tsolele boušwa lekgakgo ka le tee sekgerong, bjalo a no bo beya le batong a seke a bu uta.

Mabakane a goméla gae.

253, Mabakane a tšeya setlhare a bošla gae, a fitlha a se beya ga botse. Bjalo monna a seke a botša mosadi wa gagwe, a nore go mosadi, batho bawe ba tlogo ba hēla bana baka melatša, ba tla kwa bare batho ba lōya, batla gobala, nna ke na le mosepadi. Mosadi a butšiša monna gore mosepadi ke eng, monna a re go mosadi, wena dira bjalwa o tla o bōna.

Go nyaka go bōna.

254, Mosadi ka gobane o nyaka go bōna mosepadi, a napa a dira bjalwa bjo bontší. Tšatší lewe go nwewago bjalwa ke moka monna a botša mosadi wa gagwe ka mokgwa o we ngaka e ilego ya mmotša ka ōna. Mosadi a dira bjalo, monna le yéna a dira ka taéló ya ngaka.

Gwa nwewa bjalwa.

94

255, Bakgopedi ba bjalwa ba fitlha ba kgōpela bjala, a o wa, gwa nwewa bjalwa go sena moloto. Modira-tšóna a fitlha, e be ba sa tšebe fore ke yéna, a o wa gwa sebe le taba ba nwa bjalwa.

Selemetšego.

256, Se lemetšego go utawa se mosela nkgōpó. Mosadi yéna ge ba enwa bjalwa, o lebelatše tša gagwe. A bōna buušwa bjōla a bo beilego le batong, ke moka a napa a bo tšeya, a bo uta ka mokgwa o we mong a tšeba o ka ōna. A ya a boja gwa sebe taba.

Ka moswana.

257, Mosadi a tlhwa a enwa bjalwa a sena taba, letšatši la dikéla. A tloga aya gagwe kantle le phóšo. Matlagosa ke moka mosadi a thóma go swara ke kantle, a téwa aya kantle, a goma a boya a fitlha a robala, ga a robale ka kgóle, o kwa mmele wa gagwe o tapile.

258, Ka morago ga lebakanyana, ké moka le a mo tsoša, a thóma a ya kantle. O rile ge a boya a boya le masepa a phathoga maotong. Batho ba motse ba thóma go makala gore molato ke eng, yo mongwé a mokwéla botlhoko, a ya a mo tlhakola, ge a ya ka o a a baka, a tšwéla pele gonya masepa bjalo mosadi a makala, a mothogéla are a o wa di ka ntlhólla.

95

Ke le góšogóšó.

259, Bjalo mosadi a thóma go bitša morwédi wa gagwe Mapulé, are, Mapulé nkgélé metsi ngwana waka ke swere ke le góšogóšó, maredié are molato ke eng mma, are, kere nkéle metsi ngwanašaka, ke bolaya ke le góšogóšó. Ngwana a ya a kga metsi, ke moka a fitlha a fa mmagwe. Mmagwé Mapulé anwa metsi.

Go nyakiwa ka buušwa.

260, Mabakane, a šala a nyaka buušwa, a buušwa bogo kae? Mosadi are a o wa buušwa bo jelwe, monna a re homola, o tla bōna. A o wa ba homola bare tuu. Kganthe mosadi yēna o šetše a bela-bela.

Metsi a baka tše kgolo.

261, Gore mosadi anwé metsi, a napa a makela tše dikgolo, bjalo a thóma go fo nya a robotše. Monna wa gagwe a re, molato ke eng mogatšaka, mosadi are ke bolaya ke legóšogóšó, legóšogóšó ke eng mogatšaka, ke moka mosadi a homola a se ea mo fetola. Monna a bōna, ore mosadi o a babja.

Monna a ya ngakeng.

262, Monna a tlhakana tlhōgō ke moka a tloga a ya ngakeng go tšama a laola mosadi wa gagwé. Ditaola tša botša monna gore mosadi wa gago o bolaya ke monwana. Sepela o mmutšišee gore ka tšatši la gore, o ile a dirang motseng wa ba bina-Tlou. Motlhang o we e be gona le bjalwa, o llé dijō tša batho, ge a sa byake gogo botša, o yé mowe motseng o we o butšišee, ba tla go botša selo sewe ba se belaelago. Ga gona setlhare sewe nna nka go fago, ke yēna mong wa selo sewe a tla go fa set hare.

A ya a butšišee mosadi.

263, Monna a goma, a boela gae, a fitlha a boléla le mosadi wa gagwe, a re mosadi o ke o mpotšee nnete, gore ka tšatši le lengwé o kile wa dirang motseng wa ba bina-Tlou, mowe e be gona le bjalwa ka tšatši lewe. Mosadi a kwa gore go boima, a re ke ile ka ngatha buufwa bjowe, a ke tsebe, ka gobane e be ke tagilwé.

Monna a ya motseng wa Mabakane.

97. 264, Monna a re ngaka e mputšitšee nnete, bjalo a tloga, a ya mowe motseng owe wa ga Mabakane. A fitlha a bitša monna a boléla naé, a re, ke tlile mo ka putšišō, a re ke eng, monna a re, a gona sewe le sebelaelago mo. Mong wa motse a re, ke melatša ya bana baka. Monna a re, mosadi waka o mo botlhokong, bjalo ge ke mmutšišee ke kwa gore o ile aja buufwa bjalo buufwa ore ga fiwa.

Mabakane a re ke molato.

265, Mamondi a re go mmutšišee ke molato, ka gobane le nna ke tšere ditlhare tša batho, bjalo monna wa setlhare o nyaka gore ditlhare tša gagwe di lifiwé. Monna o ile a lefa melatša ya bana bawe ka dipudi tše nne, ke moka a ya a tlhabéla lehōdu,

lehodu la fōla. Ditaba tēa fōla di etla mowe.

Letšwa.

266, Monna yo Sekgomatholō e be e le ngaka ka gobane, o be ana le ditaola. O be a bile a tseba le letšwa. Letšwa la gagwe e be e le la gore motho a gafe, a seke a ny ka ditšwarō tēa gagwe. Motho wa lōna, o tla no tlhaka lebaka le letelélé, mafélō a lōpe ka tlohōgō, a ka se hwéle ka gwe, o fōla a hwéla áokeng.

Imatšiš.

98

267, Mosadi yo ke Ngwana-Lokweng, o ile a tšea ke ba ga Mašumu, monna wa gagwe e be e le Mpedi. Bjalo mosadi a lōya ngwana wa Mamokgadi Ngwana-Maete a be a tšere ke ba ga Mokgatla.

268 Ba ga Mokgatla ba sinva letšwa.

Ngwana yowe wa go lōiwa, e be e le ngwana wa mothepa, ba bile ba amogetšee dikgomo tēa morwa-kete. Bjalo Mokgatla a ya ga mokgalabjē yowe, ke moka a tla a senya letšwa. Moloi o sepela bošego, a fitlha bošego ke moka a dira ka mokgwa o we a tsebago, a ba a tloga le bošego bjewe a ea bone ke motho.

269

Lefšiši.

Ka lōna letšatšī lewe a go fitlha, a senya ka lōna, e be gona le lefšiši le legolo. Bajlo ka morago ga modirō o we wa gagwe, Mokgatla a re, mokgalabjē rōbala, o tlare go teoga e sale gosasa wa kgōna o tloga, o ka gobala kabaka la lefšiši.

270, Monna yowe wa ngaka a re, pitšā e senago mollō e sega ke ntšī e feta ka fase. Phiri tšhaba mesō, morwa mokete, ke nnete phiri tšhaba mesō, kabaka la gore o tlile bothōtšōlong, bjalo nna ke tlile go loyana bjalo mo ke tloga a ka swanēla go bōna ke motho.

99

271, Pitša e senago mollô, e sega ke ntši e feta ka fase. Ke sešma sewe, bjalo ka morago ga moo motho a swere ke letšwa, monna yola wa mamondi a ya go monna yola wa ngaka, a mmotša gore sefu sela se tantše. Monna wa ngaka a re, ke tšé di botse, e be ke gana ore ke róbale, molaš wa o tšeba ke nyaka kgomo. Monna are, a o wa, ke kwele.

Tlhalošo ya seema.

272, Mokgatlha are go ngaka, o ke o ntlhalosetše sešma sela sa pitša e senago mollô e sega ke ntši e feta ka fase. Monna wa ngaka a re go yéna, a lehono wéna o ka ntséga, bakeng sa modirô waka, monna a re, a o wa, go bjalo.

273, Pitša e bela ka mollô o tuka, ge mollô o ka tima pitša e ka se ke ya bela. Ntši e a tsena ka fase ga pitša ke moka ya feta, ka gobane mollô ga o góna, féla ge mollô o le góna, o tuka e ka se ke ya sega. Tlhalošô ke yóna e we, ke gor mollô o timile.

100

Mollô o tima ke motho, ka gobane ge a a ka se ke a tima, magala a tlabana góna bjalo magala ana le phišô ya ôna, ntši e ka seke ya feta kabaka la phišô ewe ya magala. Ge o sa tima ke motho, o tla tima ke metsi a pitša, ka gore e tlare kowa e bela, ya fufula ke moka mollô wa tima ke metsi a pitša.

274, Ge metsi a ile a tima mollô, ke moka ntši e a sega. Ge o kare o rešla motho bjalo motho yowe wa seke wa motanya, a go tlhalefa, motho yowe o swanetše go gosega. Lebaka ke le, motho yowe o go etše mahulong, ka gobane o bone gore motho yowe o tšwago go yéna ke mokete, bjalo ka go rialo mowe o tlatla go nna, a na le dikgomo tše pedi, are ke motlhabéle ka sephiri, ka dira, bjalo, ke moka wéna wa lebella gore o tla bôna tlhaga e e swa wa seke wa bôna relô.

Mokwa wa ngaka.

275, Ge o ile wa ya ga ngaka wa mmotša dillō tša gago, ngaka ewe ge e tla go go šomela modirō wa gago, e swanetše gotla bošego, ke mo a e dire modirō wa yōna e sa bone ke motho, e be e tlogē e sa bone ke motho, ka go rialo mowe o tla bōna, modirō o we, o direga kabaka la gore ga go teebe motho.

101

276

Letšwa la Mmatšišē.

Ka morago ga moo ba ndilē selō sa mohu, ke moka mosadi a thōma. O ile a thōma mothhang ba nwago bjalwa bja go tloša meriri ya mathōmō. A thōma go botša ngaka ya go alafa lehu gore ba go file bjalwa bjo modirō wa gago ke eng. Ngaka ya se ke ya mofetola, ka gobane polelō e we a se a motho ge a thabile ga botše.

Mmatšišē a thōma go rogaka batho.

277, Mosadi yowe Mmatšišē, a thōma go rogaka batho. Batho ga ba ka ba mmolediša, bjalo ka ge molaš wa dingaka o bolela gore, ge le kare le le setšhileng, la no bōna motho a dira dillō tša gagwe tša go setlhamatšegē, motho a seke a mmolediša, a ka feta le lekatle la motho yo we. A no rogana ka mokwa o we mong a kgōnago, ba ntšhitše matlhō ba mo lebeletše.

278, Mafellō a maroga a gagwe, ba bōna a kgaola thethō ya gagwe a thōma go e sōtla, bjalo pitša e swa ke mollō e a bela. Mosadi a šala a le fēla a sa tšwara selō. Ba gabō ba moswara ba mo tlemella malapi, a tšwela pele le go a rutlumulla.

102

279, Mmalō! motho ga a diri ka kgōle, monna a moswara, a mo gōga, a fitlha a motsenya ka gare ga ngwako, a mo tšwalēla. A boye go kgōpela bjalwa, ka morago ga moo bjalwa bo fedile a boela ka gae, a thōma a bula n wako, mosadi a re o a tšwa, monna a mo kgarametša kagare ga ngwako. A butšiša mosadi wa gagwe gore molato ke eng, bjalo mosadi a seke a botša monna, a tšwela pele le go noba a bolēla modirō ya gagwe e we a ilego

TM/

a e dira.

280, Monna a bōna gore ga a kwane le mosadi wa gagwe, a goma a tswalla ngwako wa gagwe, ke moka a tšwa, a ya ga mokgolo wa gagwe. A fitlha ga Lokweng, a re go bōna, nna ke gakana le ngwana wa lena, se we a se dirago seya nkgakantšha. Mokgolo wa gagwe wa monna a re, molato ke eng, mokgnyana a re, a ke tsebe, lena le ka fo ya la bōna ka nofi.

103

281, Mašegwane, ke yēna parago Mmatšie, a bitša mmago Mmatšie, ke moka mosadi a tla, bjalo a fitlha a dula fase, a lōtša, ba dumšla. Monna a re ke kwa mokgōnyana wa gago, o re morwēdi wa gago o babja kudu, bjalo ke re go wēna kitima o ye go mmōna o tlatla o mpotša bolwētši bja ngwana, mosadi a re tuu lebaka le letelele, ka morago a ya a tšeya lepai la gagwe, a wela teela kantle le polélō, mokgōnyana a mošala nthagō.

282, Ba sepele, makgolo wa gagwe o etile pele, mokgōnyana o šetše ka nthagō. Mongwé o tla kowa yōla le yēna o kowa, Mokgolo wa gagwe a fitlha motsenē, a teena ka lapeng la morwēdi wa gagwe a dula lapeng. Mokgōnyana o sale nthago kudu, kabaka la gore o ile a šala a aroga. Bjalo ge a dutši mowe lapeng, a kwa tše di bolelago ke morwedi wa gagwe kagere ga ngwako, e le dinalete, ditlhaba mmagwé.

283, Mokgōnyana a fitlha a bula ngwako, mosadi a gatlhanetša monna monyakong, gore o ya tšwa, monna a goma a mmoetša ka ngwakong, bjalo a re go makgolo wa gagwe, tlang le bōné. Mmago mosadi a tsena, a re go morwedi wa gagwe, molato ke eng. Morwedi wa gagwe a lebella mmagwé a re tuu, sebakanyana.

104

284, Ka morago ga sebakanyana sewe, morwēdi a re, ke madiō a yo no mamokokonono yo a nyaka go mpolaiša a re yēna a šale a ohela. Mokgōnyana o ile a swaba kudu, makgolo wa gagwe le yēna a se sa boléla selō, ba fo dula ba re tuu.

285, Morwedie a éma ka maoto, a sepela a libile mma,we, a fitlha a mo keleya ka letewe, ke moka a thoma go lwa le morwedi wa gagwe, monna a e lamola a sa e tlhoke. Ge a lamotše, ke moka makgolo wa gagwe a tšwa ka ngvakong a dule lapeng. Mokgonyana le yéna a tšwa a tswalla ngwako a dule le makgolo wa gagwe lapeng.

286, Mokgonyana a re go makgolo wa gagwe, ke tšone tše, tšewe ke go bitšetšago tšona. Makgolo wa gagwe, a bušša móya mohu a re, o thomegile neng. Mokgonyana a re gona lehono, re be re le kowa motšeng, oš wa ga Mokgalha go nwéwa bjalo bja setšhila, bjalo a thoma ka go roga ngaka ya go alafa setšhila, ka mora o ga maroga awe, ke moka a napa a thoma tšena tše o di bōnago a di dira.

287, Makgolo wa gagwe a re ke di bone, bjalo ke boela gae, go botša papagwé, ka gobane go ška molwetši, ke go dula naš. Bjalo yo motho yowe a mo loilego, o mo loeletše godimu gaka ka gobane o ila le go bōna moriti waka. Mokgonyana a re le tla ba botša, makgolo bjalo ka ge le wena o bone ka matlhō.

105

288, Makgolo wa gagwé a boela nthagō, a fitlha a botša monna wa gagwé. A re go monna ngwana go bōnagala gore ba mo tšeletše féla setlhare sewe ba mo filego se a mo gafiša. Ditaba tše a di bolelago ga dikwale, monna a re ke di kwile, ge a rialo a napa a thakgoga, a tšeya lepara la gagwe a wéla tšela.

289, Makgalabjé yowe wa ga Lokweng a ya a fitlha. A hwetša mokgonyana a dutši lapeng, ntlo e tswaletše, bjalo a re, moiwetši o ile kae, mokgonyana are o kamo gare ga ngwako. Makgolo wa gagwe a re, aka baka lang o mo tswalela, a o a tševa ge bathō ba dutše lapeng go a ila go tswalla ngwako wa molwetši. Mokgonyana a re ke a tše a makgolo, bjalo moloto ke o, wa bula o nyaka go tšwa a tšhabe.

106

290, A re go mokgōnyana, bula ngwako ke mmōné, bjalo mokgōnyana a bula ngwako, a teena le makgolo wa gagwe. A no hwētša gore morwedie o fela, o bile o ja ditšwaro tša gagwe. Papagwe a butšiša morwēdi wa gagwe gore e kaba moloto ke eng, bjalo morwedie a lebella motho yo a bolela go.

291, A mmōna a ba a mo tseba, a re dumela papa, papagwē a re, dumela ngwan'aka. O dira ke eng ngwana'aka, morwedie a re ke madiš, a mma mamokokonono, o ile nna ke hwē yēna a šale a phela papa. O ile a diran ngwan'aka, bjalo ke moka go fedile, a sa ba fetola o swere modirō wa gagwē.

Mamokokonono.

292, Mamokokonono a se leina, ke monwana o mogolo wa letsōgō. Monwana o we leina la ōna ba re ke mamokokonono. Motho a šupiwi ka monwana owe, ke wa bolqi, a go šupa ka ōna o wa go roga, thogakō e we e ela boloing. Monwana wa tšhupa ōna motho ge a go šupa ka ōna, motho yo we a go šupago ke moloi, a nyaka go go bolaya. O na mošupa wa monwana wa tšhupa ge a go šupa a bolele; ke gore o go tšhabiša madi.

107

293, Mamokokonono, ge o ka no šupa motho ka ōna le ge o sa bolele o no homola, ge a go bōna, o ya teebe gore o are go yōna mamokokonono, mofetši wa batho, e ke a ka bōna ke eng. Mamokokonono ka thekō engwē ke maroga, a bopele bja basadi, ke ge motho a roga mosadi yo mongwē, a sa mošupi ka monwana o we wa mamokokonono, gōna owe o roga mosadi bopele bja gagwē.

294, Motho a ka se ke a dula a le ka ngwakong lebaka kamoka. Ba ile ba motswalela ka ngwakong tšatši lewe, le bošego bja lōna, ka moswana ba bōna gore ke boima go dula ba tšwaletše motho ka ngwakong. Papagwē a re, mmuleleng le bōne gore o tla dira bjang, ke moka ba mmulela. A re go tšwa ka ngwakong a thōma go fo tšhabe a bolēla leina la ngwana yola wa Mamakgadi a re o a morakiša.

8851.

295, A hwetša mosadi goba bana, a ba tiya, ba bagolo o ba foša ka mafesika bjalo, bjalo. O ile a tlhaka ka mokwa o we go fitlhela a fetša n.waga kamoka. Ka morago ga ngwaga a hwa, o ile a hwela sōkenē. A bōnwa ke badiša, ke moka ba tlhaba mokgōši.

296, Banna ba tšhologa mokgōši, ba ya ba morwala ba tla ba mmeya ka ngwakong. Ba kgobakana ba kgōna ba mo iša mabitleng. Mmatšiš o e tifile ka setopo sa gagwe, dit ba tša fela ditla more.

Setōpa-monwana.

108

297, Makōma, ena ke ntšaka ya mosadi, ke e teentšha mo le naneong la dingaka tša banna, kabaka la gore ke ngaka. Dingaka tše dingwe tša banna diya tlhaetša mo go yēna. Go tlhaetša ke gore a di lekane naš, o a ba feta. Ngaka ena ya mosadi e na le mehuta huta ya ditōpa-menwana. Mehuta ewe ya ditōpa-menwana ke e: Setōpa-monwana, Setōpa -sa-motšheka, Setōpa-sa- go tšhuba le Setōpa-sa-tladi.

Setōpa-monwana.

298, Mosadi yo o ile a tšeya n.wētši ya gagwe, kabaka la go bōna gore ga a na ngwana. Bjalo ngwētši ya tla ya belega ngwana, ngwana yo we ke wa motlhankana, bjalo leina la ngwana ga le tsibji, leina go tsibja la Diségō. Makōma o be a kgōga motšoko le lebakš, ka gobane lebake lōna e ka ke molaš wa dingaka ka gobane ngaka engwē le engwē, e kgōga lebake, ga mmōgō le motšoko.

109. Ge a beile dilō tšewe ka ngwakong, wa gagwē, ke moka o hwetša motšoko o tšholotšwē lebake le ntšhitšwē. Mosadi a thōma go makala, a tšeya ditaola tša gagwē a laola, bjalo ditaola tša mmotša gore ke ngwana wa gagwe. A butšiša Diségō a re, motšoko waka le lebake o utswitšē ke mang. Diségō a re ga ke tšebe.

TM/

Bohōdu ka bo rate ke motho.

300, Mosadi a bōna gore ngwana oa gana, a seke a motšhela phéfō. A re go yēna go lukile ngwana'ka sepela, e be ke go butšiša taba e we, ke re kotse motlhomong e kaba ke wēna. Ngwana a tloga a thabāle, a re ga a ka a bonwa. Ngaka ya goma ya beya dilō tšela tša yōna ga na kowa a dūlago a di beya a tloga.

301, Diségō a boēla a ya a utswa, bhaka ge e boya ya hwētšā gore dilō tša yōna ga di gōna, di tšholotšwé. A butšiša mmagō Diségō gore dilō tšaka ga di kamoka, moadi a re a ke tsebe. A goma a butšiša Diségō, le yēna a no goma a gana.

302, Makōma a boneketša dilō tšela tša gagwe ka ditlhare tša setōpa-monwana. Dikōma didi loma beng ba tšōna. Ka morwana Diségō ge a dutšī le bagwera ba gagwe kgorong, ba kwa a thōma a re, joo monwana joo, monwana, ba re go yēna o dira bjang, a re o a ōpa eke go tšene tšhwana kagare ga ōna.

110

303, Letsatšī ge le tlhabe le ya godimu, bjalo phišō ya mollō e fiša kudu, kabaka la letšatšī, ba tlogela mollō, ba anegetša dimpa tša bōna letšatšing. Diségō a thōma go lla, letsōgō la gagwe le omile, le ōpa ka maatla. Mmagwē a ya a re, molato ke eng ngwana'ka, ngwana a re letsōgō laka le a ōpa, o dirile ke eng, a re ga ke tsebe.

304, Makōma o ile go kwa ngwana a sa thōma gore joo, ba gwera ba gagwē ba mmutšiša a bolēla go ōpa ga monwana, ke moka a botša mmago ngwana, fore ke saya bokete, ba re motho o wa babja, keya go mofa metantane. Ngwana o šala a reala lekatle makgolo wa gagwe a se gōna. Ngaka e fo tloga ka kgōle.

305, Ngaka ya ya ya dula motseng o mongwē, bjalo ge a dutšē mowe a re, pelo haka e ya remoga, a ke tsebe gore molato ke eng. Gae ke tlogile go tlhōka le taba. Féla motho o a tla, o tla le ditaba tša bolwetšī. Ka moragōnyana ga sebakanzana o bōna ngwētšī ya gagwē e fitlha.

III

306, Ngaka ya re, ke noletše, motho yola o rwele ditaba. Mosadi ge a fitlha, a fitlha a éla dikuduméla, a re tsóróroo!! pelo ya gagwé e bina bina. A fitlha a dula fase, a lóšana nabó. Ngaka ya re góróga motšodišé, ke gore re botše. Mosadi a re re makatša ke ngwana o a babja, molato a re o fo lla a re letsógó la gagwé le omile lebile le a ópa, ga a tsebe gore le dirile ke eng.

Makóma a re, kitime o ba o lebeletše ngwana yowe waka góna bjale ke ya tla, ke sa laéla beng ba motse. Mmago ngwana a boéla gae, mosadi a šala a dutše, kowa ba lebeletše gore góna bjalo o a tla. Ba bóna letšatši le eya madikéšó, bjalo a goma a boéla, ge a fitlha, o hwétša gore mmatswala wa gagwé o tshabile ke madi, a mošitiša le ge fegéla.

308, Mosadi ge a tsena ka ngwakong o we ba mmeilego go óna, mmatswala wa gagwe a re, ngwétši yaka, nna ke bone methóšó, ge kere ke táwa ka kgóró, ke moka ka tšhaba ke madi, a ba a nkwišetša fase. Le ge ba ntliša ka ngwakong ga se ka dibóna, bagologolo ba kwala gore, o seke wa laéla pele mo o ya go, laéla nthagó mo o táwago.

112

309, Ngaka ya éita le ke go boléla, o boléla lenšeu la gagwé le etšwa kgole. Mokgekolo wa batho a bonagala gore o kwa botlhoko kudu.

310, Mofuriwa ga a na maanó, mosadi a re lehóno ke tswaletše ke kgomo nageng. Ge kgomo e ile ya tswala nageng, modiša wa kgomo ga a swanéla go tlogéla namane éokéng. O a e etetše, mowe namane e lapago o a e rwala.

Go adima pókóló.

Mosadi a thóm go adima pókóló le go kgopéla monna yo a ka mo gapišago yóna, gore ba etetše motho wa batho ba mo íše gae.

Beng ba motse ba re, ,,dibókóló téóno di góna, bjalo ke matlhanya, ga se tée di ka rwalago molwétái. Mowe góna mosadi, motho o swanetée go babja a le gae ga gagwé, mo le rena re mo tsietsing.

312, Molwétái a re, botfang ngwétái yaka, mosó ga o na leáidi, ke tla róbala mo, ga a kitime a yo go lebella ngwara yola waka. Nna ke nna yo moqolo, ga ke hwile ga ke na taba, pelo yaka e babéla ngwana olo yo monyane. Mosadi a tloga, a ya a lala a sa róbala, ngwana a lala a lla bošego ka moka.

113

313 Mokóma, o ile a diréla mosadi maanó, a nyaka gore ngwana a dikwé, ke gore ka go rialo mowe o lóya ngwana le mmagwé, gore ge ngwana a dira uhóšó mmagwé a mo kgale.

314 Mosadi o letée a sa róbala, ka baka la morwa wa gagwé. Go tihaka ke go phela, mola motso a be a hwile nkabe motho a se a di bóna.

315, Erile mo mahube a basadi a hubala, mosadi a tlogéla ngwana wa gagwe, a baka mowe matwala wa gagwé a róbetáego góna. Letšatšái le ile mo letlhaba a tsena. A hwétšana mmatawala wa gagwé a sa kometée, féla ba motse ba tseugile. A fitlha a tsena ka mowe lapeng la ngwako o matwala wa gagwé a leng ka ntshe.

316, Mong wa lapa a re go yéna, e sa róbetée bula ngwako, o mmóné. Mosadi a bula ngwako, a mo tsoša, mokgekolo a tsoša, mosadi a re o róbetée bjang, mmatawala wa gagwe a re a o wa, ke letée ke e kwa botlhoko, góna bjalo ke kwa ke le kaoné. Ke butšíša wéna gore ngwana yóla o bjang, ngwana go thatafile.

114

317, Mokgekolo a re, nkémélé ke tso, é ke tla sepela nago go bóna ngwana yowe. Mokgekolo a tsoša ke mo a a laélana le beng ba motse, a napa a tloga le ngwétái ya gagwé. Ba sepela ba ya ba tsena gae. Mokgekolo a ya ka mowe ngwana a lego ka ntshe, a fitlha a butšíša ngwana wa ngwana, a no bolóla bjalo ka ge a duta a báléla le mmagwé.

318, Makóma a re go mmagwé ngwana, butšíša ngwana a go botše nnete, kantle le gore a boléle nnete, ga go ngaka e e ka kgónego bolw'ší bja ngwana. Mosadi a thešletša poléšó ya mokgekolo, ke moka a gopola gore mokgekolo o kile a belašla ka diló tša gagwé.

319, Mmago ngwana a ya go morwa wa gagwé, a re o ke o boléle nnete ngwana, gore molato ke eng, bjalo a re a ke teebe gore molato ke eng. Mmagwé a re ge nke o ile wa utswa seló sa motho, a swanetše go boléla, ka ntle le gore a bolélešona, o tla noba bjalo ka šona mokgwa o. Ngwana a re, ke ile ka utswa motšoko wa bo-makgolo le lebaké.

320, Mmago ngwana a tloga a ya ga mmatawala wa gagwé, a re, ngwana o re, motšoko ola weno le lebaké, di ile tša utswa ke yéna. Mokgekolo a re o wa mo aketša, ga e le yéna, nkgabe a tle a mpotše ka noši. Bjalo mmagwé, a ya a botša morwa wa gagwé goremakgolo wa gago a re, tla o mpotše ka noši.

115

312, Diségó a thakgoga a ya a fitlha, a dula fase, bjalo makgolo wa gagwé are, molato ke eng, a re, ke ile ka utswa motšoko le lebaké makgolo. O ile wadirélang ge ke go butšíša, wa se mpotše gore go táere wéna, e be ke boifa. Mokgekolo a tla ngwana ka lebjató, ngwana a wéla fase, ke moka a napa a kgometše, a tla a taoga ge letšatši le ya madikéšó.

322, Ngwana a re go tsoga, yaba ke moka o fodile. Mokgekolo a re go motlogolo wa gagwé, le ka letšatši ka letee o seke wa taoga wa boeletša, ge ngwana a nyaka seló o wa kgopela. Mole e be o se ngwana waka, e be ke tla go lešetša wa hwa. Go tloga ka lóna téatši le we ngwana a šatlha monwana.

Motšhekga.

323, Setópa sa Motšhekga, ke šona mong satópa se se tšibjang go e na le mošepadi. Mošepadi le leina la setópa se we e bego se sa tšibje, bjalo lehóno re tšibile gore setópa se sengwe se

8851.

góna. Bjalo di fanane ka mediró ya tšóna. Mosepadi, motho le ge a sepela, goba a eme, o feny bjalo motšhekgá o nya a dutšéi le ge a robetšé.

116

324, Motšekga-mphé, bjalo mphé ke lesepa la dijó tšé motho a ilego a dija di sa apeiwa, bjalo ka mahea. Mahea a swanéla go lewa a sa butšwa, wa ja bjalo ka ditšhwéne. Ge o ile wa dira bjalo o nya mphé, ke gore dijó di no boya dile tala ge motho a e ya kantle. Bjalo setópa sewe motšekga-mohé se bjalo, motho ge a swere ke sóna, o nya lesepa, lesepa le lengwé yaba mphé.

325, Motshekga-mphé, motho ge a kare o nya šókeng o wa gana, ka gobane motho o tlaya a dula a kokomoša, gwa seke gwa téwa seló. Empa ge a boya ka lapeng a dula fase, ke moka le a téwa bjalo ka ngwana. Le dio gana ge a dula fase, ge a eme ka naoto, a o wa ga a nye, le ge a kaya a dula lešókeng a le tee, ga a nye, le nyaka kudu gare ga batho.

Mabakane ke Motshekga-mphé.

Go swariwa go Pété.

117

326, Monna yo Pété, leina la gagwé ke Mabjalé, bjalo ka morago ga gore a swariwé ke setópa, ke moka yéna ka nošéi, a napa a etheya leina lewe la Pété. Monna o be a utswa mabéle a batho bjalo batho ge ba góroga yéna ke moka o ya mašémong go róba mabéle a batho a thiša ka gae ga gagwé.

327, Ka letšatšéi le lenwé, a re, a sekéla bjane, basadi ba banwé ba feta, ditšhwéne dišúšutšé bana, ba no gobola e ke ke bóna féla. A kwa ba boléla ka leina la Ma jalé, bjalo monna a trešletša. A kwa ba re, monna yowe ke tšhabakalla,

ge batho ba gôrôga yêna o ya mašemong bjalo ka moswana batho ba tso a ba lla. Fêla bana ba ile la sekela tšhedisa phêfo, lehono bayo mo lalla, ba tla morwara.

328, Monna a napa a bôna gore batho ba molakane, ka lônâ letšatšî lewe a seke a ya. Ba ya ba lalla ba seke ba swara motho, ba no fêla ba e ya ba lalla, e re kowa batho ba etiša ba kgône ba boya. Monna o lemugile, bjalo a se sa utswa ka mabanyana, e re kowa batho ba rôbala a kgône a e ya.

329, Ka moragô ga moo batho ba rôbetše, ga go sana motho yo a sepelago. Go šetše go sepela baloi fêla. Yêna ke lebaka lewe a sepelago ka lônâ. Monna o fetugile phiri o sepela bošego mola batho ba ile malaong.

118

330, Ka tšatšî le lenwê a ya a utswa tšhemong ya Mafiri Lewêle. Mosadi wa Lewêle ge a fitlha mošemong a hwétša mabêlê a gagwê a rôbilwê ka mokgwa wa fóro. Mosadi a rwala megónô a tšamma a lla a lebile gae, a fitlha a botše monna wa gagwê, gore motho yo monwê o bunnê tšhemo yaka.

331, Monna a tloga le mosadi wa gagwê baya mowe tšhemong go bôna ka mokgwa owe lehodu le bunnego ka ôna. Ba fitlha, ka nnete monna a hwétšana lehodu le sa utswa le dio buna. Monna a re go mosadi, o seke wa tsena mowe lehodu le bunnego, wêna o róbê mabêle a ka thekô a we ke sa a sepelêla.

332, Monna a goma a bošla gae, a fetêla ka mošate go bega taba ye. A re go kgošî, batho ba nkutšwêditše bjalo ka go rialo mowe ke nyaka go bônêkêla tšhemo yaka. Ke molaô wa gore ge motho a utšwêditše yo monwê ke moka, monwê wa tšhemong ge a nyaka go senya, o yo bega kgošing, gore kgošî e bitše batho ba yôna e ba botše taba ye. Go eleletša ka moswana ge motho alla a se ke a re nna a ka dikwa.

119

Kgoši ya bitša pitšó.

333, Kgoši ya bitša pitšó e kgolo ya banna le basadi, gore motho yo mongwé le yo mongwé a sekwéle ka ditšébé tša gagwé. Batho ba kgobakana, ka moka le basadi. Bjalo kgoši ya re, le thešletšeng ka moka ga lena le futlhé ditšébé tša lena le kwé seve se tla go bolélwa mo. Ka moka ga bōna ba re Morena re thešleditše.

334, A éma gare ga lešaba a re, le a kwa, motho yo mongwé o tšile mo a lla, o re mahodu a mo utšweditše, bjalo ka go rialo mowe o nyaka go senya. Bjalo le tšibišwa taba e we gore motho yowe a utšwitšego a sepolélé dibi tša gagwé. Le moka kgoši a dula fase.

335, Batho ka bontší bare, ke therešo, re mo dillon, bakeng la mahodu, bjalo lehōno motho owe a llogo ke Mafiri. Ga waka gwa ba le motho ka o tee yowe a go e poléla. Bjalo kgoši ya re, ke fa Lewéle beke ka etee go rapelana nae. Motlhomong o tšhaba go éma a re ke nna mo gare ga batho.

120

336, Go fedile go rialo e le kgoši, pala anang, ke moka lešaba kamoka lapalakana. Mafiri a kwa mowe kgoši a go boletšego ga gore o swanetše go dula beke a lebeletše. A ya a dira ka mo kwa owe, a dula beka, bjalo beke ya féla. A goma a bošla go Morena a fitlha a re gago bōnale motho bjalo ka go rialo mowe ke ya go sinya. Kgoši yare go Mafiri, sepela o ye go dira.

337, Mafiri a goma a bošla gae, ke moka a bitša balelokó batla, a ba botša gore motho yowe a utšwitšego ge a ea se ponatše lehono, a se molato waka, ke boletše, ke ya go senya. Ba le loko ba re sepela o ye go senya, motlhomong o tla re letšla, ke moka ba palakana.

Go senya le o swariva ke setôpa.

338, Go senya ke boloi, ka gobane ka téatfi le lengwe motho e wa hwa, ge mosinyi a ka seke a mokéla botlhoko a ya, a motlhabéla, mosinyi ga a na molato, molato o na le moutsi kabaka la gore o fo e kuta. Mafiri a ya téhemong ya gagwe bošego, a fitlha a senya ka mokéwa o we ngaka e ilego ya molaela ka góna.

121

339, Monna a goma le bošego bjowe a tla a róbala. Bjalo monna o loile o lebeletse féla ge setôpa se moswaréla lehodu. A tllhabéla moradi wa gagwe gore setôpa sa seke sa moswara ge a yo fetšiša mošiana wa lehodu.

340, Ga gwaka gwa feta matéatái a mantái, setôpa se ešú sware motho. Dimakatšó Mabjalé a fo re a dutše le banna ba gabó kgorong, ke moka a thakgoga, a fitlha ka lapeng la gagwe, a téeya mahea a go óma, ba gopola gore monna o tllilo go a gadika dipale.

341, Monna a fitlha kgorong a beya maheya fase, ke moka a téeya lehea le lengwe a thóma go chura dithóro téa lóna botala. Banna ba thóma go makala a seke a ba le taba le makalo e we ya bóna, a téwéla pele le modiró wa gagwe. Ka morago ga moo, a feditše dithóro téa lehea, a thóma go phura mogokgothi.

342, Monna yo mongwe are, mmalo! motho o ga a diri ka kgóle, o a babja. Mahea ka moka a a dira bjalo a phura le megokgothi ya óna? Moeleng dingakeng motho yo o a babja. Yo mongwe a re o llé téa batho, bja long wa téóna o a belaéla. Molesetšeng a le bjale.

122

343, Ka moragony na ga moo monna a fetše a feditše mahea, ba bóna lelepa le e téwa a fo dula. Ba thakgoga ba mokéla

kgorong. Monna yo mongwé a thóma go bitša mosadi wa monna yowe ka leina la gagwé, a re Mahodu, mosadi a re ke ya araba, a re tla o tlhakole monna wa gago masepa, o nyele mono kgorong. Mosadi a re, a tlhakole ka nofi, nna ke tlhakola mafapoga a bana e seng a monna.

344, Basadi ba motse, ba kwile poléló e we, ya go tlhakola masepa, bjalo ba téwa ka malapeng a bōna. Ba yo bōna lesepa la motho yo mogolo wa go fo nya a dutši. Ba hwétša e le gore go bjalo monna o dutše godimu ga lesepa, ba thóma go séga ba re, bja raee!!! le kile la dibōna kae, monna wa go fo nya a dutše.

345, Mbjale a thakgoga a óla masepa a gagwé, a ya a a latlha. Mebaka la go ja la fitlha, ke moka maušwa a kgobakana kgorong. Ba dula fase ba tlhava diatla, go ba thóma gore ba ja ke moka a goma a nya a dutše, monna a thóma gore pete. Ge a rialó o éma ka maoto, a kgopa ditšhila téa gagwé, a ya go di latlha.

123

346, Banna ba rwala megopo ya bōna, ke moka ba mo tlogéla ba re, monna o re jiša ditšhila. Ke moka monna ke modiró wa gagwé wa go fo nya a dutše bjalo ge a thakgoga a kgopa masepa a gagwé, o féla a re, pete pete. Pete pete ke gore ke masepa a re a a nyago, ka gobane la mathómo ke lesepa sepa ke pete la bobedi ke muhé ke pete.

Go mo sekifa.

347, Ba thóma go mmutšiša gore a bolélé, monna a seke a nyaka go boléla, bja o ba re go yéna, o tla no dikwa o le nofi. Mahodu a kgótlá tšhila, ka gobane le bošego o a nya, byalo ka moswana o tsoga a óla, ke tšhila ya monna wa gagwé. E we a ganago go óla ke ya moregare.

348, Mosadi a re, go monna wa gagwé, o swanetše go boléla, nna ke tennwé ke go óla ditšhila. Monna a re, e tla hwa ke le bjalo, nka sek. ka boléla seló. Mosadi a re go monna wa gagwé

go kaone gore nna ke tloge, o ena le go tihwa ke ôla ditšhila tša bolwétšé bja go se alafiwé. Monna a re mowe, nka seke ka tseba, mowe go tseba wéna mosadi.

124, Monna o ile a paila mosadi wa gagwé go motšea bjalo, mosadi a dira gore ba gabó, ba kgobakane, a ba botšé taba ye. Ge ba kgobakane, ke moka mosadi a ba botšea gore nna ke ditlalešegong, bjalo kage ka matlhó le bóna. Monna waka kere a boléle nnete bjalo monna ga a nyake go boléla nnete, o re o tla fo hwa a le bjale. Nna taba kgolo ke tawénya ke go kgopa ditšhila tša motho yo mogolo, yéna a sa babje ke bolwétšé, e le bolwétšé bja godira ka kóle. Motšéšeng, goseng bjalo ke a tloga.

350, Ba butšiša monna, monna a leka go gana, ba seke ba mo fella pele, ba no tšwela pele ka go mmutšiša, go fitlhela monna a boléla nnete. A re ke utewitše mabélé a Mafiri, bjalo ke moka ba re go a kwala, taba e fetša ke ho rapela.

351, Ba roma Sebaka ga Mafiri, ba re, go Sebaka, sepela o botšé Mafiri gore, téhene ela ya go utswa mabélé a gago e bonegetše, bjalo ka o rialo mowe e a rapéla ka kgomo. Sebaka a thóma a ya ga Mafiri, a fitlha a durediša, ka morago ga mowe a tšanya ditaba.

125 352, Mafiri a re go Sebaka, ga ke moloi, nna e be ke léla mabélé a ka. Bjalo sepela o ba botšé ba ntšhe kgomo e ngwé. Sebaka a boéla a ya a ba botšé mantšu a we, ga ba ka ba diéla, ba ntšha kgono ya bobedi. Sebaka a botšea gabe ga Mafiri. Mafiri a re a o wa bjalo go lukile, a ya a mo tlhabéla, monna a fóla. Molato wa fóla o e tla mowe, monna leina la Mabjale la hwa gwa šala la Pétšé.

Makoma a sana le moluta o mangwe wa setšopa.

Sa go tšhuba dintlô.

353, Setšopa sa go tšhuba dintlô, ke ge motho a ile go utswa, ke moka batho ba motšé owe ke moka ba ya ba ja selo

sewe, ka moka ga bōna mowe motšeng. Ge go ile gwa ja lapa le tee, ke moka re tlilo tšhuba ngwako wa lapa lewe fēla. Ke ōna nohuta wa boraro wa setšopa monwana ra Makoma.

354, Go utswa go a baba, ge o sa utswa go a tsefa, empa ge ditšeo boya diya baba. Le ga go le bjalo, batho a ba lesetše, ba tšwela pela le go utswa.

126

Go swa go motse wa ga Pópéla le wa ga Mong'ale.

355, Gobe gona le monna yo mongwé wa ga Monga'le leina la gagwé ba re ke Matšokótša. Monna yowe o ile a utswa letlabo le tantše ke Ntifi Mašumu. Monna o be a ile go sega bjang, bjalo a hwétša letlabo lewe le tantšwé. A le setša go sega bjang, a rwala letlabo ka masepe a lōna, a ya a le fitlha kgole.

356, Mašumu ga a ka a tsogela go tlohla melabo ya gagwé. E rile ka moragó ga moo, go jelwe dijo, ke moka a thōma go tšama a tlohla melabo ya gagwé. A hwétša gore molabo o mongwé o be o swere letlabo, a bōna le maoto a motho. O hunlotšwe go šetše molabo.

357, Monna a napa a goma, a leka go latšiša ka mowe monna a ilego a ya ke gōna, a seke a mmōna ka gobane e be go le lebaka la kgwakgwa. Kgwakgwa ke gore go omile mo fape, pula e be e sane. Monna a rwala phōfōlō a ya a e fitliša gae.

127

358, Letlabo ke phōfōlō e kgolo, bjalo basadi ba soletšana merogó, ba ja nama ya letlabo le ba motse wa ga Pópéla ba šnéla ka lōna. Monga'le ga se motšumi, bjalo ba ja nama e we ya letlabo, dipelo tša bōna di belašela gore Mong'ala o tšwa go e tšeya kae.

359, Mašumu a thōma go belašela, gore motho yo mongwé o utswitše phōfōlō yaka, bjalo ba dikwa, baji ba no homola ba re,

yéna mong Monga'le o swanetše go boléla. Monna le yéna a seke a boléla.

360, Mašumu a re moutswa wa phóófólo yaka o tla dibóna, ka lentšú lewe la moji, ke gore moutswi o tla dibóna, ba gopola gore setla no swara moutswi féla. Ka go rialo mowe ba seke ba boléla. Ge la a bolele gore moutswi le baji ba tla dibóna, e kabe ba ile ba boléla gore me mokete.

361, Motala a re go Matšokotša, monna wa ga Mašumu o lla ka phóófólo ya gagwé, bjalo ge nke ke wéna boléla. Monna a re a o wa nna a ke tsebe taba e we. Le tlabo lela o le hwétša kae? A re ke le hwétša le swere ke tlhware, bjalo ka fitlha ka a mogiša.

128

Go tswapanetša.

Monna wa ga Mašumu a ya ga Makoma ngaka ya mosadi. A fitlha a lla dilló tša gagwé, bjalo mosadi a re, ke na le mehuta ya ditópa, ke setópa-monwana, ke setópa sa motshekga, ke setópa sa go tšhuba motse le setópa sa tladi, bjalo ka go rialo mowe motho o e kgéthéla sewe yéna mong a se nyakago.

363, Monna a re ke rata setópa sa go tšhuba motse, ba tla dikwa ge ba aga gapé. Makoma a motlhalošetša modiró wa fóna, a re, wa bóna motho yo mongwé le yo monwé yowe a ilego a ja nama ya phóófólo e we, ngwako wa gagwé o tla swa. Monna a re go lukile, ke rata gore gobe bjalo.

364, Ngaka yare go monna wa tseba gore o ka se ke wa boéla ke seló, bakeng sa modiró o we? Monna a re ga gona taba le bóna ba tlaba ba dikwile. Nna ke nyaka kgomo ya ditlhare tšaka, ka moragó ga mo di fumile modiró o we wa gago. Monna a re, a o wa mowe go lukile nna ke tla go fa.

365, Mašumu a rwala boloi bjowe, a ya nabjo gae, a fitlha a dula a gopola. A bóna gore motho go tlhwa a boléla ke go baka difele, a napa a tloga a ya a senya mola molabong ola wa goba o swere letlabo. A boya gae a dula a homola.

129

Modiró wa setópa wa diréga, motseeng wa ga Monga'le ka moragó wa tabéla motse wa ga Pópéla. Setópa se ile sa thóma modiró wa sóna bošego. Gare ga bošego ke moka motse wa ga Monga'le wa thóma wa swa, go ile gwa thóma ka ngwako wa Matšokotša.

367, Ge motse wa Matšokotša o e swa mokgoši wa lla, gwa thulega ledimu, wa ga Pópéla le óna wa neéla, lešaka la dikgomo la neéla ga mmógó le lešaka la dipudi. Dipudi téóna téa hwa, dikgomo téa rôba lešaka téa tšhaba, batho le bóna ba téwa ka dintlong ba tšhaba ka maono.

368, Batho ba batho ba ile ba tswenyega kudu bošegong bjowe, ba robala ka fase ga ditlhare, ba bangwé ba ya ba tlhophelana sethopeng sa Mabakane sa mašemong.

130

369, Ka mošwana baile ge ba fitlha ba hwétša mabélé a no pshaphaatha. Ba leka go tima empa a ba a gobetše, dinama téa dipudi di budule ka molló. Ngwaga o we ba ga Monga'le le ba ga Pópéla la ile ba ja nta ba šeba ka letlae.

370, Buušwa bja ntšhe ge ba bo fagile, bo swaswara ga mmógó le bjalwa, bjalo bjalwa bjóna e be bo le ka-one ka gobane ke seló se se phakešago se feta mogólong.

Diló téa bóna.

371, Ka moragó ga molló o we ba bitšana ba klobakana. Ge ba klobakane bare, a re eletšišaneng bakeng sa kotšai ye. Bjalo ba re ga gona se we re ka se bolflago, taba kgó'o re swanetše go téwa re ye dingakené, ke tšóna téwe di tlogo re botša nnete. Ba kwana gore ba téwe baye ngakeng.

131

372, Ba beelana letš'etši la gore ka téatši la gore, re swanetše go sepelela, banna ka moka ba notse o we ga mmógó le bafadi. Batho ba we ba tla go šala ke betši le mšogana. Sepelang le ye go a-beya diboba ka téatši la gore re ye go gatlhana ka kgorong. Ba ekéla ka malapeng a bóna.

373, Letšatši al fitlha la gore ba ye kgorong, gore bayo tšwa. Matšokotša a tšeba ga botse gore ngaka e ye go motia, ke moka a tsoga bošego a tšhaba a ya a tshela noka ya Lepelle, a tšhabéla Mapulaneng. Ba ya ka moka kgorong, ba fitlha ba kgobokana, bjalo ge ba lebella gore ka moka ba gatlhane ba hwétša gore Matšokotša ga a gona. A o wa ba dula ba mo letela gore a tle.

374, Moleta ngwédi o leta lesofi, ke yo mongwé wa bōna, o bōna ga letšatši le napa le naméla le eya godimo. Ba roma monna yo mongwé gore a yo mmitša, monna a ya, ge a fitlha ka gae, a hwétša gore monna ga a gona, bjalo a goma a boéla kgorong a fitlha a boléla gore monna ga a gona.

375, Kgoši ya ntša magogana gore ba yo go monyakišiša, monna o be a pena mosadi a filo ségela féla. Ba butšiša mosadi yo we wa mošégélwa gore monna o ile kae, bjalo mosadi a re, ga ke tšebe. Le go róbala a róbala gae, nna ke fo re motlhomong o ile batlabong. Le nna ke a makala ga a sa bōnale, a ke tšébe gore o ile kae.

132

376, Mosogana ba ya ba monyakéla, ba gatlhana le monna yo mongwé wa ga Mametša, ba mmutšiša gore monna wa gore ga se wa mmōna kamo. Monna a re, monna wa mohuta o we ke gatlhane naš, tlapeng la makgema, monna a se ke a nyake le go mpolediša. Banna ba goma ba boéla mošate go tšibiša 'taba ye.

377, Ba fitlha mošate, ke moka ba tšibiša 'taba, bjalo kgoši ya re ke yéna moloi wa lena yo re bjalo le tšaba le sa ya dingakeng go dirang. Mongale le Pópéla ba re, morena o swanétše gore o ntšhe batho ba molote, bjalo kgoši ya re go wa kwala féla la hwétša gore o šetše a tšhetše Lepelle le gome.

378, Banna ba tšwa ba ya go lata, monna. Ba sepela ba ya ba fatlha Lepella(Matloumeng). Ge ba butšiša batho ba Matloumeng,

ba re monna o fitile, o tshetše Lepelle. Barumiwa ba goma, ba ya ba bega ditaba moéate. Gwa bitšwiwa Pópéla le Monga'le ba tsibišwa tsbe e we. E fela Pópéla le Monga'le le lobile, sepelang lo dula fase le kgutše. Bjalo ba gopola nama ya letlabo, Mašumu le yéna a re ke boletše. Ditaba tša ga Pópéla le Monga'le tša fela di etla mowe, ke tladi, ba seke ba bošla ke seló.

133

Setópa sa tladi.

379, Ngaka e we ya mosadi e be e na le mohuta o wa setópa sa tladi. Setópa sewe sa tladi a se swane le sa go tšhuba motse, a o wa sóna se fo lata ngwako wa motho yowe wa go utewa, ke moka sa ditlha sa tšhuba ngwako wa gagwé, mengwako e mengwé wa seke ya swa.

380, Seja-dipudi, mong leina la motho yowe ke Khašane Moeng. Monna yoo be a lobiša batho, dipudi tša bóna di fo timatimela. Bajlo batho ba lla ka dipudi tša bóna, ba sa tsebe gore dipudi di ile kae.

Ka letsatši le lenwe a utawa pudu ya Mokolokoto Šokane. Mokolokoto a nyadišiša a ba a hvetša mowe pudu e bolaetšwego góna. A thóma go nyakišiša ga botse a bóna dintši dingóna fase, a fata a hvetša mokgopa wa pudu. A tseba mokgopa wa pudu, a o rwala a ya naó gae.

134

381, Monna a re, ke nna Mokolokoto ke wa motho e kaba wa kgomo ba kabe na ija. A tloga a ya ga Makoma a fitlha a nyaka setópa monwana, mosadi a mo fa setópa sa tladi. A mmošša gore setópa se se tlaya se tšhuba ngwako wa motho yowe a utswitšego pudu ya gago, fela o tla mmóna a etla ga gago ka lebeló, ka baka la gore e tlare go tiya, ya ba ya motšhela lerole ka leitlhong la gagwe, bjalo leitlha le ka seke la morobadiša ka go ópa.

Go senya.

382, Mokolokoto, a tšeya mkgopa wa pudi, ke moka a o senya, a ya a boneketša mola eelaone sa pudi. A boya ka gae a dula a re tuu, a sebella maaka a mosadi yola wa ngaka.

Wa kwa sere khoo! se remile molapong, matšatši a sešu a ba makae, sethunya sa swa. Se ile sa swa ka maetišo, tladi ya tiya ngwako wa Khašane. Tladi ke selo sa go šika le pula. Moo bjalo monna le mosadi ga mmogó le bana ba be ba le ka ngwakong. Yaba tšopa, yaba latlhéla kgakala, ke moka ya tšhuba ngwako fšla.

Ba ile ba idibala, ka moragó ga moo ba phafoga ba hwetša gore batho balwa le molló ba re ba tima molló wa ba šita. Mengwako e mengwe e be e batagane nayó kudu, batho ba fšla pelo ya gore motse o tlaewa ka moka. Gobile gona le phefó, empa mengwako e mengwe ya seke ya swa. Ruri batho ba makala ba re, ke metlhólo.

135

385, Go ópa ga leitlho la Khašane.

Ka moragó ga moo tladi e teile, gwa tlhwa letšatši, ka letšatši la bobedi, ke moka a thoma ke leitlho. Leitlho la gagwe la thoma go ópa, ntaka e tshetlha ya ya ka teng, e khubidu ya tla ka godimu. Monna a lala a le rubarubong bošego ka moka, mosadi wa gagwe a dio lala a dutše. Bošego le mosegare go fo swana.

386, Monna o šitwa goya ga Šokane, o ya tšeba gore molato ke eng. Mosadi wa gagwe le ngwana'bo Khašane ba tšama ba laola molwétši, bjalo ditaola tša boléla gore monna o bolaya ke bohódu bja gagwe. Sepelang le'motše a ye go mong wa pudi ela a go e utewa, ke yéna yowe a tlogo mo alafa kantle le yéna, ga gona motho yowe a kago go mo alafa.

387, Ba boela ba botša monna mantšu a ngaka. Monna a re, ke a dikwa, bjalo Maselo, ngwana wa mma, a o nkele, a re, ke go

136

mona, a re, ke ga Mokolokoto. Maselo a tšpa lepara la gagwe a sepela. A ya a fitlha a teena ka kgōrō ya Mokolokoto ke moka a dumediša, maduma a kwala. Monna a thōma go tsentsha ditaba tše a tlilego ka tšōna. A re ke rumilwe ke mogolo'aka, o a babja, o bolawa ke leitlhō, bjalo o re o ile a senyana. O ile a senyang, monna a re, o bolēla gore o ile a utswa puđi.

388, Mokolokoto a re, nka seke ka kgōna go go fetola selō, ke ngwana wa mmago, sepela o mmotše a romele sebaka. Maselo a goma a le bjalo a sena karabō, a fitlha a botša mogolwane mantšu a we.

289, Moeng a bitša Matlala Mongaale, ke moka a roma yēna. Ge motho a roma motho a swanetše go mmotša molato, gore motho a kgōne go bolēla. Monna a tlhaloša dibe tša gagwe, bjalo Mongaale a re diya kwala, lehōno ke mosegare ke tla tsogēla ka moswana. Molwetši a re, bolwetši a ba bee, monna wa go Mongaale e ya gōna bjalo.

390, Mongaale a bōna gore gotlhwa motho a bolēla diya tawenya, a re, diya kwala, ke tlaya, ke moka a tloga a ya a dule ka gae. A re o sa dikwa. E rile e sale gosase a kgōna a tsogēla ga Šokane.

137

391, Ge a fitlhile ga Šokane, a fitlhetša mantšu a we a rumilwego ka ōna, bjalo mokgalabje a re, ke ditaba diya kwala. Ke be ke gana ga a nthomēla moratho, bjalo go lukile, ka gobane o motho o šele, o ka seke wa dira sephiri, o tla tšama o bolēla gore kgašane ke seja-dipudi.

392, Sepela o botše monna yove wa ga Moeng ke monyaka dikgomo tše tharo le puđi. O tlare ge a ntšitše dilo tšewe ke tla kgōna ke bōna bolwetši bja gagwe, ge a senatšo, a seke a ba a gotswenya go tla mono gaka o dule.

393, Se-baka a bošla go Moeng go bolēla mantšu a we. Moeng a tiya kgomo tše tharo a lefa molato le puđi ka bjako.

s851.

Mokolokoto a moetela, a fitlha a motlhabela, Moeng a fola le lona 'tsatsi lewe. A kgomela boroko go fitlhela letatsi le dikela, a phafoga bošego bjo bogolo. Ditaba tša Moeng tša fela di etla mowe. Leina la Seja-dipudi la napa la gola.

Seleng Mabakane.

138

391, Seleng Mabakane, monna yo o be ana le dikgaitšedi tša gagwe, maina a bona ke bo: Malehubedu le Mamalebogo. Mosadi wa Seleng e le Diketo, bjalo mmago Seleng le dikgaitšedi tša gagwe ke Mokhatšo.

392, Seleng a kgethana le Mamotetwa, mosadi wa ga Mohlabe, mosadi yowe e be e le motlhologadi. Mamotetwa o be a tšere ke mosadi Mohumagadi Marebole. Bjalo go boléla gore e be e le motlhologadi ka baka la gore mohumagadi Marebole o be a hwile.

393, Diketo o be ana le ya gagwe tšhemo, Seleng le yena a na le yo gagwe. Dikgaitšedi tša Seleng le tšona dina le mafemo a tšona, kudu ba be ba lema le mmago bona Mokgatšo tšhemo ka etee. Kgaitšedi ya bona Seleng a fela a rōba mabéle a tšhemo ya gagwe a a isa motlabong.

394, Dikgaitšedi tša Seleng tšaya tša rōba mabéle a Seleng ba re ba upa Mamotetwa ba re, ke mabéle a mang a goba a eja ke batlabo. Ge Seleng a butšéla gore mabéle o ka a utswatše ke mang, bjalo dikgaitšedi tša gagwe tša seke tša boléla.

139

Sekhukhununu.

395, Sekhukhununu, ke monna yo monwe wa dingoka. Monna yoo o be a na le setopa sa go se loke, ka gobane a re a senya ke moka o sentše, ga a gomele a tšolla. Mqwariva o loba ka tlhōgō. Seleng a ya mowe ga Sekhukhununu Malepe. Monna o be a tletše ke pelo a gopotše gore motlhomona mabéle a utswatše ke Diketo.

396, Setōpa sa Sekhukhunu, a laeletša gore o tla tla ka noši, ka gobane o tseba ga botse gore a diya o dirile. A o wa a fitlha moteeng wa ga Mabokane a re ga mamundi, ba bitše ka moka ba kgobakane, ke ba botše, a dira ka mokgwa o we ngaka e ratago ka gōna. Ba kgobakana ka moka ba leloko.

397, Sekhukhunu a re, motho yo o tlile ga ka a lla, o re batho ba mo utsweditše mabéle a gagwé. Bjalo o re nna ke mondiše ke re go lene pele ga gore ke mondiše, motho yowe a utswitšego a boléšé, ka gobane nna ka dira ke dirile, ga ke na poéla-moragó. Batho ka moka ga bōna ba re dira, ka gobane ba no homolá.

140 398, Sekhukhunu a re bōna le seke la šala le lla ka nna. Motho yowe a utswitšego, sekhukhununu sa borōka se tla tsena ka teng ga gagwe, modiró wa sōna ke go mo ripaganya mala, ge ba leba bantši dikgokgonuru téa borōka a di fele di tla ba énéla.

399, Dikgaitšedi téa šeleng e be ba sa di gopole, kgopolo ya monna e be e le ga mosadi bjalo batho bōna ba gopoléla gore ke Mamotetwa. Monna wa ngaka a ya a dira ka mokgwa o we a tsebago. A nape a tloga a poéla ga gabo ga Malepe.

400, Ka morago ga matšatši, a se ma kae, sekhukhununu sa thōma, modiró wa sōna. Ke lebaka la mo dikgarebe di setla maušwaš. Malehubedu a thōma gore joo! sekhukhununu se a ntone! a no géla a dira bjalo bjalo. Ka morogó ga moo ba feditše modiró wa go atla, ke moka sekhukhununu sa tšwéla pele le modiró wa sōna.

401, ba kilore ke dinyane ke dinyane, yaba a se mmele sebaka se a loma, ka moswana gwa thōma morotho. Monna a thōma go makala gore mabéle a ka a utswitše ke dikgaitšedi téaka, pelo ya thōma go baba.

141 402, Monna a tloga le bošego, a ya a fitlha ga Sekhukhununu, a mmotša taba ya, a re, setōpa se gago se swere bana bešú, bjalo ka gorialo mowe e be ke go kgópéla gore korié o ba tšopolle. Monna wa ngaka a re, gape e be ke sa polele metlae, saka sa swara se

141
Cont.

swere. Sepela o dula o khutše e féla o lobile.

403, Monna a boya gae, le mmatla a se naō, a fitlha a dula. Ka moragō mogolwane a hwa, ba rwala ba ya ba boloka, ka morwana moratho a molatela, ba rwala baya ba boloka. Bana ba Mokhatšo ba hwa bjalo ka dipōba, ka baka la bohodu.

Mamotetwa.

404, Mamotetwa o be a na le morwa wa gagwe ka o tee, leina la gagwe ba re ke Lee. Lee e be e šetše e le monna ka lebaka lewe, a ile a kwa gore motho wa go utswa mabélé a šeleng e be ba re ke mmagwe. Kganthe e be ba boléla maaka bjalo setšop se swere bōna beng bautswi.

Kópéló ya Lee.

142

405, Lee a thōma go épéla dópéló e ya tshidikoko, senyele sefu se sa batho, tshidikoko senyele sefu le sa batho, bjalo bjalo.

406, Monna go ba mutšiša gore kōša ya gago e šupang, monna a re le seke la nyela motho masepa la re ke yéna a utswitšego kganthe ga gwa utswa yéna, bjalo ka mokgwa o we ke rego le se ke la nyela sefu sa batho.

Ngaka e e tsibjago ya kgale.

Makau Sebatana

407, Monna yo wa ga Sebatana e be ele monna yo a tsebago go laola. Bongaka bja gagwe bo tšwa tšwalong, a se bongaka bja go rékwa, ke gore bja go e thuta. Motho yo mongwe le yo mongwe pele ga gore a yé. mokomeng, o thōma a y o yéna, go kwella gore molato ke eng, ke moka o mofa lesedi.

408, Bongaka bja go tšwa tšwalong, ke gore ke bongaka bja go ruta ke papagwe, bjalo ke bjána bongaka bjowe ba bolélago gore botšwa tšwalong. Mothoka, ka baka la gore e be e se mothoka o be a sa nyake go tia baloi, empa diéma o be a réma. Ge batho

TM/

ba feta ba e ya mokomeng ba be ba tseba gore mosinyi ke mang.
Le yena mosinyi o tla fo gana fela, e le gore ge a e ya mokomeng
o mo tia.

Moja.

143

409, Mosadi yo Mpja, ke ngwana Saai, papagwe ke Matsépe,
ke ba leloko la ga Kgotsoka, ke bathoka. Bjalo papagwe e be e
le moloi, go kwagala ore o ile a fetša lešaba kudu. Morwedi
wa gagwe yo we Mpja a tšeya ke mosadi, yowe e lego Mpholwane,
ke lelopo la gabó, mong leina ke Matuu. Mosadi wa Mageketla
Mabakane, a dula le mosadi yo Mpja gape ka baka la gore Matuu o
be a sena ngwana wa motlhankana.

410, Mageketla a re go hwa, bjalo mosadi a fegela ke morwa
Mageketla, leina la gagwe ke Mbjale. Bjalo Mbjale o be a na
le moratho leina la gagwe ke Mameele. Mameele a amoga mogolwane
mosadi yowe Mpja, mogolwane a tšhuba ngwana wa mosadi, a re,
monna wa gago o tla go agela ya gagwe.

Moja o thoma Mamokgadi boloi.

144

411, Mamokgadi ke ngwana Masete, bjalo a tšeya ke ba ga
Mokgahla. Mpja a tloga a ya ga Magampane a swere setlhare se
sehubedu, a se ohuthetšw ka sephéphé sa motšepé. A fitlha a
re, ga Magampane, o wa se bóna, setlhare se ke rumilwe ke
Mamokgadi o itše ke tle ke go bolae, ke gobane nna ke kwana
nago.

412, Magampane ke ngwana Mokatlha, bjalo ge a bóna Mamokgadi
o re ke mogadibó. Bjalo Magampane a re, go Mpja, sepela o bolaye
yena, nna nka se ke ka bolala seló. Mosadi yowe Mpja a tloga,
a tloga, a se ke a ya a bolaya Mamokgadi, a feta a ya ga Maphaše
ngwana Mokgahla.

413, Ge a fitlhile ga Maphaše a hwetša gore batho ke ba
bantše, bjalo a bitša Maphaše a ya naé thopeng. A re go Maphaše

ke swere setlhare ke se, ke rumilwe ke Mamokgadi o ile ke bolaš-wéna le Magampane ka baka la gore lena ga le morate. Setlhare sewe a ba mmošá gore a phuthullé, ba boifa ka gobane se a bolaya.

414, Bjalo Magampane o ile go nna ke swanetšé go bolaya yéna Mamokgadi. Ka gobane sešma sere, wa rapa dimu le ja wéna. Maphašé a re aowa! o se ke wa ya wa mmolaya, bobé ga bo etšišéane. Go kaone gore taba e ekwe ke banna, Mpja a re, go a kwala, nna ke be ke tšhaba go bolaya batho ke sene molato nabo, a gobé bjalo.

145 415, Ba boela ka lapeng la Maphašé bjalo, a thóma go botšá batho, gore le seke la makala ge ke be ke bitšetšwa thopeng, mosadi o ntsheba gore o swere setlhare sa go bolaya nna le Magampane bjalo a se yéna o rumilwe, ke Mamokgadi gore a tle a re bolaye ka baka la gore rena a re morate, ke yóna taba e we.

416, Batho bawe ba re, mosadi yo o wa le rata, ge e be e le yo mon we, nkabe a le bolile. Bjalo wa rapa dimu le ja wéna, e kabe a boetšé go mong wa setlhare, a yo fa yéna, a bóné gore ka nnete se a bolaya. Bjalo Maphašé a re, aowa! nna ga ke bjalo, ke nyaka gore t: ba e e kwe ke banna. Ba re go mosadi yowe o wa kwala ka gobane di tsibja ke batho góna bjalo, le ka se sa kgóna sešó, mola le dirile le sale thopeng.

Gobe go na le mabjalwa motseng wa Mabakane, bjalo Maphašé a bitšá Mpja a ya naé. A fitlha a bitšá Mabjale a re, ke bóna mosadi wa rago šoo, o swere setlhare, setlhare sewe ke sa go nyaka go bolaya nna le ngwane'šú Magampane, bjalo wéna o ka butšišá ka noéi, mosadi o tla go botšá.

146 418, Mabjale a re, go Mpja, o ke o mpošé therešó. Mosadi a re, ke nnete go bjalo, nna ke no bóna mosadi a e tla ka gae, gaka, bjalo a re o tšilo kgopéla motšoko. Ka mofa motšoko, ka maragó ga moo a kgo ile, motšoko, ke ge a bolšla gore gale ge motho a ka go roma go bolaya motho o kaya, ka re ga botse.

Bjalo ke ge mosadi a ntšha setlhare se a mpha, a re sepela o bolayê Maphašé le Magampane ka baka la gore ga ba nthate.

419, Mabjale a bitša Mameele a re ekwa ditaba tša mosadi wa gago, mosadi wa gago o rwele bobé ge o mmóna a le bjalo. Bjalo o ka no mmotšífa o tla go botša, monna a mmotšíša, bjalo mosadi a no boléla ka mokgwa o la a buditšego Mabjale ka óna. Mameele a re, mosadi moloi ke wéna, o swaregile, nkabe o gane ge a go fa o re sepela o ba bolaye ka noší, bjalo wéna o re ke wéna mmadi-kgóne, a retse, mogolo e féla ke taba.

147

420, Mogolo wa gagwe, a re, o seke wa re aretse, bóna gore taba e, ke taba. Moratho a re ke a e bóna, bjalo nna o ra gore ke direng, diswanetše go tseba ke wéna. Mogolo wa gagwe a re, ngwana a lléla naka ya mokhure re a setlha ra mofa. Maphašé a re, go Mabjale, tlogéla lehufa, o rakišw t ba, Mameele wa kwala ke wéma papago bóna lehono, a ka seke a kgóna go boléla seló wéna o le góna.

Ditaba di tšaba ka moswana.

421, Lehono ga gona taba e e ka bolélwago, ka baka la gore go nwea mabjalwa, batho ba tagilwe. Maphašé o tšé le ba geno gore re tle re kwe ditaba tša go bolaiwa ga gago, le rena re tla botša ba Jesú, gore batle ba re kwíše. Ba palakana, bjalo ba thóma go nwa mabjalwa, ba nwa ka dikgang tša Mpja le Mamokgadi ka mokgwa o we ba nyakago go bolaya lešaba ka óna. Moseo ga ona lešedi, ke moka bo sele re tla dikwa ditaba tša bóna.

422, Ge bosele, ke moka Maphašé a tšwa le bagabo, ba ga Mabakane le bóna ba kgobakana, ba biditše le batwadi ba Mpja. Tala e apellwe ga e lewe ka mphaka. Mamokgadi ga a góna, ke moka ba botša motho a ya a mmitša, batwadi ba Mamokgadi ba dula kgole Matloumeng, ga gona taba, ditaba dika fo bolélwaga o tla balata ge ditaba dithathafa ba kgóne ba e tla.

148

423, Mabjale a éma a re, le biditše ke nna, ka baka la ditaba tša mo motšeng waka. Bajlo ke kgopela ba ga makgolo, gore ba bule ditsébé ba kwé sewe morwedi a bōna a se dirago. Ditaba ke tla di gafela mamundi, yowe elelo Maphše, gore a boléle le thefletseng sewe a tlogo go se boléla.

424, Maphše a re, re a lōtša lekgotla, ke nnete, nna ke mo selong, ka baka la go nyaka go bolaiwa ke mo adibō waka, yowe e elgo Mamogadi. Go tllile Mpja ka noše, bjalo a mpotša gore yēna o rumilwe ke Mamogadi gore a tle a bolaye nna le Magampane, ka baka la gore a re monyake. Bjalo ke mokgwa o we ke ilego ditaba tše, di swanetše go kwiwa pele ga gore re bolaiwe, ke moka.

425, Sekaloko Masete, ke Masete wa go bina tlou, bjalo ba ga Masete wa Matlougeng ba bina Phuti. A re go bōna, a ke le tsene ganong, e kabe le bitše mogolo wa Mamogadi Thokwane, a tle a kwe ditaba tše tša morotho wa gagwe. Ditaba tša éma, motho a kitima a ya a mmitša a boya naé.

426, A re go fitlha ba mmegela ditaba tša moratho wa gagwe. Le ka mokgwa o we di thomegilelo ka gōna, le ka mokgwa o we a šetšego a boletše ka gōna. Thokwane a re, di a kwala ga di bolélwé re di kwé.

149

428, Mamogadi boléla re kwé, go rialo e le Mabjale. Mamogadi a re, le a kwa, nna mosadi yo o fo ntlagella taba e we a ke e tsebe. Mma le papa ba hwile e sale nna ngwana ka ya ka lélwa botlogolo. Bjalo yēna a ke a boléle gore ke ile ka mofa a le kae.

429, Mpja a re, le a nkwa, nna ga sena ngwana ke nna mosadi, sewe ke se bolélago ke boléla théréšo. Setlhare ke file ke Mamogadi a re ke ye go bolaya batho bawe ba šetšego maina a bōna a boletšwego. A laudiša ke ōna mokgwa ola wa pele ge a laudišetša Mabjale. Mamogadi a tšwela pele le go gana.

430, Ditaba dithathafile, bjalo, ba re go Mamokgadi le Mpja, sepelang thopeng le rapele taba ye. Ba tloga ba ya thopeng, ke moka Mamokgadi a ntéha lefakorong, a re, le a kwa, nna taba yewe ga ke e tsebe, ka lóna ke re go kaone reyé dingakeng, ge dingaka di kaya téa ntia, le tla feta nalo, ke be ke lefe.

150

431, Bjalo ba re, taba ya kgaufai ke ye, a rieng go kwella ga Makau. Ba kwana, ke moka ba napa ba tloga ba ya. Ba ya ba fitlha, monna wa ngaka, a téa ditaolo téa gagwe, a di tsholla, a ba laola. A ba rémela seéma, a re, sepelang mokomeng, féla mosadi wa mmina tlou a ka seke a ya a boya.

432, Ba ísa ditaba kgorong, bjalo kgoí, ya thóma e ba sekiá, ditaba téa fíta, bjalo kgoí ya ba fa sebaka. Ka téatí la gore, le swanetse go e tukiá le téwe le yé mokomeng. Ba boéla magae, ba dira mefagó ya bóna ka letsatí lewe ke moka ba ya ba kópana kgorong ya móate. Kgoí ya ntsha motho wa yóna gore e tla ba ditsebé téa gagwe. Ya rutlumuloga ba wéla tsela. Mpja o be a sepela le Mogampane ka gobane, o be a kgolla mantáu a mosebi. Ba itée ge ba le tseleng ke moka sebjana (setwana) sewe a goba a rwele diló téa gagwe téa wéla fase, (dikgóbé) ditlhaku téa falla, a inama a ditopéla.

151

434, Magampane a re go yéna, o dira bjang, a fa a wa thóma Mamokgadi, mosadi a re aowa! ga ka mothóma. Ba téwéla pele le mosepele wa bóna. Ba itée ge ba fitlha kgaufai mosadi a wísa gape sekgéro sa gagwe, bjalo a thóma go fo duduméla. A goma a kgopella ditlhaku téa gagwe.

435, Ba mo hwetáa nganna wa mothoka, a ba be a kanya ka setswalano sa bóna. A téa Magampane, Mphaée, Mamokgadi ga mmógó le dikgaitéedi téa gagwe a di dudiá mmógó, Mameele le Mpja mmógó. Ditsébé a di beela mmógó le tsébé ya kgoí.

436, Mothoka a thóma go laola, a re go bóna, a ke bóne seló mo, le tlile féla ka baka la go thómana boloi. Mosadi we mmina tlou o thómile mosadi wa mmina huthi, mosadi yowe wa mmina phuti ga a tsebe seló le setlhare sa mala ga a se tsebe.

TM/

437, a theoga seponeng sa gagwe, a ya a swara Mameele ka leoto, a mmintáha ka lóna. A téea sekéró a kéra Mpha, a setlha naka a e fa Mamokgadi, ba goma ba boya gae. Ge ba fitlha nageng ya geáu mosadi a letáa naka ya gagwe.

152

438, A tsena ka kgóró ya moáate a letáa naka ya gagwe, mekgófi ya ba mekgófi. Batswadi ba Mpja ba wele ba diyo e kgóga. Ba fitlha ba katelana kgórong ya moáate.

439, Ba thóma go anégela ka mokgwa o ngaka e boletégo ka óna. Kgófi ya butáisa mosadi gore o sapheka, mosadi a re aowa. A lefa mothómiwa ka kgomo tse nne. Molato wa féla o e tla mowe. Nyatáa molala e hwela molaleng. Sewe ke seema, mola a o kwe ge Makau go a réma seema, a duméle, e kabe ba rapelane ka gae.

Go ruta bongaka.

153

440, Motho o téea lebaka le letelele, ke gore ngwaga kamoka o a fetáa goba mengwaga e mmedi. Ge a na le polomedi, ke ngwaga, ka o tee. O ruta mothaba o mongwe, a ya go alafa, ka moragó o mongwe a téwa a ya go alafa, bjalo, bjalo go fitlhéla a gatlhanya methaba ya ditlhare bjalo ngaka e kgóne e mofa tometso. Bjalo o feditse a ka téwa a téama a alafa.

441, Morutiwa (lethosana) la mathómó, o ntéha kgomo a fa ngaka ke ya go rutiwa (go thosiwa) bo ngaka, ka moragó ga mowe, o a téwa a téama a éaba. Dikgomo tsele a diásabilego, o diiséa ga morutiéi wa gagwe, bjalo morutiéi o tla ntéha tse dingwe a difa morutiwa (lethosana). A goma a boela a ya a éaba, a di-tléa go ngaka ya dira bjalo ka pele. Bjalo go fedile, a boela a ya a éaba, bjalo ke téa gagwe.

Dingaka téa basadi.

442, Ke setse ke ngvadile ngaka e ngwe ya mosadi ka mo mapheheng a ka godimo. Ka baka la go tseba ditópa-monwana. Pele ga go ngwala dingaka téa basadi ke tla ngwala ngaka engwe ya monna. Lmpa a se ngaka, ke motho wa go tseba matape tape.

Motho yowe a tswalwa mo nageng ya gešú, fêla o ile a fitlha le matape tape a we a gagwe.

154

Makgwatla.

443, Makgwatla, ke mothoka, bjalo go kwagala gore o kile a fitlha mo nageng ya gešú, a tsenêla motseng wa ga Moeng. Bjalo batho ba bantšei ba tšhologêla mokgôšei wa monna yowe wa matape tape. Matape a we a gagwe o be a dira bošego.

Maina a matape.

444, A ke mina a matape a we a go ba a a dira: lerumu (lerumô), nôga, lehudu sephêphê le laeofi le botala. Bjalo ke tla ngwala lenaneô la mekgwa ya matape a gagwe.

445, Matape a lerumu. Matape a o be a a dira ka mokgwa o; o fa monna lerumu, a re go monna a mokokotšêlerumu ka maragong, bjalo monna a dira bjalo ka ge a mmotšá, mokokotedi, o kôkôtêla lerumu ka maatla bjalo yêna Makgwatla a fêla a re, joo! joo! joo! laba la sobêla ka mogwêteng wa gagwe.

Go bina.

155

446, Ka moragô ga moo, lerumu le sobetšê, o thôma go vina, le tsetsemetšê ka maragong. Ka moragô ga moo a bineš, bjalo ke moka o thôma go ntšha lerumu ka maragong. Taba ya go mmakatšá, lerumu a lena madi, mmalo! monna yo ke thuri, o dira bjang. Le madi ga a tšwe kowe a goba a teentšhitšê lerumu.

447, Nôga, ke letape le lengwe, bjalo le tape le le kaone, bjalo ka ga Sekgomathole ga a be a a dira, bjalo ka ge dingwadilwe ditabeng tšá gagwe. Le yêna o be a tsêa lepara la gagwe, a le fetošê noga, e thômê go kitima gare ga batho, bjalo ba palakane, ka moragô le bošêle lebe lepara.

Matape a lehudu le lwala.

448, Monna yowe e fêla e be e le moloi, matape a a lehudu le lwala, o be a a dira ka mokgwa o: o be a rôbala fase, bjalo ba

rwale lwala ba le bee godimo ga gagwe, ba tfee lehudu ba le bee godimo ga lwala bjalo ba táhele mabélé ba setle dikgarebe. Yéna o robetše ka faee.

449, Ba tla setla go fitlhéla ba boduša lešite la bōne, bjalo ba fagola a kgōne a tsoga. O ka seke wa bōna a na le mokgwa, o tla tšwéla pele le go bina kōša ya gagwe.

156

450, Kōša ya gagwe, e no ba ka e (tee) ethii. Ke ye: makgwatla a pudi mme, bontši, raja makgwatla a pudi, makgwatla a pudi mme, ro ja makgwatla a pudi, makgwatla a pudi mme, ro ja makgwatla a pudi, mme, ro ja makgwatla a pudi mme, ro ja makgwatla a pudi bjalo, bjalo.

Sephéphé.

Sephéphé (diphéphé) ke gore matlakala, o tšea sephéphe, bjalo a dira ka mokgwa o we yéna mong a tsebago, bjalo sephéphé sa fetoga le gwalepa. Le gwalepa ke gore ya ba le letala, bjalo matšatši a, wakwa bare le-gwalepa ba (boléla) bolabola ponto ya lephépha, ka gobane e swana le nonyana e ba e bitéago gore ke le-gwalepa.

Letsofi.

157

452, Ke matape a mongwé a we a a dirago. O táhuba seló se sengwé, sa thupa, muši bjalo ka moragó ga moo o thōma go loréla, kamoka batho ba hwetša e le letsofi yo mongwé a sa bone yo mongwé. Ka moragó ga mowe, go a goma gwaba le seetša.

Botala.

453, Ke letape le lenwé, le lōna, o dira bjalo ka ge a dira la letsofi goba monyama. Le lōna letape le, o táhuba setlhare, sa tupa muši, ka moragó ga muši o we o tla bōna naga e le e tala. A goma a e pella kōša botala bja tloga.

Dingaka tša banna.

454, Dingaka ga dikone malwetéi ka moka, aowa, go na le malwetéi a mantéi a batho. Bjalo malwetéi a mongwé ba a tseba ka moka.

Go bōfēla.

455, Ge motho a nyaka ngaka ya go bōfēla, o a butšiša bjalo ba tla go šupa mong ngaka ya go tseba go bōfēla. Ge o ka fo lla, gore ke ngaka yēna ga a na taba, o tla go hwamola a tšwa a sepele. Wa lebella gore o tla bōna, mosadi a fetoga a seke a fetoga.

158

Mokgoko Moen.

456, Mokgoko e na ke mong ngaka ya go tseba le bōfēlō. Motho yo mongwe le yo mongwe yowe mosadi wa gagwe a sa fetogego, o ya ga gagwe bjalo ke yēna ngaka ya go bōfēla basadi ba baopa.

457, Batho ba moréta ka gore, ke Matšikinyane a Mokgoko ngaka se alafa baopa, bakgekolo ba tla ka go dulēla.

458, Bolwetéi bjo bongwé ke lenong, bjalo bolwetéi bjowe bo na le batsibi. Ke bolwetéi bja gore ngwana a bélega bjalo ka moragó ga moo a tla tšwa matlhalegading ke moka a hwé. Bjalo bolwetéi bjowe bo tseba ke Mamogale Moagi.

Dingaka téa basadi.

459, Bjalo ka ge ke di ngwadile ka lephépheng la ka godimo bjalo ka thóma go tihaloša ka matape a Makgwatla. Basadi le bōna ke dingaka, bjalo dingaka téa basadi kgale e be di tšwa tlala bjalo ke tšōna dingaka téa banna. Bajalo di tla ngwadiwa ka (lenaneó) lethéthó.

159

460, Dingaka-ngaka téa basadi, bjalo ka ngaka e ngwe ke Makoma yowe ke éšégo ke mongwadile ka maphépheng a ka godimo. Bjalo o be a sa tsebe matape fēla, aowa! le go alafa molwetéi

Mokanna.

461, Mokanna ke ngaka ya mosadi, o be a tsere ke Malakare Sekgobela. O be a sena matwêle le ngwana a se nae. Monna o ile ge a motšia a re, o ya go mo alafiša, gore matwêlê a bê gôna bjalo, a leka ka maatla go kitima le dingaka téa šitwa.

462, E be e le ngaka ya malôpô, dipedi ga di phatlhagane, e fêla badimo ba mofile bjôna bongaka bja malôpô. Malôpô a alafiwa bošego ka koša, ba lala ba bina bošego kamoka. E be e re ge a bina koša ya malôpô a e thêta, ka gore ke yêna Makanna marobisee wa mašia kwala.

Tlhalošô.

160

463, Tlhalošô ke gore koša ya bošego bjalo mašia kwa, ke ge a téhaba bjalo a šia batho. Ngaka ya malôpô go ba mo alafa, ge a bina ka moragô, o a téhaba, ke moka ba morakiša, ba mo sware, go ba a ba šie. Ge a ile a ba šia, o fitlha a wa mogangwê, ba tla thaeletša ba kwa mowe a lla a le gôna. Bayê ba morwale.

464, Ge ba mo fitlhiša, ba mo robadiša, bjalo bathôme go epella koša ya malôpô, ba mo letšetša le m-fulukeane, ba fêla ba re, makgolo wa ka ke nnoši, kgolêkgolê, pelo a e boelê bo dulong makgolo, waka ke nnoši. Ka mora ô ba tla kwa a épêla koša bjalo ke moka ba épêla ka moragô o a tsoga o thôma go bina.

Lethosana.

465, Lethosana, ke gore morutiwa, o ile a ruta Mašilu ngwana wa Mongaale. O ile a mo ruta ngwaga kamoka. Ngaka ya malôpô e tsama e alafa metseng, bjalo lethosana ke motlhanka wa ngaka. Mogongwê l mo gongwe o roma yêna.

466, Ka go rumiwa mowe ke gôna, a rutiwa bongaka, ge go nyakega stlhare, o roma yêna, o wa kitima o éla bjalo bjalo.

161

Ke góna go rutiwa ga lethosane, ga a swanéla goba le mereba, ka gobane ga a le mereba bongaka bo tla mošita, ka gore ngaka e ka skek ya kgóna go moruta. Morutiwaga a swanéla goba yo mogolo go morutišá wa gagwe.

467, Mašilu ke ngaka, mosadi wa basadi a kgótlella a re pelo e ja serati. A tlohóga mediró ya gagwe ya malapa, a lebella bongaka. A kgóna le yéna a tšama a e ja mathó a dipudi.

468, Go tuma ga bongaka bja gagwe, bjalo le yéna bongaka bja gagwe bja thóma go tuma. Batho ba malwétšá a (matimóne) malópo ba kitiméla go yéna, ka gobane batho ba nyaka kudu go bóna mokgwa le mminéle wa ngaka e ntswa.

162

469, Mosadi o be a alafa batho ba fóla, a bile a kgóna le go bina, ka gobane ba nyaka le ngaka e we e rego e kgóna go alafa a ba a kgóne go bina le malópo. Motho wa mohuta o we, motlhang a yo go alafa molwétšá yo mongwé wa malópo go ya le banna. Ba ya go bóna meletse ya ngaka.

470, Serétó o re ge a bina malópo a féla a e théta ka gore, ke nna matlhomola tšhwaane ya nalete. Mašilu, o boéla ga gabó Phalaborwa bolla nótó, bja ll thakó bo e tshelé. 'Moló wa kgomo a o kwale, 'moló go kwala wa nótó féla.

471, Tlhalófa ya matlhomola tšhwaana ya nalete. Nalete ke bolwétšá, ka gobane ge motho a tllhabile ke madi, o kwa madi a re, róróróro! wa kwa e ke ke tšhwaana. Go tlhomola ke go alafa molwetšá a fóle le ge e be ba gopola gore molwetšá o tla re šia, o a fitlha a tlhomola.

Dingaka téa Malópo.

163

472, Dingaka téa malópo, go tletše téa basadi, ka gore ngaka e ngwe le e ngwe ya mosadi a e fapane le go tia meropa. Molwetšá ge a ka re a babja, bjalo ba ya dingakeng téa banna, ditaola téa ya téa boléla gore ke téa badimo, ngaka ya go alafa téewe téa badimo o tla bóna e le ngaka ya mosadi. O ka seke wa hwétša

ngaka ya mosadi e alafa kantle le go tla meropa, ke mokgwa owe go rego malôpô a alafa ke dingaka tša basadi.

473 Dingaka tša banna tše dingwe di gôna tša go alafa malôpô bjalo ka dingaka tša basadi. Di ka se ke tša alafa molwetši kantle le go tla meropa. Ke gore ba kgôna fêla go alafa malopo, maina a bona a tla ngwadiwa mafelong a dingaka tša basadi, ka gobane modirô owe wa malôpô ke wa bôna.

Temana ya 2 Motswaki Rathêkô

474 O tswaletswe mo nagereng ya gešû papagwe ke Rathêkô, ke lelolo la gabo mmagwe ke Moganwe ngwana Mongale. Mphathô wa gagwe ke medikwa, ka le tee ledikwa. Mong leina la papagwe a ba le tseba, ka gobane o ile a hwa Moganwe e sa le ngwetši. Mnakau Sebatana a šala a šegetše mosadi. Batho ka buntši ba gopola gore ke ngwana Sebatana ka gobane lelolo la ga Rathêkô le hwile le feletše. Go šetše yêna moredi wa bôna yowe elego Motswaki bjalo ke mosadi a ka se ke a godiša kgoro.

164

475 Motswaki a a re a ke badimo ba gabô, Rathêkô o hwile e le ngaka, makgolo wa gagwe Morakong Mongale le yêna o hwile e le ngaka. Môya ya bôna ya area yêna. A tloga gae a ya nokeng ya Makhutswi a fitlha a tsena bodibeng a dula gôna.

476 Motho ke kgomo ba nyakela, ba lebe la gore ngwana o tla gôrôga le methepa e mongwê, ba bôna ba sa mmoke, ba ale ba butšiša bagwêra ba gagwe bagwêra ba gagwe ba re e sale mosegare ka moka a re šû re mônê. Yaba gona le mosetsana yo mongwe yowe a go ba a kwana nae kudu, ba ya go yêna ba mmutšiša. Mosetsana a re mabana ke ile ka tlhwa nae.

477 A ka a ntlhalošetša selo, fêla o be a ôpêla kôpêlô ya matlhomola pelo a lla, mowe le nna ke ilego ka ntšha megôkgô, ka gobane e be ke mmutšiša bjalo a sa nyake go ntlhalošetša. O be a re ke ya madibeng a bo lesele le bokwena, puruwe, a bo kudu le bo kwena, a fo tswela pele bjalo bjalo. O be a dira a lla, le nna ka lla.

165

478, Ba goma ba boela gae, ba fitlha ba dula. Ba gopola kópéló, ba hwétša gore madibeng go dula dikwéna, dikubu le óna masele. Bjalo ngwana mo a yo gopola diló téeo o di gopotée bjalo kang, ka gobane ke dilo tša metsing. Batho balóya, ba ba ka noba ba feferetšitše ngwana, taba kgolo e se go tšama re kwelle gore ngwana o ile kae, ka gobane go nyaka ka go poša gore fitile.

479, Ba thóma go tšama ba wella, bjalo ba fitlha ga ngaka e ngwé ya Mothola ba re ke Sekhalela Makélane. Ngwanawa mothoka a hunéla letšóbó la tia, a tšea ditaola tša gagwe a ditšhela fase. A ba fumíša ba féla ba re se a fuma, a ba tihalošetša kamoka sewe ba se binago ga mmógó le kópéló ya ngwana. Gore ditaba ditšena motho ga botse o tla bóna a šira šira, mowe ba goba ba dutši ba boduša ka moragó.

166

480, Ngaka ya thóma go ba tihalošetša, ya re go bóna, ngwana o se phela, féla o ka bodibeng, o dutši le thóna diló tše a go di epella, lele ga gore a tlogé. Sepelang lo dula fase le khutše, yéna mong le tla bóna a boya ga badimu ba molokolotše, ga gona setlhare se we nka le fago mo.

481, Motho a ke a ehwa ka taola ka e tee (thii), mothoka wa batho go laola óna o laotše, re mo kwele, bjalo motho mo-u-e tšwa ngakeng ba kgólwa ka se-gókgó. Go kaone gore re fetše go e ngwé ngaka. Ba feta ba ya go e ngwé ngaka, bgaka e we le yóna ya ya ya ba botša gore le ka seke la kgóna seló, o sale thutong. Badimo ba ka seke ba le lokoléla yéna góna bjale.

482, Dipelo tša bóna e be di kgodíša, féla ke ditaola, empa mowe di bolelago mabape le go se lokollé ngwana e be ba sa kwišiši. Bjalo ba thóma go ba fa ditlhare, tša gore bayé bodibeng, ba fitlhé ba phase, bjalo ge ba phasitše, ba opéllé kópéló e: "Puruwe a tšwé madibeng a bo lebele le bo kwéna, Puruwe a bo kubu le bo kwéna", Bjalo, bjalo, motlhomong a ka tšwa. Empa a ka seke a tšwa ka gobane badimo ga ba šu barate.

167

483, Badiéi ba dikgomo ba mmôna a ôréla letsatái, ka gare ga bodiba. Mowe gare ga bodiba gobe gona le lefsika, a dutái godimo ga lóna. Ge a ba bôna o boéla ka bodibeng. Bjalo-ge fitlha gae, ba ba botéa taba yé, gore re bene motho yo mongwé ka gare ga bodiba, a re gore bôna a tsena ka bodibeng.

484, Ba ba butéiá leina la bodiba, ba re ke bodiba bja Kubuntái. Motlhomong e ka noba e le yéna. Le ile la mmôna lebaka mang, ka merithi. Mmakau, a ya a tihwa le badiéi, lebaka la ka merithi, baya mowe bodibeng, ba seke ba mmôna, le-téatái la dikéla, ba boya gae.

485, Mmakau, a féla a tsogéla bodibeng go lalla, a sa mmone, a dira bjalo ka moswanyana le ka merithi. A seke a mmôna, a ba a lapa a dula a khutá. 'Téatái le we a sa ego, badiéi ba yo mmôna, ba boya ba boléla taba e we, bjalo a goma a boéla go lalla, a seke a mmôna, motlhang a sa yago, ba yo go mmôna.

168

486, Lebaka la gagwe la fitlha, la gore badimo ba mo ba molokollé. Badiéi ba mmôna a seke a tshaba, a fo dula gare ga bodiba. Ge letsatái le dikéla a boéla ka bodibeng. Ba fitlha gae ba boléla tabe yé. Monna a seke a kgolwa ka baka la gore ke ba ntái, a féla a e ya a sa mmône. Selô sa go kodiá motho ke eng, ke ditaola, monna a seke a lala a robotéa.

487, Monna a tsoga e sale boégo a ya go laola. A fitlha ga ngaka e la ya motlhoka, e we e ilego ya ba laola pele, tlhaloéo ya gagwe e ka hwetáwa kgaolong ya 479. Lehono mothoka a re, badiéa ba kwala, lebaka le fitlhile. A téa ditlhare téa gagwe a ba fa gore ba yo boléla ka téona ba tla bône a etáwa bodibeng.

488, Bvya Kubu-ntái, Kubu-ntái ke leina la bodiba bjowe badiéa ba felago ba bôna motho yowe ntshé. Ba fitlha, a ba bôna le bôna ba mmôna, a tsena bodibeng, a ba ka matlhó óná ba mmône. Ba dula fase ba dira ditlhare ka mokgwa o we ngaka e ba laetáitáego ka góna.

169

489, Ba thōma go phasa, ka thabi ya morula wa setona. Ba gopola maina a bahu, gore ba mo lokolle. Go phasa bawe ditnola téa go ba (boléla) bolabola gore ba phase, ba phasa ka lethétó (lenaneó) la bóna go fitlhéla ba felela.

490, Ba thōma go élla dōsa ka moragó ga moo ba feditée go phasa. E we yéna mong a ilego a e e pella ge a e ya madibeng (e ka hwétéwa kgaolong ya 476). Bjalo bóna ba re, "Puruwee a tšve madibeng a bo lesele le bo-kwena, Puruwee a bokubu le bokwena." Ba no épela bjalo bjalo.

491, Go tšwa bodibeng, motéwélé ya gagwe boibeng a ba ka ba mmóna, ba ile ge ba re ke a lebella, ba no bóna a dutši pele ga bóna a swere modi wa gawe. Ga épela naé ba tla ba fitlha naé gae, o be a swere kgagara ya letuma.

492, Ba bitša ngaka ela ya mothoka, ya fitlha ya laola, yare, go bóna le swanetše go moiša badimong ga makgolo wa gagwe ka kgomo le nku, le fitlhé le mmege, le tla bóna a kšona go bolabola le lena. Yéna ka noši ke ngaka bjalo a ka seke a le botša seló, ka gobane magaba a sa mo gabile.

170

Go botša ba leloko la gabó Motswaki.

492, Ba thōma go tsama ba botša, ba bo leloko, yo mongwé le yo mongwé a dira mapotwana, ba rwala ka letšatsi lewe ba butéitšwego ka lóna. Ke moka ba fitlha ba rola mowe lapeng la bo Motswaki kamoka ga bóna.

493, Ba feta ba léa Matswaki badimung a bo makgolo wa gagwe Morakong, baya ba gapa kgomo le nku. Ba fitlha ba katšlana mowe bodimung. Bjalo ba thōma go mmege ka tšóna diruiwa tšela.

494, Ka moragó ga moo ba feditée go mmege, ke moka ba tlhaba didimu tšewe, madi a tšóna ba a tšhéla go dimu ga lebitla. Ba tlhwa ba eja nama ya kgomo le ya nku, ba ka e botšang, nama ya go t hōka letswai !

171

Ba ja ya ba ya ba fita, ba e tshóphélla godimu ga lebitla ga mmógō le mekgopa ya téona.

495, Badimu ba tla fála ba ija, lefaba kamoka la tloga la boéla gae. Yo mongwé le yo mongwe o tlemeletáe lerala la kōmo le la nku. E seng batho kamoka aowa! ba leloko féla. Ba fitlha gae, ba ntšha mabjalwa kamoka ba nwa. Le táatái la dikéla batho ba palakana baya magae a bóna.

496, K^a moragō ga modiró o we, bjalo a thóma go ba bolabodiáa. A thóma go laola ka kgagara e la e thii (tee) ya letuma. Sewe a se bolabolago e fo ba nnete, le ditlhare téa gagwe di galefa kudu. Bolwetái a tihomola ka letéatái. O ile a hwetáa bangaka ka tsela e we. Le ga gole bjalo a kgóna ga alafa, ga a fa ane le meropa ya malópō. Bolwetái bjo bongwé le bjo bongwé bo alafiwa ka moropa wa malépō. Ke molaō wa dina, aka téa basadi.

172

497, Badimu ba tla fála ba eja, badimu ba fála ba ija maraō le dinama téela téa go fála godimu ga lebitla. Ba-dinu ba jéla ke dimpja, ga go llé téona ke góna go llé badimu.

Mathari.

498, Mmathari ke mosadi, ke ngwana Seerane, o be a tšere ke ba ga Magomane, leina la monna wa gagwe e be e le Natala. A se ngaka, o tšeba malwetšana a mangwé a bana. Malwetšana a bjalo ka: Setatana, metšhō le Sephaté. Ke malwetái a bana.

499, Setatana ke leina la bolwetái ba go borélwa ga ngwana. Go borélwa ke gore mpana ya ngwana yo gore taditadi le ge a sa ja selō, bjalo ba re ngwana o boretswe, ke setatana.

500, Metšhō ke bolwetái byowe ngwana a rego-ge a swere ke bjóna, ba bóna a se sótha dina-la. Bolwetái bja Sephate; bolwetái bjo, ke bolwetái bjo bongwé bja bana. Mokgwa wa bjóna ngwana o wa galogana a be yo mosetlha, a fo tšwéla pele le go napéga. Go napéga ke gore go óta, ke mokgwa o we be tšebago gore ngwana o babja ke Sephate.

173

501, O ile a rutwa ka go tswenyega, ka baka la malwetši a bana ba gagwe. Bana ba gagwe e be ba fêla ba tsweny ke malwetši a meguta e we.

502, Mafolosane ngwana Pakó o be a tšere ke ba ga Tselane, bjalo ke yéna mosadi yo we a goba a fêla a etla a alafa bana kaba. Ditaba tše, di bolabotše ke yéna Mmathari ka noši yo we mphatho wa gagwe e lego letuba, Matuba.

Mamogasane.

174

503, Mamogasane ke mosadi, o be a tšere ke ba ga Tselane. Bjalo mosadi yo o be a kgóna go alafa bolwetši bja bana leina la bjóna ke tša-bagwéra-ba-gagwe. Bōwetši bjowe bo kotsi ka maatla mo baneng.

Mokgwa wa bolwetši.

504, Bolwetši bjo, mokgwa wa bjóna ke o: ngwana o a ponya-ponyatša, bjalo diatla e fêla a ditlharamolla, menwana le yóna a dira bjalo, a fêla a khupara, a goma a khurupulla. Mowe ba tla ba ba šetše ba tseba gore tša-bagwéra-ba-gagwe.

505, Malwetšana a na a bana, a we a šetšego a ngwadilwé mo maphepeng a 499 le 503, ga ba a laolele, ga fo a tseba, ke moka baya ga motsibi a tla a alafa.

Go rutwa bongaka.

506, Barwa ba monna, tatašó bóna e le ngaka. Papašó bóna o swanetše go ruta barwa ba gagwe b ngaka kamoka ga bóno. Empa mona phéko e kgolo o efa mogolo wa bóna, baratho o ba ruta fêla ditlhašana tša go alafa malwetši fêla.

175

Madome Moeng.

507, Madome Moeng, mokgalabjé yowe e be e le ngaka, bjalo ana le barwa ba babé, maina a bóna ke a: Rakgobadi, ke ngwana wa lapa le lenwé, mmagwé ke Mathale, ngwana Kgohlwane. Barwa ba

Makgalanké ke ba: Khašane, Mphallé le Maselo.

508, Barwa ba mokgalanjé yowe kamoka e be ba swanetée goba dingaka, bjalo ba bangwé a se dingaka, ka baka la mereba ya bōna. Rakgobadi ke bhaka le Mphallé. Bana ba ba be ba sena le mereba, ge papagō bōna a ba roma, ke moka ba kitima ba e ya. Go rutiwa ga bongaka, ke go rumiwa o yé o épe ditlhare bjalo ge o boya natšō o go botšā gore wa bōna, setlhare se, se alafa bolwetšī bja gore.

176

509, Mathale o be a noba le ngwana ka otee, yéna Rakgobadi. Mong mosadi yo mogolo wa Madome a ka a ba le n.wana. Bjalo bana ba ba le basadi ba banyana. Rakgobadi ona le dikgagara le Mphallé.

510, Mphallé ke ngwana wa bobedi, mogolo wa gagwe ke Khašane le Kgōthwane ke Maselo. Mphallé a rakiwa motseng, ka baka la go tlhoya ke bo ngwanabō. Ba bōna ge mekgalabjé a morata. Papagwé a re go morwa wa gagwe, sepela o ye go aga motse wa gago thekō. A dira bjalo ka tašō ya papagwé, a ya a dula Mapantane.

511, A ka a mofa phéko e kgolo ka bakala gore ke yo monyana, gola e be e le mogolo wa gagwe Khašane, e kabe a ile a mofa. Rakgobadi o ile a mofa phéko e kholo, empa ditaola di emetšé moeadi wa matlhatswa dikgwele, motlhang a ba-go le ngwana wa motlhankana o swanetée go fiwa tšōna.

Khašane le Maselo.

512, Ba ile ba dumala bongaka ka baka la mereba. Metantane e we ba e tsebago, ke e we a kilego a re ge a ba roma baya. Mowe re hwetšā sešma se: Mereba e leš mong wa yōna.

177

Mageketla.

513, Mageketla Mabakane, e be e se ngaka, o be a tseba ditlhō tšā melekō. Malwetšī o be a alafa. Motlhapō, melala le theledi ke malwetšī a we a goba a alafa.

514, O be ana le barwa ba babedi, morwa wa pele ke Mabjale le Mogaga. Bjalo a tihōya mogolo a ratana le moratho, ka baka la gore mogolo o be a rōbala le mosadi wa papagwe, yowe leina la gagwe e be bare ke Mpja.

515, Ditaba tše di bolabola ke yēna Mogaga, o re, batsumi e be ba kgetla mowe ga papagwe. Mphathō wa molaudišī ke lekgau-makgau. O re ka téatši le lengwē go ile gwa tla makgowa, bjalo papagwe, a motlatša ka theledi pahtlen, a golla lerumō ka yōna. A re go nna sepela o yē nabo go tsoma.

178

516, Makgowa a be a nametše dipéré, mmalo! makgowa ga mmōgō le batho ba makala, letlaba la tsoga, ba leka gole thunya ka dithunya, la ba šita la fitlha ga ka ka le bolaya. Le lengwē la tsoga gape, ba šitwa nna ka le tllhaba la hwa.

517, Theledi e šoma mošomō wa yōna, nna e be ke ea taebe gore molato ke eng, e be ke fo bōna ge ke bolaya. Go tsoga letlabo ba thunya ka dithunya la ba šita, la fitlha gaka ka le tllhaba ka le bolaya. Ba kgabakana, bjalo ba thōma go ganetšana.

518, Kgang ya mmolai wa letlabo, makgawa ba re letlabo le bolaille ke bōna, bjalo nna ka re letlabo le tllhabile ke nna. A ba ka ba kgōlwa, ba le tswiya ga botse ba lebella mowe diale di tsenego gore ba tla bōna "ale", ba seke ba e bōna, bjalo lerumō ba go bōna mowe le tsenego. Bjalo ba kgolwa gore le bolaille ke nna.

179

519, Makgowa ba re go nna ke swanetše go tšea sethunya, nna ka gana ka re, a ke kgōne go thunya. Ra tšwēla pele le go thuma. Re ile re sešū re ye kgole, ka bōna mebutla e mmedi e robetše, ka e bolaya bobedi ga yōna. Ba no bōna ke emiša, bjalo makgowa a tšwa a kitima ka dipéré, ba fitlha ba re go nna ke sepele mošafeng.

851.

520, Ke tsatái le we ke reilwego leina la "Lion". Bjalo ka butáisa gore "Lion" ke goreng, ba re ke tau. Ra boya gae, bjalo banna kamoka ba ile ba lefiwa ka masélen, a éupago, nna ba mpha lesome le lefakorong.

521, A fitlha ka gae, a anégéla papagwe, papagwe a re, ngwana'ka ke setlhare sa marumó. Ba ile ba nyaka go mpolaya marumong, ka ntwá ya Salate. Ka bóna gore ke lapile, ka tsena ka moleteng wa thakadu, ka re go kaone gore ke huélé ka gare ga óna.

180

522, Ba fitlha kgaufsi le molete, bjalo ba re, monna yola o mogolo yola, a goba a kitima a éma o tsene ka mo. Bjalo ba bangwe ba re mo leseténg. Ba bóna Diósé, ba mo rakiáa ka kwa a bile a lla, ka moragó ka kwa mogobo. Ka theeletáa gore ba tla tsena mola ke otamilego, ka kwa ba goba mogobo ba feta.

523, E rile ge ba fitile ka tswa ka moleteng, ka ya mola ke ilego ka kwa Diósé a gólla, ka hwetáa gore ba mo tlhakotse téa ka pele. Ka mogóga, kaya ka mo latlhéla ka moleteng wa thakadu, ka téeya sethunya saka ka tla gae.

524, Ke ile ge ke fitlha gae, ka hwetáa basadi balla selló sa lehu. Aowa! ka thunya sethunya, bjalo ge ba thóma gore ke a makala, ka re go bóna le llelang, a le llela Diósé, yena ba mmolalle ke ile ka mogogéla ka moleteng wa thakadu ge ba nyaka go ya nka nka ba fupa. Ga gwa ka gwaba le motho yo we a ilego a duméla goya. A fetáa a etla mowe.

Go súbiwa ditlhare.

181

525, Mogaga a súbiwa ditlhare ke papagwe, a mo súpa setlhare sa motlhapó, sa melala a ba a mofa le lerumó la go alafa mokolo. A mofa le setlhare sa malekó. Ka malekó a mmotáa gore a seke a raloka ka óna, a no se téhireletáa.

TM:

s851.

526, Motho ge a rutiwa bongaka o tšeya lebaka le letelele, ke gore a ka tšeya lelemo kamoka ga sōna. Ge ana le pelo-medi ke moka o tsibile bongaka, fela ga a sene pel-medi mengwago e mmedi o wa tšeya.

527, Morutiwa, o ntšha nku ya methomo, vele ga gore a thome go moruta. Bjalo a kgone a moruta, ka morago ga moo a tsibile, o ntšha kgomo, bjalo ke gore o wa tseba. O a tšwa a tšama a šaba, bjalo o tšwa a gaa kamoka ke tša ngaka. Bjalo ke go rialo mowe go bonagala gore morutiwa o ntšha lesome la dikgomo, a kgona a fomela ka lapeng la gagwe.

182

528, Motho o rutiwa bongaka ke motho ka o thii (tee), fela gona le ditlhare tše dingwe tšewe a botšago morutiwa gore ditlhare thša gore a ke natšo, wena o swanetše go e thékela.

529, Bjalo ka Rakgobadi, papagwe o morutile bongaka. Ka morago a reka ditlhare tša kgwiti go Mouru Lokweng. Bolwetši bja kgwiti ke bolwetši bja dintšo, ke gore bolwetši bja go fo baba bo sa fole. Wa tšhela ditlhare wa gopola gore ntho e gapugile, ke moswana wa hwetša e nyeganyega.

530, A goma a reka ditlhare tša go alafa lehu, papagwe o be a sa tsebe go alafa lehu, bjalo yena a reka ditlhare tšewe. Tšona o ile a di reka ga Mopepi Sekgoka.

Moagó

531, Moagó o šupa ke ditaola, fela le ge moagó o kgetla ke bana, ka gobane ba re kgale le ba kare ba sepela, bjalo ba khutša, ba bona bana ba aga montlwantlwane, ba re go lukile, motse o ka agiwa. Ka gobane ba re bana ke badimo.

183

532, Mong wa motse ke moka o ya nšekenšego laolela. Ditaola tša ya tša dumela, ke moka motse o ya agiwa. Ditaola tša gana, ba a tloga ba laolela mmoto o mongwe, mmoto o we dia dumela ke

moka ba yo go aga go óna.

533, Moa¹ i wa motse ke yóna ngaka e we ba go ya go yóna go laolela motse. O tla fitlha a góga lešáša, mong wa motse o ntšha nku, (féla matsátéing a bo lehono ke kgomo). Ka moragó o dira bjalwa bja go gakola moraka.

534, Bjalwa bja go gakola moraka, pele ga gore ba diré bjalwa bja go gakola moraka, ga ba swanéla go omela bjalwa ka gare ga motse. Le dithuthunya di a ila. Ba dira bjalwa bja ngaka ya tla ya nwa, ba kgóna ba omela bjalwa le go gadika dithuthunya (dipalé).

Pónagaló ya ngaka.

184

535, Pónagaló ya ngaka, dingaka téé dingwe di avara mekgopa ya ditšhwene le mongatse wa yóna. Melaleng o tle hwetša e opere marapjana le manakana a dipudi. Ke dingaka téé di ratago gore batho ba di bóne gore motho yo ke ngaka.

536, Dingaka téé dingwé ga di nyake pónagaló ya gore motho yo mongwé le yo mongwé ba mo tsebe gore motho yo ke ngaka. Ba fo ba ngelo ka batho, o tla di o kwa ka batho bawe ba mo tsebago gore ke ngaka. Dingaka téa go nyaka go e pontšha ke bošwéšwé-rane.

Diló téa bongaka : Dithébélé.

537, Dibjana téa ditlhare, ngaka e hwetša dithébélé go batsumi. Dithébélé kamoka ka mehuta ya tšóna o kgopela go bóna ke moka ba mo fa. Go bjalo ka óna seéikó sa dikgagara.

185

538 Mehuta ya dithébélé ke thébéle ya mankóbó, ya kgano, ya serope sa kgogo. Diéikó ke téa diphóšfólónyana téé: seéikó sa pela, sa tšhipa, sa mošóro le sa nakedi. Ke tšóna dibjana téa ditlhare le ditaola. Manaka, le óna a bolokéla ditlhare, manaka a dikgomo le a dipudi le meilhogo ke ya manaka a dikgomo.

Thébélé ya Mankóbó.

539, Thébélé ya mankóbó, motsumi o re go bolaya, a o rwala a o isa go ngaka e we e ilego ya kgopéla, bjalo yéna o o tswia ka mokgwa o we a ratao ka góna. Go tswia ga óna ba o hwamola, tlhógó, ditsébé, maoto le mosela wa hwetáa di le góna bjalo ba katéla molóra ka gare, ge a beile o ka nore o sa phela.

540, O éugiwa o le ka mokgwa o we, go fitlhéla o butéwa. Bjalo ba falatáa molóra, ke moka o fedile, ke kgotlwana ba katéla ditlhare. Mekgopa kamoka e we ya dithébélé di éugiwa ka óna mokgwa o we.

541, Serope sa kgogo, yóna ba re go e bolaya ke moka ba hwamola letlaló la serópeng ba le éoga, bjalo le lóna ke kgotlwana ba tshéla ditlhare. Ditlhare tsa banna ba ditshéla ka go yóna le ka kgotlwaneng ya setlhora.

542, Seéikó sa nakedi, naketéna ena le mabala, a maéweu le a mantso, bjalo se ratega kudu go feta diéiko kamoka ka baka la mabala a éona. O latela ke seéikó ga moóró le sa tshipa. Makgopa wa moóró le wa tshipa ba e éoga, ba e apara, e para ke bóna dingaka.

Manaka a dipudi.

543, Manaka a dipudi ba boloka ditlhare ka go óna. A manéwe ba kitéla ditlhare, ba thula maóba, ba foleda ka lenti ba apara molaleng, a thibéla gore motho a seke a loiwa. Ka molomong ba thiba ka mmotu wa nosi.

544, Manaka a dikgomo ba bolokéla ditlhare, le ditlhare téa dikgomo ba bolokéla ka ntshé. A a nyakeéago kudu ke a magóró. Óna o hwetáa ba foletéa ka manti a lekeletéa ka mafuri ga menéwako ya ngaka. O tlhatlhélwa ditlhare téa dikgolo.

545, Metlhogo, ke manaka a dikgomo téa dinyana téa manakana a magyana. Ba le ripa ba le seta gabotse, bjalo ka ntlheng ga

ser 851.

lóna ba thula lešoba ba thiba le šoba lewe ka mmotu wa nosi. Ge motho a ópa ke tihógo, ba leka ka ditlhare a seke a fōla, ba moloméga ka óna.

546, Ka motlhogo ba ntéha madi a mabe, ka moragó ga moo ba molomegile, molwetéi o wa fōla. Motlhogo ga o šome féla go ntéha madi a tihógo, aowa! le ge ba ile ba fakela motho diló mmeleng ba ntéha ka óna.

547, Bjalo ka monna yo Thété Tselane, monna yo e be e le motsumi. Bjalo ba mo fakela marapó a diphóšfóló leotong. Leoto la ópa, ba kilore ke dinyane ke dinyané, la tšéla pele le go ópa. Bjalo ka ge e be e le moloi, ba mo gopolela gore o tšhekgile.

188

548, Morwa wa gagwe Kokobetša ba mmitša a le makgoweng, gore a tle a bōné bolwetéi bja papagwe. A fologa, a tla a tšama a laola papagwe. Ditaola tša mmotša gore, ba moloketše marapó a dipšóšfóló, sepela o nyakélé ngaka ya go kgóna go loméga e mo lomege.

549, A bošla gae, bjalo a butša papagwe gore ditaola di boléla gore ba go tšhetše marapó a diphóšfóló. Bjalo monna wa ngaka o tše go nyakega motho yo a kgónago go lomega. Papagwe a re, motho wa go kgóna ke Lekgadimane, sepela o bitše yéna.

550, A ya a bitša Lekgadimane, a seke a gana, a fitlha, a mo lomega. A ntéha marapó le mafofa (bjóya) bja diphóšfóló. A goma a di tšhuba, a tšhéla le metlhare ya gagwe e menewe. A mo oretša, a di síla a mo rakela mmele wa gagwe ka tšóna.

551, Go tloga ka lóna tšatši lewe, molwetéi a róbala borókó. Yaba ke moka bolwetéi bo fodile. A ntéha kgomo a lefa Lekgadimane ka yóna. Ke óna modiró wa motlhogo, empa ba o fotla ka ditlhare ba kgóne ba lomega.

Ditaola di hwetéwa kae?

189

552, Ditaola di hwetéwa diphóófólong, gona le mehuta ya methaba ya ditaola, ditaola téa ditšhwene, gona le téa banna, téa basadi, tše dinyana téa bana, ditonana le (dithogwana). Leina le la go agetéwa le supa ditaola tše dinyana tše dintšhago bana.

553, Ke gore ba ntšha lerapó la phóófólo engwe le engwe letólo (khuru) ya yóna. E seng diphóófólo ka mehuta ya tšona, kamoka, téa methopó ya batho, ka gobane motho yo mongwé le yo mongwé o ntšha ke phóófólo e we a e binang. Téa ditshaadi di ntšha basadi, téa dipholo di ntšha banna, dithogwana téa ditshaadi di ntšha makgatla a banenyana, téa dipholwana di ntšha makgatla a batlhankana.

554, Dikgagara téa ditšhwene di ntšha ba ga Malosa, ba bina yóna tšhwene. Ba bina-tlou, ba ntšha ke mabetlwa a dikolobé le dikgagara téa tšona.

190

555, Mabetlwa ke méné a dikolobé, bjalo ba fitlha ba pharoganya leinó ka letse lanya dikgagara tše pedi, gona mo we go swanetše goba ya monna le ya mosadi. Ba dira ka mokgwa oo, gore ba tle ba tsebe gabotse gore e ke ya monna goba ya mosadi. Ba tšeya lebetlwa, ba le épela maforong e sale gosasa.

556, Go tabogwa ga lebetlwa, ba lebeletše gore ke mohuta o fe wa motho yo we a tlogo fitlha pele a taboga. Motho wa pele yo we a tabogago goba ke monna goba mosadi. Monna a fitlha pele a taboga lebetlwa le we ke la setona. Ba letloša ba beya le la ngwanabó, masadi a fitlha a taboga, ke moka ke la sesadi.

191

557, Bakóne, ba bina phuthi, bjalo ka go rialo mo we ba ntšha ke dikgagara téa diputhi. Dikgagara téa diputhi ke óna matólo a tšona. Ho kakga mothópó bjalo ka ba ga Maletó, Magomane le ba ga Tselane. Maloko ga ba tsebe se we ba se binago, féla ba tsebe ba tšhaba go segiwa ke batho. Ba bina marabé, bjalo marabe a o na kgagara. Lehono ba re ba bina phuthi, ba ntšha ke yóna. Tselane o re ke bina tau ka letlha-

koring le lengwe o re o bina phuthi, ditaoleng o ntéha ke téa phuthi.

558, Ba bina-nku, ba ntéha ke dikgagara téa nku. Phóófólo e ke seruiwa, e noba yóna le pudi ba dintshago dikgagara. Dikgagara téa diphóófólo tée dingwé ke téa leóka. Ya pudi e éma bakeng sa ya phuthi.

559, Ba bina-kgomo (nare), lelokó le le bina nare, bjalo nare ke kgomo. Diphóófólo tée a dina dikgagara, dikgagareng ba ntéha ke letlabo. Bjalo ka go rialo mowe e ka ba bina letlabo go bjalo ka ba bina-tlou ge ba ntéha ke dikgagara téa kolobé ya leóka.

192 560, Dikhudu dina le dikgagara, bjalo ba ntéha téa dipoté. Ba hvetsá e saphela ba e sware, ba re legapi le la ka moragong, la ka fase, ba le ntshé, ba e lesetée e sepele. Bajlo ditaola téa téóna di ntéa leswé. Ke bolwetéi bja basadi, ge monna a ile a khutla ke bóna. Go ba malwetéi a bana, ge ngwana a khumile.

561, Modimo ke dikgagare tée ba di ntshago go thakadu, ditaola téa yóna ba re ke modimo, gona le ya pholo le a tshaadi bjalo ya pholo ba re ke modimo wa senna, ya tshaadi ke modimo wa sesadi. Di noba pedi féla, di bolabola ditaba téa bahu, ge ba belála ke téóna di bolabolago.

562, Phiri e na le kgagara, bjalo taola ya yóna e foba ka etee mothabeng wa ditaola. Yóna e bogale, e úpa féla ge bolwetéi bja motho bo gotée. Ba e bitáa gore ke serolo. Ge ba laola molwetéi wa kwa ba boléla gore serolo ngwana o weú, ka tléma waka morwaló ke tlemile, molwetéi yone o tla re tlogéla. Le yóna naka e fo gofa ditlhare ka baka la gore a tlhóka go gofa o tla féla maatla.

193 563, Ba bina-noko ba ntéha ke phuthi, go bonagala e ke ba be ba bina phuthi kgale. Ba bina yóna noko ke ba ga Thebetfane le ba ga Mathake ke ba phalaborwa bo Dikgotlé ba ga Mathake le ba ga Makgopa.

546, Babina-tau, ditaoleng ba ntšha ke phala le phuthi, ke leloko lewe ba le bitšago gore ke bokgakga methopō. Tau e na tšō ditaola, bjalo ditaola tša yōna di ntšha dibatana. Dibatana tšewe di tswenyago batho.

565, Dikgagara tša lewatlē, ke letuma le legolo, ke la mosadi. Legwami ke la monna, le feta ke la mosadi ka bojolo. Letuma le thōgwana la mosadi, le letuma la selumi la bathakana. Dikgagara tše ba di hwetša lewatlēng, ditšwa le batho ba we ba ilego ba fitlha nokeng ya lewatlē, bjalo ba dirēka go bōna.

194

566, Mabētlwa a ngodilwe go 555, bjalo ke a ngwala mo, ka baka la monna yo Maruping, o bolabola gore mabētlwa ke a ditlou. A re matšatši a bo lehono, re pharola marapō a dikgomo, bjalo la mosadi re a pharola la monna a re pharole. Fēla kgale gōna e be ba thōma ba špēla moforong ba kgōna ba pharola.

Ditlhare tša ditlhapō.

567, Ditlhare di a rekiwa tše moruti a gore ge a go ruta a ba a se natšō. Go bjalo ka ditlhare tša gošia papago, ge a ile a seke a go šupa modirō wa tšōna, o ka seke wa kgōna go di šumiša. Tšewe a ilego a go šupa tšōna, aowa, ke lefa la gago o wa di šumiša.

568, Ditlhare tše dintšei di a hwetšwa mo nageng ya gešū. Gona le ditlhare tše we di sa hwetšiwigo, ke tšōna ditlhare tše we motho a swanetšego go di rēka. Bjalo ka setshiba sa phohu, pabokone, molekō o mohubedu le tše dingwē. Dilō di a lašlwa, m motho a oše go e papagwē e be e le ngaka, bjalo a re go bōna a hwile, a gopola gore a ka šala a di šumiša, aowa, e fēla o hwile natšō.

Go shekola.

Go latella ngaka.

195

569, Motho ge a nyaka go (Phekolwa) laolwa, o ya gae ga ngaka, bjalo a fitlha a dumediša gore ke tlilo kgopēla ditaola. Bjalo

ngaka e tšee ditaola téa yóna, a dule le patlelong la gagwe e thóme go laola molaolwa. Motho a ka bitša ngaka gore e tle gae ga gagwe go laola, e ka se ke ya gana féla, o swanetše go dira mapóto pele ga go mmitša.

510, Ngaka e phekola kae le kae, ka ntle le dingaka tše dikgolo. Dingaka tše dikgolo wa bóna di yo phekola motseng o mongwe, a se tabanyana ke taba-kgolo. Dingaka tše dingwe di a tšwa tša tsama di šaba, bjalo ba tsama ba laola mago ngwé le mo go ngwe. Mowe molaolwa a ratago gore a dule góna a laolwé, ea laola. Féla ge a ka fitlha motseng, a dumediša, ba mo amogela, góna motho yo a ngakago go laolwa, o ya mowe motseng o we ngaka e lego go óna. Ge a fitlha, a dumediša mong wa motše, gwaba yéna a léago maduma go ngaka.

Go bapatša bongaka.

196

571, Dingaka tša go tsama di bapatša bongaka, bjalo ka ge go ngodilwe gore dingaka tše dingwe ke bomponeng, gore nna ke nna ngaka. Ba e tlhama ka ditlhamó, bjalo a rwala mokótla wa gagwe wa ditlhare a tšwa a sepela. Le ge ba le mabjalweng, o tla no mmóna gore motho yo ke ngaka.

572, Bjalo ka monna yo Phupu Malessa, ba mmitša gore ke Mmadiala, mesela ya mešóró ka moka e go-leletšwe tlhogong, dithébélé di lekeletše melaleng. A dule gae, o dio tla ka go ba bóna, o tsama a ba-patša ditlhare. Tše dingwe o tšwa a direkile, a fitlha mono a ba rekišetša, kamoswana o gata kgóró o a feta.

573, Bongaka ke matsefa le go baba, monna yowe wa ga Malessa, ba ile ba dio rwala a hwile. O ile a hwa matloulumeng bjalo o ile a dio pallwa mowe nageng e we, a etšwa a tllhabegile, mo a tšwago. Go kwala gore o ile a tllhabe a Mapulaneng, Matloulumeng a thiša lebitla.

197

574, Mohu yowe wa ga Malesa, mo nageng ya gabô, o be a sa nyake go bapatša bongaka hja gagwe. Dithare téewe a tšwago natéô o be a go bolabola gore, ke be le motlhare wa gore le wa gore, bjalo batho ba ba nyakago dithare téewe, ba ye gae ga gagwe go réka. A re ga a nyake go alafa batho ba mo, ka baka la gore a ba mofe selô.

575, Ga ntši dingaka a di nyake go bapatša dithare téa bôna, nageng ya gabô, ba nyaka kudu go téwa ba téame ba bapatša dithare ditšhabeng diéele. Bjalo ka banna ba; Lekgowa Mašumu le Maruwakôgo Mokgatla, dingaka téa, ba ile ba hwéla kgole mowe le mabitla a bôna a sa tsibjigo. Empa le ga gole bjalo a ba lesetše.

Go sepidiša modirô wa gagwe.

198

576, Ngaka e sepidiša modirô wa yôna wa go alafa ka ditaola. Le ge ba ka mo tlhalošetša bolwetši bja mmabji, a kgodiši ke polélo ya molomo, o kgodiša ke ditaola téa gagwe. O we ke modirô wa ngaka e ngwe le e ngwe.

577, Dikgopolô téa dingaka di re, motho a ka se fo babja ka ntlé le moloi ka gare. O babja ka baka la gore o loilwe. Selô se se ngwe le se se ngwe, a se bôna selô sewe ke setlhôla goba ke thuri. Ma molaô wa dingaka nôga ga ya swanêla go tsena motseng, ya tsena ke thuri.

578, Dithuri, nôga e rwele wa bôna e tsene ka motseng, go tla hwa motho. Mong wa motse ka moewana o swanetše go tsogéla ngakeng go laola. Mehuta ya dinôga ke mapalekôkôtlé le marabé. Mašibišane a swanêla go lla kgaufsi le gae, wa kwa a lla kgaufsi le gae o rwele. Dikatse a téa swanêla go lla motseng bošego, wa kwa di lla, ke dithuri, ka gobane baloi ba etiša tšôna pele.

579, Ge di fitlha wa kwa di lla molomong wa ngwako, bjalo bôna ben ba sa šaletše nthagô. Ka morapô ga mowe, ke moka ba teena motseng. Letswete le lôna ke thuri, le lla bjalo ka

ngwana. Kgweti le yōna ga ya swanēla go tsena tšhemong, ya tsena e rumilwe.

580, Motho a ka tlhalošetša ngaka gore, ke tlabile ke madi, o swanetše go tšhela ditaola pele, a boné gore madi a molwetši a se a go loiwa. Dithare tša madi o wa ditseba, a ka seke a tšea dithare a mofa, mantle le gore a di laolele. Ge ditaola di ke gana dithare tšewe, o thōma go laolela tše dinwe, dithare tšewe, ditlago di dumela, ke tšona tšewe di tlogo alafa molwetši.

581, Ngaka ga e nyake gore motho a tlhaloše sewe a tlilego go se laola, aowa. O nyaka go tlhalošetša ke ditaola. O tla bolediša mawa a dikgagara, bjalo wēna o fēla o dumela. Ka moragō ga moo a bolabodišitše ditaola, bjalo a re go wēna, ganetša, ge di bolabola maaka. O dumelago wa dumela, o ga-netšago wa ganetša. Ge o ile wa ganetša, mowe o tla bona ngaka e bile e tologa kudumela. A rēme diēma ka mokgwa o a ka kgōnago, o tla kgōlwa gore wa dumela.

200.

582, Wa bona a fo gofa dithare tša go ya go akunyetša molwetši, molaolwa o tlile a sa swara selō. Gōna mowe ngaka e ka seke ya go botša ditaba. O rata gore a bone o tsentšha seatla ka morabeng (kanapeng), mowe o tla go botša dilō tše dintši. O dirēla gore o ntšhē selō se segolo.

583, Ka moragō ge o boya, o tla go botša gore go nyakēga phuthulla thébélē, a re, dithare tšaka di phuthullwa ka selō. Ka selō sewe ke tla bega badimo gore dikgōné go fouiša molwetši. Ka baka la gore o wa babjetšwa o tla leka ka maatla go tšama o itša dikōlōtō.

Ditaba tše, ke di ripegetšitše bjalo ka ge molaō o dumela go nkwala fēla 200, ka tla leka go dinwala ge lebama le kaba gō^{na}.

END S 851.